

OPINNÄYTETYÖ

Alueellisen lasten ja nuorten osallisuusryhmätoiminnan kehittäminen Oulussa

Noora Mäkinen

Yhteisöpedagogi YAMK
(90 op)

11/2022

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Yhteisöpedagogi (YAMK)

Tekijä: Noora Mäkinen

Opinnäytetyön nimi: Alueellisen lasten ja nuorten osallisuusryhmätoiminnan kehittäminen Oulussa

Sivumäärä: 78 ja 19 liitesivua

Työn ohjaaja: Kimmo Lind

Työn tilaaja: Oulun kaupunki, sivistys- ja kulttuuripalvelut, nuorisopalvelut

Oulun kaupungissa toimii alueellinen lasten ja nuorten osallisuusryhmätoimintamalli, joka on käynnistynyt 2006. Toimintamalli on pääosin pysynyt muuttumattomana sen alkuvuosista lähtien. Ryhmien toiminta ja aktiivisuus vaihtelee eri alueilla. Osallisuusryhmätoiminnassa on paljon hyvää, mutta kokonaisuutena toimintamalli ei toimi niin systemaattisesti, miten se on alunperin suunniteltu toimivan. Kehittämistyön tarve on ollut osallisuusryhmätoiminnan toimintojen kehittämisessä.

Opinnäytetyössäni kuvatun kehittämistyön tavoitteena oli kehittää nykyisestä osallisuusryhmätoiminnan mallista joustava ja päivitetty toimintamalli lasten ja nuorten osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien vahvistamiseksi. Kehittämistyön pohjaksi oli tärkeää tehdä nykytilan kartoitus eli selvittää, miten osallisuusryhmätoiminta toteutuu tällä hetkellä.

Toiminnan kehittämisessä lähestymistavaksi valikoitui toimintatutkimus. Kehittämistyön pohjaksi tehtiin nykytilan kartoitus, jolla selvitettiin senhetkisen osallisuusryhmätoiminnan tila. Kartoituskysely tehtiin sähköisenä kyselynä osallisuusryhmien ohjaajille maaliskuussa 2022. Nykytilan kartoitusta varten tehtiin lisäksi kaksi ryhmähaastattelua, jotka toteutettiin huhti-toukokuun 2022 aikana. Kehittämistyötä varten järjestettiin kaksi työpajaa, toinen oli osallisuusryhmissä mukana oleville nuorille, toinen työntekijöille, jotka liittyvät olennaisesti osallisuusryhmien toimintaan.

Kehittämistyön tuloksena osallisuusryhmien perustehtävää on alettu kirkastaa. Osallisuusryhmien toiminta vaatii suunnitelmallisuutta sekä ymmärrystä siitä, mikä osallisuusryhmien tehtävä on. Suunnitelmallisuuteen vastaa ryhmien omien tavoitteiden asettaminen, toimintasuunnitelmat, itsearviointi, ohjaajien tehtäväkuvan tarkempi laatiminen sekä ajankäytön määrittely. Osallisuustapahtumien tehtävänä on vahvistaa ja tukea osallisuusryhmien omaa tehtävää ja niiden roolia osallisuusmallissa on tarpeen kehittää. Osallisuusryhmätoiminnassa tulee vahvistaa alueellisuutta sekä nuorisopalvelujen ja koulujen kesken tehtävää yhteistyötä, sillä osallisuusmalli on rakennettu toteutettavaksi näiden kahden yhteistyönä. Yli puolet nykytilan kartoituskyselyyn vastanneista kertoi, ettei kouluyhteistyö omalla alueella ole tällä hetkellä toimivaa ja yhtenä syynä on osallisuusryhmätoiminnan tunnettuuden vähentyminen. Kouluyhteistyön osalta toiminta vaatii jatkokehittämistä. Toimintamallia tulee kehittää jatkuvasti.

Asiasanat: osallisuus, vaikuttaminen, vaikuttajaryhmä, demokratiakasvatus, nuorisotyö, kouluyhteistyö, kehittäminen

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences
Community Educator, Master program

Author: Noora Mäkinen

Title: Development of the regional children and youth participation group activities in Oulu

Number of Pages: 78 and 19 attachment pages

Supervisor: Kimmo Lind

Commissioned by: City of Oulu, Education and Culture services, Youth services

In the city of Oulu, there is a regional participation group model for children and young people, which has started in 2006. The model has mostly remained the same since its early years. The operation and activity of the groups varies in different regions. The operating model does not work as systematically as it was originally designed to work. The need for development work has been in the development of participation group activities.

The goal of the development work described in my thesis was to develop a flexible and updated operating model about the existing model to strengthen the participation and influence of children and young people. As a basis for the development work, a survey of the current situation was made to find out how participation group activities are currently implemented.

Action research was chosen as the approach for the development of operations. The basis of the development work was a survey of the current state. The mapping survey was carried out as an electronic survey for the youth workers in participation groups in March 2022 and two group interviews were also conducted, which were carried out on April and May 2022. Two workshops were organized for the development work, one for young people and the other for employees who were related to the activities of participation groups.

The activities of the participation group require planning to reach the goals and an understanding of reasons why the activities are carried out. The planning of the work is also responsible for the more detailed preparation of the task description of the participation group supervisor and the definition of the use of time. The task of participation events is to strengthen and support the mission of participation groups, and it is necessary to develop events' role in the participation model. The activities of participation groups must be taken more regionally. Cooperation between youth services and schools has to be strengthened in participation group activities. More than half of the respondents to the survey said that school cooperation in their area is not functional and one main reasons for this is the decrease in awareness of the activity. Regarding cooperation, the operation requires further development. The operating model must be developed continuously.

Keywords: social inclusion, participation, democracy education, youth work, cooperation with school, development

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	7
	1.1 Osallisuusryhmätoiminnan kehittämisen tarve.....	9
	1.2 Opinnäytetyön tavoitteet.....	11
	1.3 Tutkimuskysymykset.....	11
2	LASTEN JA NUORTEN OSALLISUUS JA VAIKUTTAMINEN	13
	2.1 Osallisuus.....	13
	2.2 Demokratiakasvatus.....	15
	2.3 Lait ja säädökset lasten ja nuorten osallisuuden ja vaikuttamisen taustalla.....	17
	2.4 Lasten ja nuorten vaikuttajaryhmät.....	18
3	ALUEELLISET LASTEN JA NUORTEN OSALLISUUSRYHMÄT OULUSSA.....	20
	3.1 Osallisuustapahtumat osana osallisuusmallia	22
	3.2 Osallisuus ja vaikuttaminen alueellisissa osallisuusryhmissä	23
	3.3 Kaupungin rooli osallisuusryhmätoiminnassa	24
	3.4 Osallisuusryhmätoiminta perusopetuksen opetussuunnitelmassa	25
	3.5 Tapaustutkimus lasten ja nuorten osallisuusryhmistä.....	27
	3.6 Kaupungin rooli osallisuuden vahvistajana	27
4	TUTKIMUSMENETELMÄT JA KEHITTÄMISTYÖN VAIHEET	29
	4.1 Tutkimusmenetelmät	29
	4.2 Kysely	30
	4.3 Haastattelut	31

4.4	Yhteistoiminnalliset kehittämistyöpajat	32
5	ALUEELLISEN LASTEN JA NUORTEN OSALLISUUSRYHMÄTOIMINNAN NYKYTILA.....	34
5.1	Osallisuusryhmien kokoonpano ja toiminta	34
5.2	Osallisuusryhmän ohjaaminen	38
5.3	Osallisuusryhmien alueet ja kouluysteistyö	44
5.4	Ryhmähaastattelut – kuva osallisuusryhmätoiminnasta	45
5.5	Osallisuustapahtumien rooli osallisuusryhmien toiminnassa	46
5.6	Osallisuusryhmätoiminnan tutuus ja alueellisuuden näkyminen toiminnassa.....	48
6	OSALLISUUSRYHMÄTOIMINNAN KEHITTÄMINEN	51
6.1	Kehittämistyöpaja alueellisten osallisuusryhmien lapsille ja nuorille	51
6.2	Toiminta työpajassa	52
6.3	Nuoret haluaisivat osallisuusryhmätoimintaan vaikuttamisen kokemuksia	54
6.4	Osallisuusryhmien toiminta lasten ja nuorten näkökulmasta	55
6.5	Osallisuusryhmätoiminnan kehittämistyöpaja ammattilaisille	56
6.6	Väittämiä osallisuustoiminnasta	57
6.7	Osallisuusryhmätoiminnan kehittämiskohteita.....	59
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	66
7.1	Osallisuusryhmän toiminta vaatii suunnitelmallisuutta	66
7.2	Osallisuusryhmätoiminnassa tulee vahvistaa alueellisuutta	68
7.3	Koulujen ja nuorisopalveluiden yhteistyötä pitää vahvistaa osallisuusryhmätoiminnassa.....	69
7.4	Osallisuusryhmien perustehtävää tulee kirkastaa	70
7.5	Jatkokehittäminen	71
8	POHDINTA.....	73

LÄHTEET.....	76
LIITTEET.....	79

1 JOHDANTO

Nuorisotyössä tuetaan nuorten kasvua, itsenäistymistä ja yhteisöllisyyttä, mutta myös vahvistetaan niihin liittyvää tietojen ja taitojen oppimista. Yksi Oulun kaupungin nuorisopalveluiden tehtävistä on vahvistaa lasten ja nuorten osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia, minkä toteutuessa edistetään heidän oikeuksiaan sekä yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Työllä pyritään tarjoamaan nuorille mahdollisuuksia ja kyky osallistua ja vaikuttaa omiin ja yhteiskunnallisiin asioihin. Oulun kaupungin nuorisopalveluissa tehtävä työ pohjautuu henkilöstön kanssa yhdessä laadittuun nuorisotyön perussuunnitelmaan, jonka yksi työmuoto on yhteiskunnallinen nuorisotyö. Siinä työn tavoitteena on muun muassa lasten ja nuorten aseman edistäminen ja lasten ja nuorten vaikuttamismahdollisuuksien lisääminen. (Oulun kaupungin nuorisopalvelut 2019b.) Oulun kaupunki on yksi Unicefin lapsiystävällisistä kunnista. Osallisuusryhmätoiminnan tavoitteita, kuten muitakin Oulun kaupungissa toteutettavia osallisuustoimenpiteitä tarkastellessa, huomioidaan myös lapsiystävällisen kunnan osallisuustavoitteet. Niillä pyritään varmistamaan myös haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten osallisuuden toteutuminen sekä sen arviointi, osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien edistäminen ja kunnan palveluita koskeva palautteenkeruun toteutuminen lapsiystävällisenä, säännönmukaisena ja järjestelmällisenä. (Oulun kaupunki 2022b.)

Tämän opinnäytetyön tilaajana toimii Oulun kaupungin nuorisopalvelut, jossa itse työskentelen osallisuusvalmentajana. Tehtäviini osallisuusvalmentajana kuuluu lasten ja nuorten osallisuustoiminnan koordinointi, kehittäminen ja mahdollistaminen eri sidosryhmien kanssa. Tehtäviin kuuluu myös osallisuuteen, vaikuttamiseen ja demokratiakasvatukseen liittyvien koulutusten ja tapahtumien järjestäminen lapsille ja nuorille sekä henkilökunnalle.

Minä teen opinnäytetyöni omalle työpaikalleni ja omaan työhöni liittyen, jolloin tiedon puntaointi on mielestäni jopa korostetussa asemassa. Mikä on työn kautta opittua, mikä tutkimustietoa ja miten ne tulisi pitää erillään toisistaan tai pitääkö lainkaan? Tutkimuksesta saadun tiedon lisäksi käytettävissä on arkitietoa, joka voi olla olemassa myös piiloisesti. Tieto on tällöin syntynyt päättelyn myötä, jopa tiedostamatta. Asioista tehdään usein havaintoja ja niistä on erilaisia kokemuksia. Näiden pohjalta tehdään johtopäätöksiä tietoisesti. Toisaalta pelkät havainnot tai kokemukset voivat jäädä puutteellisiksi ja olla jopa petollisia ilman asian varmenusta tai perusteluja. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 18–19.)

Ensimmäisistä tutkimusmenetelmistä lähtien olen pyrkinyt ottamaan huomioon sekä oman ammattiosaamiseni kautta syntyneitä kysymyksiä, mutta myös osallistanut osallisuusryhmien ohjaajia nostamaan tärkeiksi kokemiaan asioita aihe-ehdotuksiksi. Molempia kokonaisuuksia huomioimalla laadin muun muassa nykytilan kartoituskyselyn sekä otin aiheita ryhmähaastatteluihin. Kehittämistyöpajojen suunnittelussa hyödynsin keräämäni aineiston lisäksi tutkimustietoa sekä hyödynsin omaa ammattiosaamistani. Näin ollen olen pyrkinyt hyödyntämään sekä työn kautta opittua että tutkimustietoa.

Oulun kaupungissa on luotu 2005 perusopetus- ja nuorisopalveluiden yhteistyönä nuorisovaikuttamisen malli, Oulun osallisuuden malli. Osallisuusmallin taustalla on tarve systemaattisen lasten ja nuorten vaikuttamismahdollisuuksien varmistamiseksi oululaisessa päätöksenteon valmistelussa. Malliin kuuluu alueellinen lasten ja nuorten osallisuusryhmätoiminta ja Oulun nuorten edustajiston toiminta, josta 2018 tuli virallinen Oulun nuorisovaltuusto. Osallisuusryhmätoiminnan lisäksi mallissa toteutetaan nuorille suunnattuja osallisuus- ja vaikuttamisteemaisia tapahtumia sekä koulutusta niin lapsille ja nuorille kuin työntekijöillekin.

Oululaista nuorisovaikuttamisen mallia alettiin suunnitella vuonna 2004 havaittujen nuorisovaikuttamiseen liittyvien puutteiden pohjalta. Silloinen Oulun kaupungin nuorisoasiainlautakunta nosti nuorisovaikuttamisen mallin suunnittelutarpeen taustalle kaupungin pitkäjänteisen kehittämisen ja pyrkimyksen lisätä asukkaiden osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia. Nuorten osallistumismahdollisuuksiin kiinnitettiin huomiota ja niitä pyrittiin lisäämään. Tavoitteita asian edistämiseksi oli ilmaistu selkeästi eri strategioissa ja toimenpideohjelmassa, mutta ongelmaksi oli osoittautunut, kuinka saada lapset ja nuoret passiivisen vastaanottamisen sijaan aktiivisiksi osallistujiksi. Toimintaa pidettiin aikuislähtöisenä, eikä lapsia ja nuoria katsottu saaneen integroitua päätöksentekoon tyydyttävällä tavalla. Lasten ja nuorten osallistuminen yhteiskunnalliseen päätöksentekoon on erittäin tärkeää yhteiskuntien toimivuudelle ja nuorisoasianlautakunta toi esille myös nuorisotyölain yhdeksi tavoitteeksi kirjatun nuorten kansalaisvalmiuksien kehittämisen. Oulussa kannettiin huolta nuorten eriarvoisuudesta ja syrjäytymisestä ja koettiin tärkeäksi, että väestörakenteeltaan nuorena, muuttovoittoisessa kaupungissa torjuttaisiin juurettomuutta ja syrjäytymisen uhkaa aktiivista asukastoimintaa ja yhteisöllisyyttä edistämällä. Oululaisten lasten ja nuorten ääni tuli saada paremmin kuuluville ja heille tuli luoda systemaattiset ja todelliset vaikutusmahdollisuudet ja kanavat osallistua oululaiseen päätöksentekoon etenkin lapsia ja nuoria koskevissa asioissa. Oulussa koettiin, että lasten ja nuorten vaikutusmahdollisuudet olivat vajavaiset eikä heidän näkökulmansa tullut

systemaattisesti esille asioista päätettäessä, jolloin merkittävä voimavara jäi hyödyntämättä kaupungin kehittämisessä ja demokratian lisäämisessä. Sitten Oulun kaupunginhallitus teki päätöksen 31.1.2005, jossa se hyväksyi oululaisen nuorisovaikuttamisen mallin ohjeellisenä. Päätöksen mukaisesti vastuut nuorisovaikuttamisen mallista jakautuivat nuoriso- ja opetustoimien kesken. (Oulun kaupunginhallitus 2005, §79.)

Oulu on Suomen viidenneksi suurin kaupunki, jonka asukasluku on 31.12.2021 tilaston mukaan 209 551 (Oulun kaupunki 2022a). Oulussa on 7–18-vuotiaita 31 526, mikä on 15 % Oulun koko väestön asukasluvusta. Kuntalaki (2015, 26 §) velvoittaa kuntia nuorisovaltuuston tai vastaavan vaikuttajaryhmän osalta yhteen per kunta, mutta Oulussa on jo 2004 katsottu tarpeelliseksi perustaa yhden nuorisovaltuuston sijaan koko kaupungin laajuisesti alueellisia lasten ja nuorten osallisuusryhmiä, jotka tuovat ikätoverinsa äänen kuuluviin alueilla järjestettävissä tapahtumissa, yhteistyöverkostoissa, alueellisessa palvelujen ja ympäristön kehittämisessä ja päätöksenteossa. Alueellisten osallisuusryhmien lisäksi Oulussa toimii koko kaupungin laajuinen nuorisovaltuusto. (Kuntalaki 410/2015, 26 §; Oulun kaupunki 2022a.)

Oulun kaupunkistrategiassa vuodelle 2030 on laadittu painopistealueet, joista yhden tavoitteena on, että Oulussa jokaisella olisi mahdollisuus elää terveellistä ja turvallista elämää. Vaikka kaupungin hyvinvointitehtävä muuttuikin hyvinvointialueiden myötä 2023, ei se silti poista hyvinvointia lisäävän ja ylläpitävän työn jatkumista. Yksi strategisista tavoitteista Oulussa on mahdollistaa ihmisten kohtaamisen ja yhteisöllisen toiminnan sekä turvallisen elinympäristön. Tavoitteeseen pyritään erilaisilla toimenpiteillä ja yksi vuosille 2022–2025 asetetuista toimenpiteistä on oululaisten osallisuusmallien vahvistaminen. (Oulun kaupunki 2022c.)

1.1 Osallisuusryhmätoiminnan kehittämisen tarve

Oulun kaupungissa toimii 15 alueellista lasten ja nuorten osallisuusryhmää, joiden toiminta käynnistettiin vaiheittain nuorisovaikuttamisen mallin myötä 2006. Osallisuusryhmätoiminta on pääpiirteissään pysynyt muuttumattomana sen alkuvuosista tähän päivään. Osallisuusryhmätoiminnan koordinointi kuuluu osallisuusvalmentajan tehtävään, jonka puitteissa olen ollut aktiivisesti mukana ja seurannut ryhmien toiminnan kehittymistä. Osa alkuperäisistä toiminta-alueista on hieman muuttunut, ryhmiä on yhdistetty tai jaettu uudelleen. Viimeisten muutamien vuosien aikana osa ryhmistä on muotoutunut toimintaa koordinoivan näkökulmasta myös ohjaajiansa näköiseksi ja joidenkin osallisuusryhmien toimintaa on muokattu alueen nuorten aktiivisuuden mukaan. Alueet ja ryhmät eivät sen vuoksi ole enää keskenään täysin samanlaisia

ja esimerkiksi kaikissa ryhmissä ei ole edustusta jokaisesta alueen ala- ja yläkoulusta tai toisen asteen oppilaitoksesta, kuten mallin alkuperäisenä ideana oli. Useassa alueellisessa ryhmässä toiminta on aktiivista, sujuvaa, innostunutta ja osallisuusryhmiä ohjaavat nuorisopalveluiden työntekijät ovat motivoituneita työskentelemään alueensa lasten ja nuorten osallisuusryhmän ohjaajana. Osa ryhmistä puolestaan ei toimi käytännössä lainkaan, vaan toiminta on ollut parin kolmen aktiivisen nuoren varassa ja toiminnan jatkuminen on koko ajan vaakalaudalla. Toimintaa ei ole saatu sujumaan niissä, ja tilanne jatkuu vuodesta toiseen samanlaisena. Osa tällaisten osallisuusryhmien ohjaajista ei ole motivoituneita jatkamaan työtä osallisuusryhmien kanssa, joka myös heijastelee ryhmän toimivuuteen.

Alueet ovat keskenään erilaisia ja erikokoisia, mikä osaltaan vaikuttaa myös ryhmien erilaisuuteen. Osallisuusryhmätoiminnan kannalta olisikin hyvä asia, että alueet saisivat olla oman alueensa lasten ja nuorten näköisiä, enkä itse osallisuusryhmätoimintaa koordinoivana pidä sitä tavoitteisiin pääsyä estävänä tekijänä, päinvastoin. Joidenkin alueiden yksittäiset koulut eivät valitse koulultaan edustajia alueensa osallisuusryhmiin, jolloin ryhmiin ei saada niillä alueilla tasapuolista edustusta alueen kouluista. Joidenkin alueiden työntekijät, niin opettajat kuin nuorisohjaajatkin, vaihtuvat suhteellisen tiheään, mikä myös vaikuttaa suoraan ryhmän toimivuuteen heikentävästi. Osallisuusryhmätoiminnassa on paljon hyvää ja mahdollisuuksia monenlaiseen toimintaan, mutta kokonaisuutena toimintamalli ei toimi niin systemaattisesti, miten se on alkuperäisesti suunniteltu toimivaksi. Koko maailmaa alkuvuodesta 2020 alkaen ravistelut koronapandemia on väistämättä tuonut myös osallisuusryhmätoimintaan omat haasteensa. Korona-aikaa ei erityisesti korosteta tässä opinnäytetyössä, mutta sen vaikutuksia ei silti voida mitätöidä.

Opinnäytetyöni kehittämistehtävän tarve on osallisuusryhmätoiminnan toimintojen kehittämisessä. Ennen kehittämistä on kuitenkin tarvittu tietoa toiminnan nykytilasta. Nykytilan kartoitusta varten tehdyn tiedonkeruun aikana on noussut esiin monta ideaa, joiden avulla kehittämistyötä on hedelmällistä tehdä. Osallisuusryhmätoiminnan käytäntöjen vahva muokkaaminen ja joidenkin vanhojen, käytöstä vuosien varrella poisjätettyjen toimintojen uudelleen mukaan ottaminen päivitettyinä versioina on myös nostettu tarkasteluun. Osallisuustoiminnan tavoite kuitenkin pysyy lopputuloksesta huolimatta muuttumattomana eli lasten ja nuorten osallisuuden mahdollistaminen ja vaikuttamismahdollisuuksien vahvistaminen.

1.2 Opinnäytetyön tavoitteet

Opinnäytteeni kehittämistyön tavoitteena on saada alueellisen lasten ja nuorten osallisuusryhmätoimintamallista käytännössä aktiivisesti toimiva malli, jonka avulla lasten ja nuorten vaikuttaminen ja äänen kuuluville saaminen alueellisesti ja kaupungin päätöksenteossa Oulussa toteutuu. Vuonna 2006 käynnistynyt osallisuusmalli on ollut valmistuessaan hyvä malli, mutta vuosien varrella sen toimintaa on kehitetty jättämällä pois toimimattomia tai vanhentuneita elementtejä ja tuomalla uusia kokeiluluonteisia osioita mukaan. Osallisuusryhmätoiminta on tiilassa, jossa sen toimivuutta tulee tarkastella ja päivittää vastaamaan tämän päivän tarpeita.

Kehittämistyössä on keskitytty alueellisiin osallisuusryhmiin. Nuorisovaltuusto on rajattu pois kehittämistyöstä, koska sen toiminta on omanlaisensa kokonaisuus, joka ei ole enää alueellisten ryhmien kanssa samanlainen. Nuorisovaltuustolla on omanlaisensa toimintasääntö, budjetti sekä vaikuttamiskanavansa kaupungin päätöksenteon valmistelussa. Alueellisten osallisuusryhmien ja nuorisovaltuuston yhteys on lasten ja nuorten vaikuttajapolun jatkumisena ilahduttavan usein osallisuusryhmästä nuorisovaltuustoon sekä osallisuusryhmien ja nuorisovaltuuston kummitoiminnassa. Myös osallisuustapahtumat kokoavat mukaan edustajat niin alueellisista osallisuusryhmistä kuin nuorisovaltuustostakin.

Tutkimuksen ja kehittämistyön tavoitteena on saada käyttöön aktiivisesti toimiva malli, joka vastaa tarkoitustaan, jonka avulla lasten ja nuorten ääni saadaan todella esille kaupungin päätöksenteossa sekä alueellisten palvelujen kehittämisessä, ja joka on parhaimmillaan jopa monistettavissa muihin kaupunkeihin.

1.3 Tutkimuskysymykset

Alueellisen lasten ja nuorten osallisuusryhmätoimintamallin kehittämisessä on useita mielenkiintoisia kysymyksiä, joihin ovat vaikuttaneet mallin kehittämisen tarve, ja joita on tullut aiheen tutkimuksen ja kehittämisen aikanakin vielä lisää. Tähän opinnäytetyöhön on pyritty kuitenkin keräämään tutkimuskysymykset siten, että ne vastaisivat parhaiten kehittämistyön tavoitteisiin.

Tärkein tutkimuskysymys on, millä tavalla osallisuusryhmien toimintaa tulisi kehittää, jotta ryhmät olisivat tavoitteellisia ja toimivia sekä edistäisivät lasten ja nuorten vaikuttamismahdollisuuksia. Apukysymykset toimivat pääasiallisen tutkimuskysymyksen apuna, joissa muun muassa kysytään, miten osallisuusryhmien toimintaa tulisi kehittää paremmin alueensa tarpeet

hyödyntäväksi toiminnaksi, joissa toimintaa ohjaavat osallisuustoimintaan perehtyneet ja työstään innostuneet ohjaajat. Kysymys ohjaajien työaikaresurssin vaikuttamisesta lasten ja nuorten sitoutumiseen on relevantti, mutta työaikaresurssin epäselvästä sisällöstä ja siihen varatusta ajankäytöstä on noussut selkeämpi kysymys kehittämistyöhön. Myös se, voivatko ohjaajat itse vaikuttaa, toimivatko osallisuusryhmien ohjaajana, on työmotivaation ja sitä kautta toiminnan sujumisen kannalta olennaista. Kysymys koulun roolista osallisuusryhmätoiminnan onnistumisessa on keskeinen.

Tutkimuskysymys

1. Millä tavalla osallisuusryhmien toimintaa tulisi kehittää, jotta ryhmät olisivat tavoitteellisia ja toimivia ja edistävät lasten ja nuorten vaikuttamismahdollisuuksia?

Apukysymykset

2. Millä tavalla toimintaa tulisi kehittää, että osallisuusryhmät toimisivat oman alueensa tarpeista käsin ja joiden toimintaa ohjaisivat motivoituneet, osallisuustoimintaan perehtyneet työntekijät?
3. Miten osallisuusryhmien ohjaajien työtehtävä saadaan selkeämmäksi ja käytännössä toimivaksi siten, että toimintaan varattu resurssi myös käytetään ja hyödynnetään sekä mitä merkitystä osallisuusryhmän toimivuuteen on sillä, voivatko ohjaajat itse vaikuttaa siihen, toimivatko osallisuusryhmien ohjaajana?
4. Mikä on koulun rooli osallisuusryhmätoiminnan onnistumisessa?

2 LASTEN JA NUORTEN OSALLISUUS JA VAIKUTTAMINEN

2.1 Osallisuus

Osallisuus on hyvin laaja ja moniulotteinen käsite, johon on miltei mahdoton saada yksiselitteistä kuvausta. Osallisuus-termin alle mahtuu hyvin kirjava joukko termejä, toimintoja, tavoitteita ja määritelmiä, joista kukin palvelee sitä näkökulmaa, josta osallisuutta kulloinkin tarkastellaan. Määritelmää ohjaa konteksti, jossa sitä tarkastellaan. Siksi osallisuudesta puhuttaessa olisikin hyvä aina ensin määritellä, mistä näkökulmasta puhutaan, jotta keskustelussa mukana olevat puhuisivat samasta asiasta.

Osallisuus on tunne kuulumisesta ja kuulluksi tulemisesta. Ihminen, joka tuntee osallisuutta, kokee olevansa merkityksellinen osa kokonaisuutta. Ihminen tulee nähdyksi ja kuulluksi toiminnassa ja elämän mieli ja merkityksellisyys rakentuvat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten, taiteen ja luonnon kanssa. Olennaista on, että ihminen uskoo mahdollisuuksien olemassaoloon. Osallisuus on hyvin vahvasti yhteydessä yksilön hyvinvointiin. Jos henkilö ei koe osallisuutta tai kokee sitä vain vähän, sen on todettu liittyvän muun muassa pyykkiseen kuormittuneisuuteen, huonoksi koettuun työkykyyn sekä yksinäisyyteen. Osallisuuden kokemus puolestaan lisää hyvinvointia, turvallisuutta sekä myönteistä uskoa tulevaisuuteen ja yksilön omiin mahdollisuuksiin. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021.)

Osallisuudesta puhutaan usein myös vaikuttamisen yhteydessä. On myös huomioitava, että osallisuudessa on sekä yksilöllinen että yhteisöllinen näkökulma. Osallisuuden toteutuessa ihminen voi kokea itsensä arvokkaaksi ja yhteisön on puolestaan oltava sellainen, jossa osallisuus on mahdollista. Osallinen ihminen ja osallinen yhteisö ovat yhteen kietoutuneita käsitteitä. (Kii-lakoski 2007, 10–12.)

Osallisuuden määritelmä on siis monisyinen ja riippuvainen yhteydestä, missä sitä tarkastellaan. Osallisuuden käsite on haluttukin pitää avoimena, ja siten sallia toisiaan täydentäviä tulintoja (Nuoret ja osallisuus 2022). Osallisuusryhmistä puhuttaessa tarkastelu suunnataan ryhmän toimintaan. Osallisuustoimet voidaan jakaa kahtia sen mukaan, mikä päämäärä osallisuudelle kulloinkin asetetaan. Silloin kun kyse on yhdessä toimimisesta, johonkin kuulumisesta ja tunteesta, että on osa jotakin suurempaa kokonaisuutta, voidaan ajatella, että osallisuuden pää-

määrä on sosiaalinen. Kun kyse on puolestaan päätöksentekemisestä, vaikuttamisesta tai vastuunkannosta, osallisuuden päämäärän voidaan ajatella olevan poliittinen. Nämä kaksi eri näkökohtaa myös tuottavat erilaisia tuloksia. Sen vuoksi onkin tärkeä määritellä, mihin toiminnalla pyritään. (Kiilakoski 2014, 41–42.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2020) tekee osallisuuden määritelmässä samankaltaista jakoa. Osallisuus ilmenee yksilön tasolla kokemuksena, joka on seurausta tunteesta, että ihminen kuuluu johonkin itselleen merkitykselliseen ryhmään tai yhteisöön. Yksilötason lisäksi osallisuuden voi jakaa yhteiskunnan tasolle sekä politiikkatasolle. Yhteiskunnan tasolla osallisuus tarkoittaa ihmisten keskinäistä vastavuoroisuutta, mahdollisuuksien ja oikeuksien toteutumista, kun taas politiikkatasolla osallisuus on toimenpiteitä, joilla vahvistetaan ihmisten osallistumista ja osallisuutta yhteiskunnassa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020.) Osallisuudessa poliittinen ja sosiaalinen voidaan eritellä, mutta käytännössä ne saattavat yhdistyä. Vaikuttamiseen pystyminen riippuu vuorovaikutuksesta ja sen toimimisesta sekä siitä millaisia asetelmia yhteisö jäsenilleen antaa. (Kiilakoski 2014, 44.) Anu Alangon (2013) mukaan osallisuusryhmä on myös vaikuttavan osallisuuden tila, jossa ryhmän jäsenet pääsevät suunnittelemaan toimintaa omien mielenkiintojensa pohjalta, tuovat esiin omia mielipiteitään ja tekevät päätöksiä asioissa, jotka itse kokevat tärkeiksi. (Alanko 2013, 5.)

Sosiaali-, käyttäytymis- ja terveystieteelliseen tutkimukseen perustuen osallisuus ja sitä lisäävät toimet jaotellaan kolmeen osa-alueeseen. 1. Osallisuuteen omassa elämässä, jossa yksilöllä on mahdollisuus elää omannäköistään elämää sekä mahdollisuus itse päättää, mihin toimintaan tai palveluun osallistuu. 2. Osallisuuteen yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa, jossa yksilöllä on mahdollisuus kuulua itselleen merkityksellisiin yhteisöihin tai ryhmiin sekä vaikuttaa itselleen tärkeisiin asioihin. Tuen saaminen vaikuttamiseen kuuluu myös tähän osa-alueeseen. 3. Osallisuuteen yhteisestä hyvästä, jossa avautuu mahdollisuus yhdessä tekemiseen ja nauttia yhteisestä hyvästä. Myös osallistuminen yhteisen hyvän tuottamiseen ja sen jakamiseen. Yhteinen hyvä määritellään tässä toimintana ja arvoina, josta seuraa sekä arvostusta ja kiitosta että yhteyksiä muihin ihmisiin. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021.)

Tutkija Anu Gretschel (2008) on jakanut osallisuuden kahdeksi osa-alueeksi, jotka voidaan löytää myös terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen määritelmistä: osallisuuteen omasta elämästä, yhteisöstä ja yhteiskunnan hyvinvoinnista sekä osallisuuteen vaikuttamisesta. Ensin mainitun tavoitteena on muun muassa oman elämän hallinta, hyväksyttävänä pidettävä elintaso ja elämänlaatu. Tavoitteena siinä on myös yksilön sosiaaliset tiedot ja taidot ja sen kautta tunne siitä,

että kuuluu johonkin yhteisöön. Tämänkaltaisessa osallisuudessa yhtenä edistämismuotona on nuorten harrastustoiminta, jonka kautta nuori pääsee ilmaisemaan ja toteuttamaan itseään. Kaiken kaikkiaan tavoitteena yhä useampi onnellinen peruskansalainen. Osallisuus vaikuttamisesta pitää sisällään hieman erilaisia sisältöjä ja tavoitteita. Termejä, joita vaikuttamiseen liitetään, ovat vaikuttamisosallisuus, kansalaisvaikuttaminen ja poliittinen osallisuus. Tavoitteena on halu vaikuttaa sekä parantaa vaikuttamisen taitoja. Tavoitteena voidaan pitää maailman muuttamista parempaan suuntaan. Tähän tavoitteeseen voidaan päästä aluksi pientenkin muutosten aikaansaannoksilla muun muassa koulussa, nuorisotyössä, elinympäristössä tai kunnassa. Tavoitteena on sitä myöten yhä useampi onnellinen aktiivinen kansalainen. (Gretschel 2008, 245.)

Osallisuus ei ole käsitteenä, saati toimintana uusi asia. Ihmisten suoria osallistumismahdollisuuksia on vaadittu jo 1960-luvulla opiskelija- ja vähemmistöaktivismista lähtien. Viime vuosien varrella eri ikäisten kuntalaisten, organisaatioiden työntekijöiden tai työyhteisöjen kokemustietoa tai mielipiteitä on hyödynnetty mitä erilaisemmissa asioissa. Kaavoitus, työyhteisön kehittäminen, strategiat, palveluiden kehittäminen ynnä muut ovat hyödyntäneet esimerkiksi yhteiskehittämistä tai muita osallistavia toimintatapoja, ja nämä ovat kasvattaneet suosiotaan koko ajan. Niiden lisäksi muun muassa osallistuva budjetointi ja erilaiset kansalais- ja asukasraadit ovat hiljalleen muodostuneet kuntien, valtion ja järjestöjen sekä osin jopa yritysten arkipäiväisiksi tavoiksi toimia. Osallistuminen on ollut aina demokraattisen järjestelmän kulmakivi, eikä kansalaisten osallistumisessa ole mitään uutta. (Meriluoto & Litmanen 2019, 7–8.)

2.2 Demokratiakasvatus

Demokratiakasvatuksesta puhuttaessa, voitaisiin puhua yhtä lailla osallistavasta kasvatuksesta tai kansalaisyhteiskunnasta. Demokratiakasvatus voidaan nähdä tasavertaiseen vuorovaikutukseen pohjautuvana toimintana, eikä autoritäärisenä ohjeiden, neuvojen ja valmiiden vastausten antamisena. Tavoitteena on aktiivinen kansalainen, joka on tiedostava ja vastuullinen ja ymmärtää maailman olevan muutettavissa ja että asioihin voi vaikuttaa. (Junttila-Vitikka 2016, 5.)

Lapsilla ja nuorilla on erilaiset mahdollisuudet vaikuttaa kuin täysi-ikäisillä. Suomessa yleinen äänioikeus on henkilöillä, joilla on Suomen kansalaisuus ja 18 vuoden ikä, jonka vuoksi lapset ja nuoret jäävät muun muassa kunta-, alue-, eduskunta-, presidentin ja europarlamenttivaalien ulkopuolelle (vaalit.fi-verkkosivusto 2022). Äänestäminen edellä mainituissa vaaleissa ei ole ainoa tapa vaikuttaa, minkä vuoksi on tärkeää, että lapsille ja nuorille opetetaan mahdollisim-

man kattavasti erilaisia tapoja vaikuttaa – iästään huolimatta. Yhteiskunnassa onkin tehty erilaisia osallistumisen kanavia ja kuulemisjärjestelmiä myös lapsille ja nuorille, jolloin heillä on mahdollisuus tulla kuulluiksi ja vaikuttaa jo ennen äänestysikää. Demokratiakasvatuksen tulisikin sisältää osallistumisessa tarvittavia tietoja, mutta myös aitoja osallistumisen ja vaikuttamisen kokemuksia. Haasteena on, että erilaiset kokeilut ja kanavat tavoittavat vain osan nuorista. Juuri sen vuoksi kanavia tulisikin olla erilaisia ja tarjolla monissa paikoissa, jotta nuoret voisivat löytää itselleen sopivan tavan osallistua. (Oikeusministeriö 2010, 16.)

Demokratiakasvatus ei ole ainoastaan yksilön tiedollisten ja taidollisten valmiuksien vahvistamista, vaan se on luonteeltaan moninaista ja yhteiskunnan eri osa-alueita läpäisevää. Demokratiakasvatus asettuu laajempaan yhteiskunnalliseen viitekehykseen, eikä sen toteuttaminen ole yksinomaan koulun vastuulla. Alangon (2013) mukaan demokratiassa tarvittavien tiedollisten, taidollisten ja asenteellisten valmiuksien opettaminen ja vahvistaminen koskettaa myös virallisten kasvatustieteiden ulkopuolella tapahtuvaa toimintaa. Demokratiakasvatus tulee nähdä yhteisöjen ja yhteiskuntien yhteisenä asiana, eikä sitä tulisi ajatella vain lapsuuteen ja nuoruuteen liittyvänä tehtävänä. (Alanko 2013, 60–61, 219.)

Myös nuorisotyössä tehdään säännöllistä ja tavoitteellista demokratiakasvatusta, joista opinäytetyöni kehittämiskohteena oleva osallisuusryhmätoiminta on yksi esimerkki. Alangon (2013) mukaan osallisuusryhmä määritellään pedagogiseksi tilaksi, kun sitä tarkastellaan demokratiakasvatuksen näkökulmasta. Tiedot, arvot ja taidot kokoavat yhteen demokratiakasvatuksen ydinsisällöt, ja niitä löytyy alueellisten lasten ja nuorten osallisuusryhmien toiminnan eri vaiheista. Osallisuusryhmässä on mahdollista oppia sekä tiedollisia että taidollisia valmiuksia toimintaan, jonka avulla voi vaikuttaa omaan lähiympäristöönsä, lähiyhteisöönsä tai laajemminkin yhteiskunnassa. Tiedon merkitys nähdään olevan keskeinen osallisuusryhmien toiminnassa. Sen lisäksi, että näitä valmiuksia tarvitaan osallisuusryhmien toiminnassa jatkuvasti, Alangon (mt. 220–221) tutkimuksessa lapset ja nuoret kokevat niiden oppimisen hyödylliseksi myös tulevaisuutta ajatellen. (Alanko 2013, 5, 220–221.) ”Osallisuuden ytimessä on ajatus kyvystä oppia elämään toisten kanssa, jotka eivät ole aivan kuten minä (Alanko 2013, 5).”

Oulun kaupungin nuorisopalveluissa yhteiskunnallisen nuorisotyön tavoitteena on edistää lasten ja nuorten osallisuutta sekä demokratiakasvatusta. Nuorisopalveluissa tunnustetaan, että toimijuus ei synny itsestään, vaan osallisuuteen kasvatetaan ja kasvetaan tietoisin keinoin. Kaikilla lapsilla ja nuorilla tulee olla halutessaan mahdollisuus vaikuttaa sekä omiin että yhteisiin asioihin ja sen vuoksi nuorisopalvelut on osaltaan luomassa lapsia ja nuoria osallistavia rakenteita.

Työntekijöiden tehtävänä on löytää ja tarjota nuorille mahdollisuuksia ja paikkoja vaikuttamiselle, ja niiden lisäksi myös opettaa ja näyttää nuorille, miten eri tavoilla voi vaikuttaa. Kantavana ajatuksena on, että mitä enemmän lapsilla ja nuorilla on mahdollisuus vaikuttaa omaan ympäristöönsä ja he saavat siitä kokemuksia, sitä todennäköisempää on, että he kiinnostuvat myös muutenkin demokraattisesta vaikuttamisesta. (Oulun kaupungin nuorisopalvelut 2019.)

2.3 Lait ja säädökset lasten ja nuorten osallisuuden ja vaikuttamisen taustalla

Lasten ja nuorten osallisuuden ja vaikuttamisen taustalla on monenlaisia lakeja ja säädöksiä. Julkinen toimija ei voi jättää lapsia ja nuoria huomioimatta, kun suunnitelluja, valmisteluja ja päätöksiä tehdään. Kuntalaissa (410/2015) määritellään osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet siten, että kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on oikeus osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan. Kunnan asukkaita eivät ole pelkästään työikäiset tai ikäihmiset. Lapset ja nuoret ovat yhtä lailla kunnan asukkaita. Kunnanvaltuuston on myös huolehdittava siitä, että kuntalaisille tarjotaan monipuolisia osallistumisen ja vaikuttamisen tapoja. (Kuntalaki 410/2015, 22 §.) Myös perustuslain (1999) 6 §:ssä sanotaan, että lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä. Samassa pykälässä sekä Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) Lasten oikeuksien sopimuksen 12 artiklassa sanotaan myös, että lapsella on oikeus ilmaista omat mielipiteensä kaikissa itseään koskevissa asioissa ja ne on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. (Perustuslaki 731/1999, 6 §. YK:n Lasten oikeuksien sopimus, 1989, 12 artikla.)

Kuntalaissa (410/2015) on vielä erikseen mainittu nuoret omana ryhmänään, johon viitataan heitä koskevilla tarkennuksilla. Lain 26 §:ssä sanotaan, että kunnanhallituksen on asetettava nuorille oma nuorisovaltuusto tai muu vastaava vaikuttajaryhmä, ja sen lisäksi huolehdittava sen toimintaedellytyksistä. Laki edellyttää, että nuorisovaltuustolle annetaan mahdollisuus vaikuttaa kunnan eri toimialojen toiminnan suunnitteluun, valmisteluun, toteuttamiseen ja seurantaan monissa tärkeissä osa-alueissa, joissa nuorisovaltuusto arvioi olevan lasten ja nuorten kannalta merkittäviä. (Kuntalaki 410/2015, 26 §.) Sen lisäksi kunnan ja valtion viranomaisen tulee antaa nuorille mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa paikallista, alueellista ja valtakunnallista nuorisotyötä ja -politiikkaa koskevien asioiden käsittelyyn. Heitä voidaan myös kuulla myös muilla tavoilla edellä mainituissa asioissa. Lisäksi nuorisolain mukaan nuoria on kuultava heitä koskevissa asioissa. (Nuorisolaki 1285/2016, 24 §.)

Perusopetuslaissa (628/1998) määritellään lasten ja nuorten, eli oppilaiden, osallisuudesta. Laissa sanotaan, että opetuksen järjestäjän täytyy edistää oppilaiden osallisuutta. Lisäksi oppilaille tulee olla mahdollisuus osallistua koulun toimintaan ja kehittämiseen sekä tuoda mielipiteensä esille oppilaiden asemaan liittyvissä asioissa. Myös tässä laissa sanotaan, että oppilaille täytyy antaa mahdollisuus osallistua muun muassa opetussuunnitelman ja koulun järjestyssääntöön valmisteluun. (Perusopetuslaki 628/1998, 47 a § 2013/1267.) Myös YK:n Lasten oikeuksien sopimuksen 13 artiklassa sanotaan, lapsen mielipiteen ilmaisun oikeudesta, kunhan se ei loukkaa muiden oikeuksia. Sopimuksessa sanotaan, että lapsella on oikeus saada tietoa. Alanko (2013, 16) huomauttaa, että lasten ja nuorten oikeus osallisuuteen nähdään ihmisoikeudellisena asiana, joka on niin tärkeänä, että sen tulisi olla merkittävä periaate kaikissa lapsuuden ja nuoruuden instituutioissa. (YK:n Lasten oikeuksien sopimus, 13 artikla; Alanko 2013, 16.)

Alanko (2013) nostaa esille osallisuuden opettamisen ja mahdollistamisen systemaattisesti kaikissa lapsen ja nuoren ikävaiheessa alkaen kotikasvatuksesta, jossa osallisuuden tukemisen tulisi alkaa. Varhaiskasvatus on olennainen lasten osallisuuden mahdollistaja, sillä myös pienet lapset ovat kykeneväisiä esittämään ajatuksiaan ja näkemyksiään erilaisissa asioissa. Järjestö- ja seuratoiminta, perusopetus, keskiasteen ja korkea-asteen oppilaitokset ovat kaikki lasten ja nuorten osallisuuden mahdollistajia. Kansallisella tasolla lasten ja nuorten näkemyksiä päätöksentekoon huomioitavaksi vie lapsiasiainvaltuutettu. Lainsäädännölliset muutokset, esimerkiksi nuorisolaissa, velvoittaa lasten ja nuorten kuulemisen, mikä puolestaan on kannustanut kunnallisten osallisuusympäristöjen perustamisesta. (Alanko 2013, 15–16.)

2.4 Lasten ja nuorten vaikuttajaryhmät

Suomen ensimmäinen nykyisen aikakauden nuorisovaltuusto perustettiin Kangasalle 1995. Myös aiemmin 1970-luvulla on ollut opiskelijoiden erilaisia vaikuttajaryhmiä, nuorisoneuvostoja ja -klubeja, mutta nykyisenkaltaisia 1990-luvulta alkaen. Siitä lähtien eri puolella Suomea on perustettu ja myös päättynyt erilaisia lasten ja nuorten vaikuttajaryhmiä. Vuonna 2003 Suomessa oli jokin nuorten vaikuttamiseen liittyvä ryhmä 186 kunnassa, joista tutkijan arvion mukaan noin 100 on ollut nuorisovaltuustoja ja loput muita vaikuttajaryhmiä. (Gretschel 2008, 252–258.) Vaikuttajaryhmät ovat toimintatavoiltaan ja nimiltään hieman erilaisia. Nuorisovaltuuston lisäksi vaikuttajaryhmiä ovat muun muassa nuorisoparlamentti, nuorisoedustajisto, nuorisoneuvosto tai nuorisofoorumi. Tällä hetkellä lähes kaikissa eli noin 98 prosentissa Suomen kunnista toimii nuorisovaltuusto tai jokin muu vastaava nuorten ryhmä. (Nuva ry., 2022.)

Myös Alangon (2013) tutkimus tuo esille, että lapsilla ja nuorilla on toiminnallista kykyä, jonka kautta myös he voivat osallistua keskusteluun esimerkiksi omasta elinympäristöstään tai toimintaympäristöjen heikkouksista ja vahvuuksista. Sen lisäksi, että lapset ja nuoret ovat kasvavia ja kehittyviä, he ovat sosiaalisia toimijoita tässä hetkessä. Lasten, nuorten ja aikuisten välillä on kompetenssieroja, jotka näkyvät erilaisissa yhteyksissä. Se ei kuitenkaan ole riittävä peruste sulkea lapsia ja nuoria ulos yhteisöllisestä ja yhteiskunnallisesta keskustelusta. (Alanko 2013,18.)

Gretschel (2004) pitää ryhmien toiminnan kannalta tärkeänä, että vaikuttajaryhmälle syntyy nimenomaan vaikuttajaryhmäidentiteetti. Tutkija huomauttaa, että jos ryhmä järjestää pelkääntään tapahtumia, sen nimi voisi olla esimerkiksi tapahtumaryhmä, mutta ei valtuusto, neuvosto tai parlamentti. Jos tapahtumat ovat vain osa ryhmän toimintaa, tapahtumia voi järjestää esimerkiksi vaikuttajaryhmän oma työryhmä, nimeltään vaikka tapahtumatyöryhmä, mutta kuitenkin niin, että vaikuttaminen pysyy ryhmän prioriteettina. (Gretschel 2004, 253.)

”Melkein voisi olla osallisuusryhmien nimikin vaikuttajaryhmät. Vaikuttaminen on konkreettinen toimenpide ja sitten osallisuus on niinku oman elämänsä osallisuus. Ihminen voi olla täysin osallinen omaan elämänsä, vaikka ei ikimailmassa käynyt äänestämässä tai halunnut mihinkään keskusteluihin.” (H7, Nykytilan kartoitusta varten tehdyissä ryhmähaastatteluissa.)

Oulussa toimivat alueelliset lasten ja nuorten osallisuusryhmät ovat vaikuttajaryhmiä, joiden toiminnan sisältö on muotoutunut ryhmän ja ohjaajan näköiseksi. Osa ryhmistä toteuttaa aktiivisesti tapahtumaryhmän kaltaista toimintaa omalla alueellaan, mutta niissäkin on läsnä ryhmäläisten osallisuus ja oma halu ideoida ja toteuttaa. Oululaisissa osallisuusryhmässä vaikuttaminen ja tapahtumien järjestäminen ei ole vaihtoehtoisia toimintamuotoja, vaan ryhmässä voi toteutua ansiokkaasti molemmat.

3 ALUEELLISET LASTEN JA NUORTEN OSALLISUUSRYHMÄT OULUSSA

Oululaisesta lasten ja nuorten osallisuuden mallista puhutaan silloin, kun puhutaan alueellisesta lasten ja nuorten osallisuusryhmätoiminnasta sekä vuosittaisista osallisuuden ja vaikuttamisen teematapahtumista kokonaisuutena. Oulun kaupungissa lasten ja nuorten osallisuus huomioidaan kaikilla eri ikäkausilla eri vastuualueilla. Osallisuus koostuu sekä arkisista toimista muun muassa nuorisotyössä, perusopetuksessa ja varhaiskasvatuksessa, mutta myös edustuksellista osallisuutta vahvistetaan. Kullakin toimialalla on omat suunnitelmansa ja käytännön toimenpiteensä lasten ja nuorten osallisuuden toteuttamiseksi. Oulun kaupungissa osallisuustoiminta koostuu niistä useista eri toimenpiteistä, joilla lasten ja nuorten osallisuutta edistetään ja heidän äänensä kuulumista vahvistetaan heidän omassa lähiympäristössään, lähipalveluissa ja laajemminkin kotikaupungissaan.

Oulun kaupungissa toimii 15 alueellista lasten ja nuorten osallisuusryhmää, joiden tavoitteena on tuoda lasten ja nuorten ääni esiin päätöksenteossa ja alueellisten palvelujen ja itse alueiden kehittämisessä. Osallisuusryhmien lisäksi Oulussa toimii nuorisovaltuusto, jolla on oma toimintasääntö, budjetti ja ohjaaja. Alueellisissa osallisuusryhmissä osallistujilla on mahdollisuus muun muassa vaikuttaa itselleen tärkeiksi kokemiinsa asioihin, tuoda oma mielipiteensä esille sekä harjoitella ryhmä- ja sosiaalisia taitoja. Yksi tärkeimmistä tavoitteista osallisuusryhmissä on kertoa, tai opettaa, lapsille ja nuorille erilaisista vaikuttamisen tavoista ja mahdolluuksista ja harjoitella niitä mahdolluuksien mukaan myös käytännössä. Osallisuustoiminta voidaan nähdä ensisijaisesti pedagogisena toimintana, jolla halutaan kehittää lasten ja nuorten aktiivisen kansalaisuuden taitoja (Alanko 2013, 136).

Anu Alangon (2013) alueellisista lasten ja nuorten osallisuusryhmistä tekemän tapaustutkimuksen mukaan toiminta osallisuusryhmässä vaatii monenlaisia tiedollisia valmiuksia lapsilta ja nuorilta. Osallisuusryhmien omassa tapaamisisissaan, kokouksissaan, ryhmien jäsenet tuovat esiin heille itselleen merkityksellisiä asioita, joista he keskustelevat ryhmässä. Joskus asiat koetaan koko osallisuusryhmässä niin tärkeiksi, että niistä tehdään aloitteita. Muun muassa siihen ryhmän lapset ja nuoret tarvitsevat tietoa, miten aloitteita voi tehdä ja miten ne etenevät kaupungin päätöksenteossa, tai mihin aloitteet liittyvätään. Alangon mukaan osallisuusryhmä on myös pedagoginen tila, jossa lapset, nuoret ja aikuiset voivat kehittää tiedollisia valmiuksiaan. (Alanko 2013, 220–221.)

Osallisuusryhmätoiminnan suunnittelu aloitettiin 2005 perusopetus- ja nuorisopalvelujen yhteistyönä, nuorisopalveluiden ollessa vetovastuussa. Tuolloin nuorisopalvelut oli oma vastuualueensa ja toimi nimellä Oulun kaupungin Nuorisoasiainkeskus. Varsinainen osallisuusryhmätoiminta käynnistettiin Oulussa syksyllä 2006, jolloin ensimmäiset ryhmät perustettiin Laanilaan ja Kastelliin. Sen jälkeen aina puolivuositain aloitti kaksi uutta alueellista ryhmää. Vuoteen 2010 mennessä Oulussa toimi 11 ryhmää ja 2013 kuntaliitoksen myötä ryhmien koko kasvoi nykyiseen 15:een.

Osallisuusryhmissä on eri-ikäisiä, useimmin 10–17-vuotiaita, lapsia ja nuoria alueen peruskouluista ja toisen asteen oppilaitoksista. Ryhmiä ohjaavat nuoriso- tai harrasteohjaajat eri nuorisotiloilta. Alueet jaettiin osallisuusryhmätoiminnan alussa koulupiirien mukaisesti, mutta osa alueista on käytännön syistä muutettu osallisuusryhmää paremmin palvelevaksi. Alueet ovat erilaisia; joillakin alueilla on useita peruskouluja, mutta ei yhtään toisen asteen oppilaitosta, osalla alueista on paljon molempia ja osalla vain yksi tai kaksi koulua, mutta välimatkat ovat pitkiä. Osallisuusryhmien kokoukset pidetään nuorisotaloilla tai kouluilla n. viiden viikon välein, joskin osa ryhmistä kokoontuu harvemmin ja osa silloin tällöin. Osallisuusryhmät voivat kokoontua myös koulupäivän aikana, sillä toiminnan alussa on esihenkilötasolla päätetty, että toiminta on lapsille ja nuorille kouluaikaa. Osa ryhmistä on itse halunnut pitää tapaamiset koulujan ulkopuolella.

Osallisuusryhmät ovat olleet mukana vaikuttamassa muun muassa uuden asuinalueen suunnittelussa, erään monitoimitalon suunnittelussa kalusteiden ja rakennuspiirustusten osalta. Ryhmien lapset ja nuoret ovat olleet mukana kaupungin eri puistosuunnitteluissa, lähiliikuntapaikkojen arvioinnissa ja varustelussa sekä nuorilta on pyydetty lausunto muun muassa Oulun julkisen liikenteen suunnittelussa. Ryhmät ovat itse keksineet Eko-teko- ja Tee hyvä Teko -kampanjat, joissa tavoitteena on kiinnittää huomiota sekä kestävään kehitykseen että hyvän tekemiseen toisille.

Osallisuusryhmätoiminnassa mukana olevien lisäksi myös ryhmään kuulumattomilla lapsilla ja nuorilla on oikeus tietoon. Osallisuusryhmien kokouksissa käsiteltävät asiat ja tehdyt päätökset nähdään tärkeänä tiedottaa myös muille alueen lapsille ja nuorille esimerkiksi verkkosivuilta löytyvien pöytäkirjojen muodossa. Osallisuusryhmätoiminnan tulisi olla läpinäkyvää. (Alanko 2013, 221.)

Osallisuusryhmät ovat järjestäneet omilla alueillaan myös tapahtumia tai olleet mukana tapahtumissa kertomassa osallisuusryhmätoiminnasta tai vaikuttamisesta. Ryhmien aloitteesta on toteutettu useita konkreettisia asioita, esimerkiksi skeittirampin kunnostaminen kahdenkin osallisuusryhmän alueella, toisen ryhmän alueella toimivan yläkoulun jalkapallokentälle on uusittu maalit, yhden ryhmän alueen kaikille kouluille on yhtenä vuonna saatu ilmakiekkopöydät, rannan kunnostaminen yhden kaupunginosan alueella sekä muita ryhmien omilla alueilla toteutuneita erikokoisia hankkeita. Osallisuusryhmätoiminta toteutetaan Oulun kaupungin perusopetus- ja nuorisopalveluiden yhteistyönä, kuitenkin siten, että nuorisopalveluilla on toiminnan koordinointi- ja ohjausvastuu.

3.1 Osallisuustapahtumat osana osallisuusmallia

Lasten ja nuorten kaupunkikokous on tilaisuus, jossa lapset ja nuoret päättävät hankinnoista ja lausuntoesityksistä. Oulun kaupunki on myöntänyt Lasten ja nuorten kaupunkikokoukselle 10 000 euron määrärahan, jonka jakamisesta kokouksessa päätetään.

Kaupunkikokoukseen valmisteleva työskentely alkaa kouluilla luokista, etenee oppilaskuntien hallituksiin ja sieltä edelleen alueellisiin lasten ja nuorten osallisuusryhmiin. Osallisuusryhmät valitsevat alueensa kouluilta saamiensa ehdotusten joukosta kaupunkikokoukseen tuotavat ehdotukset ja osallisuusryhmien edustajat valmistelevat ja esittelevät ne kaupunkikokouksessa.

Ehdotukset voivat olla määrärahaehdotuksia tai lausuntoehdotuksia. Yli 10 000 euron tai jatkuvan rahoituksen tarvitsevat esitykset ovat lausuntoehdotuksia. Määrärahaehdotuksissa haettava summa voi olla 0–10 000 euroa. Useimmin näiden ehdotusten hankintasummat ovat 500–4000 euron välillä. Periaatteena valmistelevalle työskentelylle on, että kaikilla oululaisilla lapsilla ja nuorilla olisi mahdollisuus vaikuttaa esityksiin keksimällä luokissa hyviä kehittämiskohteita. Lausuntoesityksistä kolme eniten ääniä saanutta valitaan jatkotyöstöön, jossa asiaa käsittelemään kutsutaan aiheeseen liittyvät asiantuntijat, virkahenkilöt tai päättäjät keskustelemaan aiheesta yhdessä nuorten kanssa. Näissä lausuntotyöpajoissa tavoitteena on pureutua aiheen ympärille, miettiä aiheen toteuttamista, sen kustannuksia, hyötyjä tai muuta olennaista, joita aiheeseen liittyy. Työpajassa myös keskustellaan aiheesta ja perustellaan syyt, mikäli ideaa ei voida toteuttaa tai viedä sen pidemmälle.

Päätökset määrärahan jakamisesta kaupunkikokouksessa tekee nuorista koostuva edustajisto, jossa on edustajat jokaisesta osallisuusryhmästä. Lausuntoesityksiä voi äänestää koko kaupunkikokousyleisö. Kokouksen puheenjohtajina toimivat nuoret. Lasten ja nuorten kaupunkikokouksessa aikuiset saavat tietoa lasten ja nuorten elämää koskettavista asioista suoraan heiltä itseltään ja merkillepantavaa on se, ettei aikuisilla ole tietoa itsestään selvästi (Alanko 2013, 221).

Toinen vuosittaisista osallisuustapahtumista on Nuorten foorumi, joka on nuorille suunnattu vaikuttamisteemainen tapahtuma. Tapahtuman kohderyhmänä ovat yläkoululaiset ja sitä vanhemmat opiskelijat. Tapahtuman tavoitteena on saada nuorten parissa toimivia tahoja kohtaamaan ja verkostoitumaan nuorten kanssa. Tapahtumassa on mukana muun muassa Oulun kaupungin eri toimijoita, esimerkiksi nuorisopalvelut, perusopetus, kaavoitus ja kirjasto sekä järjestöjä, nuorten osallisuusryhmiä ja poliittisia puolueita. Tapahtumassa on mukana vuosittain toistuvia oheisohjelmia, kuten nuorten ja aikuisten yhteinen paneelikeskustelu, mutta myös vuosittain vaihtuvia kokeiluja, kuten erilaiset työpajat tai vuoden 2022 tapahtumassa toteutettu ruokaraati.

Nuorten foorumin yhteydessä on järjestetty vuosittain myös kaupunginjohtajan kahvitilaisuus nuorille, jossa kahvitilaisuuden lomassa kaupunginjohtaja kertoo työstään ja nuoret voivat esittää hänelle kysymyksiä. Kahvitilaisuus on järjestetty jo usean kaupunginjohtajan aikana lähes kymmenen vuoden ajan.

3.2 Osallisuus ja vaikuttaminen alueellisissa osallisuusryhmissä

Oulussa toimivien alueellisten osallisuusryhmien toiminnassa osallisuus ja vaikuttaminen kytkeytyvät yhteen, jonka vuoksi tässä luvussa termit kulkevat yhdessä. Anu Gretschel (2008) määrittelee vaikuttamisen tavoitteena olevan jonkun asian muuttamista haluttuun suuntaan. Osallistumista ja vaikuttamista vertailtaessa, vaikuttava nuori on muuttunut pelkästä osallistujasta vastuunottajaksi. Kun on päässyt onnistuneesti tekemään oman osansa, se luo tunteen merkityksellisyydestä ja sitä tunnetta voidaan kutsua osallisuudeksi. Gretschel (mt.) jatkaa, että vaikuttamis-termiä onkin usein helpompi käyttää kuin termejä demokratia tai osallisuus. (Gretschel 2008, 244.) Arkikielessä alueellisia lasten ja nuorten osallisuusryhmiä puhutellaankin eri tahoilla joko osallisuusryhmänä tai vaikuttajaryhmänä sekä ryhmien jäseniä osallisuusnuorina tai vaikuttajanuorina.

Alueellisissa lasten ja nuorten osallisuusryhmissä on haasteellista tehdä selkeää joko tai -valintaa sen suhteen, kumpi näkökulma on tärkeämpi, sosiaalinen vai poliittinen osallisuus. Samoissa osallisuusryhmissä, jossa lapset ja nuoret harjoittelevat vaikuttamista ja vastuunkantoa, he harjoittelevat myös sosiaalisia suhteita, ryhmätyöskentelytaitoja, sekä he ovat tärkeä osa toimintaa. Mielestäni tämän haasteen edessä voidaan pohtia, tulisiko osallisuuden tavoitteet jakaa esimerkiksi ryhmätoiminnan vuosikellon mukaan, jossa ryhmän alkaessa ja muotoutuessa sen tavoitteena olisi sosiaalinen osallisuus ja ryhmän kehittyessä tavoite selkeästi muutetaan poliittiseksi osallisuudeksi.

3.3 Kaupungin rooli osallisuusryhmätoiminnassa

Oululainen osallisuusryhmätoiminta on nuorisopalveluiden koordinoimaa edustuksellista osallisuutta, jonka tarkoituksena on edistää lasten ja nuorten selkeämpää huomioimista palvelujen kehittämisessä, tukea lasten ja nuorten kansalaiseksi kasvamisessa ja opettaa heille, miten demokraattinen päätöksenteko toimii. (Oulun kaupungin nuorisopalvelut 2019.)

Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalveluiden sivistysohjelmassa vuosille 2023–2026 yksi strategisista painopisteistä on hyvinvointi ja osallisuus. Sen tavoitteena on muun muassa se, että jokaisella oululaisella on mahdollisuus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Tavoitteena on vahvistaa kuntalaisten osallisuus- ja vuorovaikutusmahdollisuuksia. Sivistysohjelmaan on kirjattu oululaisille nuorille tehty lupaus, jonka tavoitteena oululaiset nuoret ovat aktiivisia vaikuttajia ja toimijoita ja kaikilla lapsilla ja nuorilla on halutessaan mahdollisuus vaikuttaa omiin ja yhteisiin asioihin. Sivistysohjelman toimenpiteisiin on kirjattuna myös lasten ja nuorten mahdollisuus olla mukana suunnittelemassa, toteuttamassa ja arvioimassa palveluja kaikissa toiminnoissa sekä lupaus kehittää myös uusien vaikuttamiskanavien sisältöä sekä osaamista. (Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalvelut 2020, 27–28, 41–42.) Perusopetus- ja nuorisopalvelut ovat osa Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalveluita ja osallisuusryhmätoiminta kuuluu sen vastuualueelle.

Nuorisopalvelujen tehtävänä on alueellisen osallisuustoiminnan kokonaiskoordinointi ja toiminnan kehittäminen. Kokonaisuuteen kuuluu myös vuosittain toteutettavat kouluikäisten lasten ja nuorten osallisuuden ja vaikuttamisen teemaan liittyvät tapahtumat, joissa osallisuusryhmät ovat kiinteästi mukana. Osallisuusryhmien ohjaajien säännölliset tapaamiset ja koulutus järjestetään nuorisopalveluiden toimesta. Nuorisopalveluiden työntekijät ohjaavat osallisuusryhmiä ja toteuttavat toiminnan virallisissa kokouksissa, vapaamuotoisemmissa tapaamisissa,

leireillä ja tapahtumissa. Nuorisotiloilla työskentelevien nuoriso- ja harrasteohjaajien tehtäviin kuuluu myös osallisuustoimintaan liittyvien tempausten, retkien ja leirien järjestäminen yhdessä lasten ja nuorten sekä yhteistyökumppaneiden kanssa. Ryhmien ohjaajat toimivat alueensa linkkinä eri kouluihin pitäen yhteyttä koulujen osallisuuden yhdysopettajiin.

Koulun tehtävänä on valita opettajista osallisuuden yhdysopettaja. Tehtävässä toimii yleensä koulun oppilaskunnan ohjaava opettaja. Yhdysopettajan ja alueen osallisuusryhmän ohjaajan tulisi olla vuorovaikutuksessa keskenään toiminnan sujuvuuden vuoksi. Koulun vastuulla on valita oman koulunsa edustajat alueelliseen osallisuusryhmään. Oppilaat tulisi valita demokraattisesti, ei opettajan mielivaltaisen nimeämisen tai koulumenestyksen perusteella. Myöskään paikka oppilaskunnan hallituksessa ei saa olla edellytys osallisuusryhmään osallistumiselle, tosin se ei myöskään saisi olla este sille. Osallisuusryhmien jäsenten toivotaan sitoutuvan ryhmän toimintaan noin kahden vuoden ajaksi, mutta osa ryhmäläisistä on ollut osallisuusryhmätoiminnassa mukana useammankin vuoden, ja osa on ollut mukana vain vuoden tai jopa vähemmän aikaa.

Yhdysopettajalta toivotaan yhteydenpitoa oman alueensa muihin yhdysopettajiin ja osallisuusohjaajiin osallisuuteen liittyvissä asioissa. Opettajan tehtäviin kuuluu myös osallistuminen opettajille ja osallisuusohjaajille vuosittain järjestettäviin osallisuuskoulutuksiin. Osallisuustoiminnan näkyväksi tekeminen on tärkeää omalla koululla ja sen voi tehdä yhdessä oman koulun osallisuusryhmäläisten kanssa. Esimerkiksi pienet tietoiskut osallisuusryhmätoiminnasta tai osallisuudesta ja vaikuttamisesta yleensäkin voidaan näyttää koulun infotelevisiossa ilmoitustaululla. Aamunavaukset, koulun keskusradio, opettajainkokoukset sekä koulun julkaisut tai vanhempainillat ovat hyvä kanava tuoda toimintaa näkyväksi. Osallisuustapaamisia tai osallisuusryhmän kokouksia voidaan järjestää tasapuolisesti kaikilla alueen kouluilla ja nuorisotiloilla. Osallisuusryhmien jäsenet ovat vakuutettuja siirtymisten aikana koulun ja kokouspaikkojen välillä.

3.4 Osallisuusryhmätoiminta perusopetuksen opetussuunnitelmassa

Alueellinen lasten ja nuorten osallisuusryhmätoiminta mainitaan Oulun kaupungin perusopetuksen opetussuunnitelmassa oppilaiden osallisuuden paikallisessa tarkennuksessa (2014). Koulutyö järjestetään niin, että sen perustana on oppilaiden osallisuus ja kuulluksi tuleminen ja oppilailla on mahdollisuus saada kokemuksia niin yhteistyöstä kuin demokraattisesta toiminnasta. Näitä mahdollisuuksia tarjotaan oman luokan ja koulun lisäksi erilaisissa verkostoissa.

Koulussa osallisuus toteutuu muun muassa mahdollisuutena osallistua koulutyön ja toiminnan suunnitteluun, heitä rohkaistaan vaikuttamaan koulun yhteiseen toimintaan tai oppimisympäristön suunnitteluun ja kehittämiseen. Oppilaille on myös mahdollisuus olla mukana arvioimassa ja kehittämässä yhteistyötä. (Oulun kaupungin perusopetuksen opetussuunnitelma 2014.) Perusopetuksen opetussuunnitelman valtakunnallisissa perusteissa (2014) on kirjattuna, että perusopetus edistää hyvinvointia, demokratiaa ja aktiivista toimijuutta kansalaisyhteiskunnassa (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 104/011/2014).

Jokaisessa koulussa on oppilaista muodostuva oppilaskunta ja sen edustajista koostuva toimielin, esimerkiksi oppilaskunnan hallitus, jonka tehtävänä on edistää oppilaiden yhteistoimintaa, vaikutusmahdollisuuksia ja osallistumista ja joissa harjoitellaan oman mielipiteen esittämistä ja yhteisiin asioihin vaikuttamista. Oulussa oman koulun lisäksi oppilaille tarjotaan mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa myös kaupungin muissa osallisuusryhmissä, jolla viitataan opinäytetyöni kehittämiskohteensa oleviin alueellisiin lasten ja nuorten osallisuusryhmiin. (Oulun kaupungin perusopetuksen opetussuunnitelma 2014.) Osallisuusryhmätoiminnassa tieto paikantuu niin lasten ja nuorten kuin aikuistenkin oikeudeksi ja pääomaksi (Alanko 2013, 221).

Opetussuunnitelman paikallisessa tarkennuksessa on kirjattuna myös lasten ja nuorten osallisuus- ja vaikuttamismalli, joka rakentuu alueellisten osallisuusryhmien pohjalle koko kaupungin laajuisena mallina. Tämä edustuksellinen osallisuustoiminta on annettu tehtäväksi perusopetus- ja nuorisopalveluille. Näiden ryhmien lisäksi opetussuunnitelmassa viitataan vuosittain järjestettäviin osallisuustapahtumiin, Lasten ja nuorten kaupunkikokoukseen ja Nuorten foorumi. (Oulun kaupungin perusopetuksen opetussuunnitelma 2014.)

Opetussuunnitelmassa on avattu osallisuusryhmien edustuksellinen rakenne, jossa jokaisesta alueen kouluista ja nuorisotiloilta on ryhmässä edustus. Koulujen oppilaskuntien ja osallisuusryhmien saumatonta yhteistyötä on korostettu ja suunnitelmassa lukee selkeästi, että koulut mahdollistavat oppilaidensa osallistumisen alueellisten osallisuusryhmien toimintaan. Opetussuunnitelman tarkennusosassa on selkeästi kirjattuna, että oppilaskuntien nimetyt ja koulutetut ohjaavat opettajat, jotka vastaavat myös oppilaskuntatyöstä, vastaavat myös yhteistyöstä osallisuusryhmien kanssa. Näiden lisäksi kouluissa kehitellään myös uusia osallisuus- ja vaikuttamismalleja, joilla pyritään varmistamaan, että jokainen oululainen nuori saa mahdollisuuden osallistua itselleen sopivalla tavalla. (Oulun kaupungin perusopetuksen opetussuunnitelma 2014.)

3.5 Tapaustutkimus lasten ja nuorten osallisuusryhmistä

Anu Alanko (2013) on tutkinut Oulussa toimivia lasten ja nuorten osallisuusryhmiä toiminnan alkuvuosina. Tutkimus toteutettiin usean vuoden aikana; 2006–2008 tehtiin osallisuusryhmien havainnointia, 2010–2011 kyselyitä ja haastatteluja osallisuusryhmien lapsille ja nuorille. Osallisuusryhmä demokratiakasvatuksen tilana – tapaustutkimus lasten ja nuorten osallisuusryhmien toiminnasta Oulussa julkaistiin 2013. Alangon monimenetelmäisessä tapaustutkimuksessa lasten ja nuorten osallisuutta on lähestytty pedagogisesta näkökulmasta. Alanko on teoksessaan määritellyt osallisuuden käytännön toiminnan kautta omaksuttavana ja todellistuvana taitona, jota ei voida oppia ilman linkitystä yksilön omaan arjen kokemusmaailmaan. Tutkimuksen empiirisenä kohteena Alanko tarkasteli Oulussa toteutettujen alueellisten lasten ja nuorten osallisuusryhmien toimintaa niissä toimivien lasten ja nuorten omien kokemusten kautta. Teoksessaan hän on selvittänyt osallisuusryhmien muodostamiseen liittyviä kysymyksiä, osallisuusryhmien toimintamuotoja sekä lasten ja nuorten esille tuomia haasteita ja vahvuuksia toiminnassa. Tutkimuksessa Alanko on myös tarkastellut lasten ja nuorten alueellista osallisuusryhmää demokratiakasvatuksen tilana. (Alanko 2013, 17.)

Alangon (2013) tutkimus on tehty ajanjaksona, jolloin Oulussa perustetut alueelliset lasten ja nuorten toimintaryhmät olivat aloittaneet toimintaansa. Alangon osallisuusryhmien havainnointi alkoi vuonna 2006, jolloin ensimmäiset osallisuusryhmät aloittivat toimintansa. Osallisuusryhmät aloittivat toimintansa porrastetusti vuosien 2006–2008 aikana. Tutkimuksen ulkopuolelle ovat jääneet 2013 Oulun kuntaliitoksen uudet alueet. Kuntaliitoksen myötä osallisuusryhmiä on perustettu lisää Oulun kanssa yhteen liittyneiden kuntien alueille (Yli-Ii, Ylikiiminki, Kiiminki, Oulunsalo ja Haukipudas).

3.6 Kaupungin rooli osallisuuden vahvistajana

Osallisuusryhmätoiminnan lisäksi Oulun kaupungissa on pyritty lisäämään eri-ikäisten kuntalaisten osallisuutta monenlaisilla toimenpiteillä. Kirjaukset osallisuuden lisäämiseksi, vahvistamiseksi ja huomioimiseksi on kirjattu toimintaa ohjaaviin asiakirjoihin, muun muassa Oulun kaupungin strategiaan (2022) ja sivistysohjemaan (2020), nuorisotyön perussuunnitelmaan (2019), varhaiskasvatuksen perussuunnitelmaan (2022) sekä perusopetuksen (2015) ja Oulun kaupungin lukioiden opetussuunnitelmiin (2021).

Toimenpiteitä tulee toteuttaa myös muualla kuin asiakirjoissa. Oulun kaupunkiorganisaatiossa työskentelee eri henkilöitä, joiden tehtävänä on eri-ikäisten kuntalaisten osallisuuden vahvistaminen joko suoraan tai välillisesti. Osallisuus ja sen edistäminen on eri-ikäisten osalta erilaista, minkä vuoksi eri toimijat myös kaupungin sisällä työskentelevät omien kohderyhmiensä kanssa, toki yhteistyötäkin tehden. Kaupungin toimijat ovat tehneet kuntalaisten, mukaan lukien lasten ja nuorten kanssa, erilaisia kokeiluja ja toimenpiteitä, joissa kuntalaiset ovat saaneet olla mukana suunnittelussa, toteutuksessa tai arvioinnissa, tai kaikissa näistä. Uusia palveluja suunniteltaessa muun muassa nuoria osallistetaan jo suunnittelussa ja pyritään poistamaan osallistumisen ja osallisuuden esteitä uusissa palveluissa.

Erilaiset osallisuuden mallit, tapahtumat ja tempaukset ovat rakenteellisia ja toiminnallisia tapoja vahvistaa osallisuutta, mutta niiden lisäksi tarvitaan myös koulutusta. Kaupungin työntekijöille tarjotaan osallisuuteen koulutusta sen eri näkökulmien kautta; esimerkiksi osallisuus ja vaikuttaminen, osallisuus ja hyvinvointi tai osallisuus omasta elämästä ovat kaikki omia kokonaisuuksia, minkä koulutuksesta vastaa kunkin näkökulman asiantuntijat. Lasten ja nuorten alueellisten osallisuusryhmien toiminnassa näkökulmana on osallisuus ja vaikuttaminen, jonka temasta myös nuorisopalveluissa järjestetään koulutusta säännöllisesti. Näistä kaikista toimenpiteistä on saatu Oulun kaupunkiin kattava kokonaisuus kuntalaisten osallisuuden vahvistamiseksi.

4 TUTKIMUSMENETELMÄT JA KEHITTÄMISTYÖN VAIHEET

4.1 Tutkimusmenetelmät

Osallisuusryhmätoiminnan kehittämissuunnitelmaa laatiessani valitsin lähestymistavaksi toimintatutkimuksen. Se on tutkimusstrategia, jonka avulla pyritään tutkimaan todellisuutta pyrkien myös muuttamaan sitä. Toimintatutkimus ei siis ole yksittäinen menetelmä. (Jyrkämä 2022.) Toimintatutkimus on osallistavaa tutkimusta, joka on sopinut hyvin kehittämistyöni tavoitteeseen. Toiminnalla pyritään ratkaisemaan käytännön ongelmia ja saamaan aikaan muutosta. Menetelmä on ongelmakeskeinen ja vahvasti käytäntöön suuntautuvaa. Toimintatutkimuksen tavoitteena on ratkaista käytännön ongelma eli tässä tapauksessa osallisuusryhmätoiminta, joka ei toimi jokaisella alueella. Ennen ongelman ratkaisua ongelma itsessään pitää kuitenkin paikallistaa ja määritellä. Samanaikaisesti toimintatutkimuksella luodaan uutta tietoa ja ymmärrystä ilmiöstä. Toimintatutkimuksesta voidaan käyttää myös nimeä kehittävä työntutkimus. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2018, 58.)

Opinnäytetyöni kehittämistyön tavoitteena on alueellisen lasten ja nuorten osallisuusryhmätoiminnan kehittäminen. Kehittämistyön pohjaksi oli tärkeää tehdä nykytilan kartoitus eli selvittää, mikä on tämänhetkisen osallisuusryhmätoiminnan tila. Kehittämistyössä ja sitä ennen nykytilan kartoittamisessa olen pyrkinyt osallistamaan toimintamalliin olennaisesti kuuluvia henkilöitä mahdollisimman monessa kohdassa. Nykytilan kartoitusta varten osallisuusryhmien ohjaajia osallistettiin miettimään kehittämistyöhön aiheita. Ohjaajat keskustelivat ja miettivät pienryhmissä, mitkä asiat ovat heidän mielestään olennaisia ja tärkeitä nostaa osallisuusryhmätoiminnan osalta alkukartoitukseen. Pienryhmätyöskentely toteutettiin osallisuusryhmien ohjaajien palaverissa tammikuussa 2022. Osallisuusryhmätoiminnan kehittämistyö suunniteltiin toteutettavaksi varsinaisesti nykytilan kartoituksen jälkeen. Kuitenkin erilaisia kehittämisideoita on noussut esiin koko tutkimus- ja nykytilan kartoitustyön ajan sekä osallisuusryhmien ohjaajilta, lapsilta ja nuorilta työpajoissa sekä tutkimusta varten tehdyistä haastatteluista. Kehittämiseen saatuja ideoita on saatu prosessin aikana oman pohdinnan kautta, mutta myös esimerkiksi osallisuusryhmien ohjaajien yksittäisistä kommenteista tai kriittisistä kommenteista jalostuneita ideoita.

4.2 Kysely

Osallisuusryhmätoiminnan nykytilan kartoitusta varten laadittiin kysely, jossa hyödynnettiin olemassa olevaa tietoa toiminnasta sekä osallisuusryhmiä ohjaavien työntekijöiden tärkeiksi nostamia aiheita. Osallisuusryhmien ohjaajia osallistettiin toimintaan pyytämällä heitä miettimään niitä olennaisia seikkoja, joita alkukartoituksella olisi hyvä selvittää. Osallisuusohjaajat osallistuivat pienryhmäporinoihin ja -työskentelyyn Teams-verkkoalustalla pidetyssä osallisuusryhmien ohjaajien palaverissa tammikuussa 2022. Osallisuusohjaajien pienryhmien nostot kirjattiin anonyymeinä työtä varten avattuun Googlen Jamboard-verkkosovellukseen.

Laadin kyselyn siten, että siihen valikoitui kysymyksiä sekä monivalintakysymyksinä että avoimina kysymyksinä. Kyselyn haasteena on sen yleisenä heikkoutena pidetty tiedon pinnallisuus sekä se, että kyselyn tekijä ei pysty arvioimaan, kuinka tosissaan vastaajat suhtautuvat tutkimukseen (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2018, 121). Kyselyn lähettämisen aikana en myöskään voinut ennalta tietää, kuinka moni kyselyyn tulisi vastaamaan.

Osallisuusryhmätoiminnan nykytilan kartoitusta varten laadin sähköisen kyselyn, jonka toteutin Microsoft forms -työkalun avulla (Liite 1). Kysely tarkoitettiin ja osoitettiin Oulussa toimiville alueellisten lasten ja nuorten osallisuusryhmien ohjaajille ja se toteutettiin 2. – 17.3.2022. Kutsu vastaamaan sähköiseen kyselyyn lähetettiin sähköpostitse 30 tällä hetkellä osallisuusryhmää ohjaavalle tai viimeisen kolmen vuoden aikana osallisuusryhmää ohjanneelle henkilölle, jotka edelleen olivat nuorisopalveluilla työsuhteessa. Sähköpostiviestissä oli linkki kyselyyn, joka oli aktiivinen kyselyn ajan. Kyselyyn vastasi 22 henkilöä (n=22) yhteensä 13 eri osallisuusryhmästä. Kyselyn vastausprosentti oli 73,3 %.

Kyselyn tarkoituksena oli kartoittaa osallisuusryhmätoiminnan nykytila mahdollisimman tarkasti sellaisena kuin se toimii tällä hetkellä (kevät 2022). Nykytilalla kartoituksessani tarkoitettiin noin kolmea vuotta taaksepäin kyselyn ajankohtaan asti eli mukaan halusin ottaa myös ajan ennen koronapandemiaa, joka alkoi vuoden 2020 alussa, ja jolla on ollut selkeä vaikutus osallisuusryhmätoiminnan toteutukseen. Kyselyn pohjalta on tarkasteltu osallisuusryhmien nykytilaa, jonka pohjalta on selkeytetty toimintamallin kehittämistarpeet.

Kyselyn saatekirjeessä (Liite 1) kerrottiin, mitä nykytilalla tarkoitettiin tämän kyselyn kohdalla. Nykytilan kartoituksessa ei ollut tarkoituksena vielä varsinaisesti kehittää toimintaa, jonka

vuoksi kyselyn kysymyksissä ei jätetty avointa vastaustilaa osallisuusryhmätoiminnan ideoinnille, palautteelle tai toivomuksille. Niille tarjottiin muu mahdollisuus kehittämistoiminnan aikana, joka toteutettiin nykytilan kartoituksen jälkeen.

Sähköpostin saatetekstissä arvioitiin, että kyselyyn vastaamiseen menisi noin 15 minuuttia. Kyselyohjelman data ilmoitti keskimääräisen vastausajan olleen hieman pidempi eli 23:52 minuuttia. Saatteessa kerrottiin myös kyselyn vastausten käsittelyn luottamuksellisuudesta ja vastauksia on käsitelty sellaisenaan ainoastaan kyselyn laatija. Kyselyssä kysyttiin osallisuusryhmän nimeä, koska ryhmien toiminta on erilaista eri alueilla ja kehittämistyö voidaan siten kohdistaa tarpeen mukaisesti. Tämä tieto kerrottiin kyselyn saatetekstissä. Kysely pyydettiin täyttämään työntekijäkohtaisesti eli yhden osallisuusryhmän osalta oli mahdollisuus saada enemmän kuin yksi vastaus. Lopuksi kerroin vielä opinnoistani ja osallisuusryhmätoiminnan kehittämisestä. Kaikesta saatekirjeen sisällöstä ja itse kyselystä olin jo aiemmin kertonut suullisesti osallisuusryhmien ohjaajille palavereissa. Saatteessa kerrottiin, että teen kehittämistoiminnasta myös opinnäytetyön Humakin yhteisöpedagogi (YAMK) tutkintooni. Opinnäytetyössäni voidaan julkaista osia kehittämistyön varrella olevista aineistoista, mutta aina siten, että kukaan toimintaan osallistunut tai kyselyyn vastannut henkilö ei ole tunnistettavissa. Opinnäytetyö julkaistaan avoimessa Theseus-verkkotietokannassa. Kehotin vielä olemaan minuun yhteydessä, mikäli kyselyyn vastaajalla tulisi kysyttävää kyselystä, kehittämistoiminnasta tai opinnäytetyöstäni.

4.3 Haastattelut

Valitsin yhdeksi tutkimusmenetelmäksi ryhmähaastattelun. Haastattelut tehtiin osana osallisuusryhmätoiminnan nykytilan kartoitusta, ja ne toimivat osaltaan pohjana kehittämistyölle. Haastattelulla pyrin saamaan opinnäytetyöni kehittämistyöhön sellaista monisyistä tietoa, jota en pelkällä kyselyllä välttämättä saisi. Haastattelu on sopiva tutkimusmenetelmä opinnäytetyöni kehittämistyötä ajatellen, koska sillä saadaan nopeasti kerätyksi syvällistäkin tietoa kehittämisen kohteesta. Haastattelun avulla voidaan kehittämistyöhön saada myös aivan uusia näkökulmia. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2018, 106.)

Haastattelun menetelmäksi valitsin puolistrukturoidun ryhmähaastattelun. Puolistrukturoidussa haastattelussa haastateltaville esitetään samat tai lähes samat kysymykset samassa järjestyksessä, välillä myös vaihdellen kysymysten järjestystä (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2022). Päädyin ryhmähaastatteluun sen vuoksi, että ajattelin haastateltavana olevien tuovan

haastattelutilanteeseen vuoropuhelua, jolloin haastateltavien kommenteista toiset saattaisivat muistaa tai innostua kertomaan asioista, joita yksilöhaastattelussa ei välttämättä olisi tullut esille. Ryhmähaastattelu oli mielestäni toimiva myös ajankäytön suhteen, jolloin sain useamman henkilön yhteiseen haastattelutilanteeseen yhtä aikaa.

Tein opinnäytetyöni tutkimusta varten kaksi ryhmähaastattelua, joissa haastattelin alueelliseen lasten ja nuorten osallisuusryhmätoimintaan olennaisesti liittyviä tai muutoin osallisuuteen perehtyneitä Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalveluiden työntekijöitä. Kutsuin kumpaankin haastatteluun neljä henkilöä, yhteensä kahdeksan, joista yksi oli estynyt osallistumasta. Haastattelut toteutettiin haastateltavien toiveesta etänä Teamsin välityksellä huhti-toukokuun 2022 aikana. Haastatteluilla pyrin keräämään tietoa siitä, miten osallisuusryhmätoiminta näyttäytyy toiminnassa mukana olevien työntekijöiden esihenkilötehtävässä toimivan näkökulmasta, millä tavalla osallisuusryhmätoimintaan käytetään työaika ja miten lasten ja nuorten osallisuus- ja vaikuttamismahdollisuudet näyttäytyvät muuten alueilla tehtävässä työssä. Haastattelujen avulla pyrin keräämään tietoa, miten osallisuusryhmätoiminta näyttäytyy myös Oulun kaupungilla osallisuustyötä nyt tai aiemmin tehneen näkökulmasta sekä millä tavalla oma osallisuustyön asiantuntijuus tuo näkökulmaa lasten ja nuorten kanssa tehtävään työhön. Kumpaankin haastatteluun oli varattu aikaa noin kaksi tuntia ja pyrin siihen, että haastattelu etenisi kiireettä keskustellen. Pyysin haastateltavia huomauttamaan myös minua haastattelijana, mikäli esitin epäselviä tai vaikeita kysymyksiä. Haastateltaville annettiin myös lupa olla vastaamatta sellaiseen kysymykseen, johon ei halunnut vastata. Sellaista tilannetta ei tosin syntynyt kummassakaan haastattelussa. (Ryhmähaastattelujen haastattelurungot, Liite 2)

Pyysin haastatteluihin osallistuvia pitämään videokameran ja mikrofonin auki koko haastattelun ajan, jotta haastateltavat näkevät toisensa ja voivat reagoida ja kommentoida välittömämmin, eikä heidän ensireaktionsa laannu mikrofoninapin etsinnän aikana. Vinkin tällaiseen toimintatapaan sain opinnäytetyön pienryhmän opiskelijalta. Toimintatapa osoittautui varsin toimivaksi.

4.4 Yhteistoiminnalliset kehittämistyöpajat

Opinnäytetyöni aiheena on osallisuusryhmätoiminnan kehittäminen, joten yhdeksi kehittämismenetelmäksi oli luontevaa valita yhteistoiminnallinen kehittäminen. Kehittämisen tavoitteena on ollut tuottaa uusia näkökulmia osallisuustoimintaan kutsumalla erilaisia osallistujia kehittä-

mistyöpajoihin. Yhteistoiminnallisten kehittämistyöpajojen tarkoituksena on ollut tuottaa kehittämistyöhön uusia näkökulmia, ideoita ja ratkaisuja siihen, kuinka lasten ja nuorten osallisuutta saadaan vahvistettua ja vaikuttamismahdollisuuksia saadaan systemaattisesti ylläpidettyä, vahvistettua, lisättyä tai kehitettyä toimivammaksi. Ryhmässä työskentelyä puoltaa myös se, että uuden keksimisen kannalta ryhmätyöskentelyllä on tärkeä merkitys (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2018, 158).

Toiminnallisiin kehittämistyöpajoihin kutsuttiin mukaan sellaisia osallisuustoiminnan kehittämisen kannalta keskeisiä henkilöitä, joiden mukanaolo toisi erilaisia näkökulmia osallisuusryhmätoimintaan ja siten voisi edistää kehittämistoimintaa. Kehittämistyön alussa pohdin, järjestäisinkö yhden kehittämistyöpaja, johon kutsuisin mukaan sekä nuoria, ammattilaisia että esihenkilöitä, mutta nykytilan kartoituksen perusteella päätin järjestää erilliset työpajat. Erillisillä työpajoilla pyrin varmistamaan sen, ettei työpajoissa pääse tapahtumaan, todennäköisesti tahontonta, valta-asettelua osallisuusryhmän nuoren ja ohjaajan tai osallisuusryhmän ohjaajan ja hänen esihenkilönsä välillä. Esihenkilöille suunnattu kehittämistyöpaja on ajankohtainen jatkokehittämisen aikana, kun toimintamallin kehittämistyön tuloksia jalkautetaan ja pyritään levittämään laajemmin henkilöstölle perusopetuksen ja nuorisopalveluiden vastuualueilla.

Järjestin kaksi kehittämistyöpajaa, joista ensimmäiseen kutsuttiin osallisuusryhmissä jäseninä olevia nuoria. Työpajan tavoitteena oli saada kerättyä toiminnassa mukana olevien nuorten ajatuksia ja ideoita osallisuusryhmätoiminnan kehittämistä varten. Nuorten työpaja järjestettiin kesäkuussa 2022. Toinen kehittämistyöpaja oli suunnattu ammattilaisille. Työpajaan kutsuttiin mukaan osallisuusryhmien ohjaajia, oppilaskunnan ohjaavia opettajia sekä muita sellaisia henkilöitä, jotka olennaisesti ovat työssään tekemisissä osallisuusryhmätoiminnan kanssa, mukaan lukien minä itse. Ammattilaisille suunnattu kehittämistyöpaja järjestettiin lokakuussa 2022. Ammattilaisille suunnattuun työpajaan kutsuin vetäjäksi ulkopuolisen fasilitaattorin, jonka tehtävänä oli viedä työpaja alusta loppuun, huolehtia ajankäytöstä ja työpajalle asetettuihin tavoitteisiin pääsemisestä. Kävin fasilitaattorin kanssa etukäteen läpi sekä kehittämishankkeelle että työpajalle asetetut tavoitteet. Ulkopuolinen fasilitaattori oli tärkeää olla mukana, koska katsoin tärkeäksi, että voisin itse osallistua työpajaan osallistujana. Osallisuusvalmentajan tehtäväni oli perehdyttää fasilitaattori työpajan tavoitteisiin, jonka puitteissa pidimme kaksi suunnittelupalaveria työpajan sisällöistä, rakenteesta ja tavoitteista.

5 ALUEELLISEN LASTEN JA NUORTEN OSALLISUUSRYHMÄTOIMINNAN NYKYTILA

Nykytilan kartoituksella haluttiin selvittää alueellisen osallisuusryhmätoiminnan tila sellaisena, kuin se tällä hetkellä toteutuu. Kartoitusta varten toteutin kyselyn, johon vastasivat osallisuusryhmiä ohjaavat nuorisopalveluiden työntekijät. Kyselyyn vastasi 22 henkilöä (n=22) yhteensä 13 eri osallisuusryhmästä. Nykytilan kartoitusta varten haastattelin myös osallisuuteen ja vaikuttamiseen Oulun kaupungissa omassa työssään perehtyneitä sekä esihenkilöasemassa olevia henkilöitä. Haastattelut toteutin kahtena ryhmähaastatteluna. Aineistosta poimittuja suoria lainauksia on sijoitettu opinnäytetyössäni aiheen mukaisiin lukuihin. Lainaukset haastatteluista on nimetty H-kirjaimella (H=haastateltava) ja kyselystä V-kirjaimella (V=vastaja).

5.1 Osallisuusryhmien kokoonpano ja toiminta

Osallisuusryhmien lapset ja nuoret tulevat alueensa ala- ja yläkouluista sekä toisen asteen oppilaitoksista. Koulujen edustajien valinta on koulujen päätettävissä ja edustajia valikoituu ryhmään eri tavoilla. Selkeä enemmistö (n=16) osallisuusryhmän ohjaajista kokee, että heilläkin on mahdollisuus vaikuttaa siihen, miten lapset ja nuoret valikoituvat osallisuusryhmään. Osa osallisuusryhmien jäsenistä on ryhmässä monta vuotta.

"Koko yläasteen ajan. Kun siirtyvät toiselle asteelle tippuvat matkasta muun muassa aikataulujen ja välimatkojen vuoksi. Osallistuminen ei ole enää samalla tavalla mahdollista." (V15)

Osallisuusryhmissä on jäseniä yleisimmin peruskoulun 4.–9. luokilta. Kolmessa ryhmässä peruskouluikäisten lisäksi on lukiolaisia, kahdessa osallisuusryhmässä ei ole lainkaan alakouluikäisiä jäseniä. Missään ryhmässä ei ole jäsenenä ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoita. Mikään ryhmä ei myöskään ole sellainen, jossa olisi ainoastaan alakouluikäisiä. Osallisuusryhmätoiminnan alkuvuosina tehdyn tutkimuksen (Alanko 2013, 120) valossa toiminta näyttäytyi silloin ennen kaikkea alakouluikäisten osallisuusympäristönä. Osallisuusryhmätoiminnassa on ollut kuitenkin alusta pitäen ajatuksena eri-ikäisten lasten ja nuorten yhteinen osallisuusryhmätoiminta, johon on kuitenkin alueellisuuden näkökulmasta kannustettu tekemään joustoja. Keväällä 2022 tehdyn nykytilakartoituksen mukaan osallisuusryhmien eri-ikäisyys toteutuu alkuvuosia selkeämmin.

Lasten ja nuorten alueelliset osallisuusryhmät kokoontuvat pääosin koulupäivän aikana. Ainoastaan kaksi ryhmistä kokoontuu kouluajan ulkopuolella. Ryhmien kokoukset pidetään yleensä kyseisen alueen nuorisotilalla, mutta pieni osa ryhmistä vaihtelee kokousten pitopaikkaa alueensa eri kouluilla ja nuoristiloilla. Siihen, missä tapaamiset toteutetaan, on ryhmien lapsilla ja nuorilla mahdollista vaikuttaa. Kokoukset kestävät keskimäärin 1,5 tuntia, eri ryhmillä on kuitenkin vaihteluitakin tapaamisten kestossa.

Osallisuusryhmillä on yleisimmin toimintaa noin kerran kuukaudessa. Vajaalla kolmanneksella vastaajista ryhmät kokoontuvat noin viiden viikon välein ja kaksi ryhmää tapaavat harvemmin. Kyselyssä kerran kuukaudessa tai noin viiden viikon välein kokoontuvien osallisuusryhmien tapaamiset kestävät kerrallaan keskimäärin tunnista kahteen tuntiin kerrallaan. Näissä osallisuusryhmissä toiminta on usein erittäin aktiivista:

"Kokoukset livenä tai teamsissa, ryhmäläiset ovat halunneet järjestää tapahtumia nuorisotalon kävijöille, nuorten foorum, kaupunkikokous, osbu-ideointia, artikkeli nuorten oulu sivustolle, toivoneet yön yli ryhmäytystä (ei ole koronan vuoksi saanut järjestää)." (V4)

"Kokouksia noin kerran kuussa, suunnitteilla tapahtumien järjestämisiä, osallistuminen Kaupunkikokoukseen ja Nuorten Foorumiin. Osallisuusryhmäläisiä pyydetään usein nuokkarin toimintaan mukaan, esimerkiksi discon kahvilan pitäjiksi, erilaisiin videoihin kuvattaviksi/haastateltaviksi, artikkelien kirjoitus (--) [osallisuusryhmän] omille nettisivuille." (V8)

Harvemmin tapaavilla ryhmillä toimintaa on ollut vain vähän tai sitä on ollut haastavaa saada onnistumaan lainkaan. Jos nämä ryhmät ovat kokoontuneet, tapaamiset ovat kestäneet keskimäärin tunnin.

"Tällä hetkellä ei juuri mitään [toimintaa]. Ryhmäläisiä ei ole aktiivisesti paikalla montaa ja eivät ole innostuneita toiminnasta. Uusia ei olla saatu värvättyä, koska kiinnostusta ei vaan tunnu jostakin syystä olevan." (V14, Kysyttäessä, minkälaista toimintaa harvemmin tapaavalla osallisuusryhmällä on.)

Kaikilla osallisuusryhmillä on oma jäsenistä valittu puheenjohtaja, mutta silti lähes kaikissa ryhmissä kokouksen vetää työntekijä. Osallisuusryhmien ohjaajina toimii nuorisopalveluiden työntekijöitä, joista useimmat työskentelevät nuoriso-ohjaajan tai harrasteohjaajan nimikkeillä. Ohjaajan tehtävä osallisuusryhmän vetäjänä on ryhmän toiminnan alkuvaiheessa vahva, mutta ryhmän kehittyessä ohjaajan on tehtävänä antaa vetovastuu nuorille itselleen ja jäädä itse taustalle tukemaan ryhmän toimintaa. Nykytilan kartoituskyselyssä ei kysytty, missä vaiheessa osallisuusryhmän ryhmädynamiikan ja ryhmäytymisen kehittyminen on. Ryhmäytyminen on yksi toimivan ryhmän edellytys. Ryhmäyttäminen on toimintaa, jolla vaikutetaan tietoisesti

ryhmän toimintakykyyn (Selin, Maunu, Kannussaari & Heinonen 2015, 26). Alangon (2013) tutkimuksen mukaan osallisuusryhmien ohjaajan keskeisiksi tehtäviksi on nähty muun muassa toimiminen välikätenä kaupungin päätöksentekoon sekä resursseista tiedottaminen, joka puolestaan edesauttoi asioiden eteenpäin viemisessä (Alanko 2013, 221).

Alueellisen osallisuusryhmätoiminnan on tarkoitus olla tavoitteellista, suunniteltua ja ohjattua toimintaa. Kyselyssä kysyttiin osallisuusryhmien omista tavoitteista toimintakaudelle. Vastauksista nousi selkeästi esille osan ryhmistä monipuolinen aktiivisuus ja osallisuusryhmän toiminnassa asetetut monipuoliset tavoitteet.

” [osallisuusryhmän tavoitteena] (--) osallistua nuorten foorumiin ja kaupunkikokoukseen, kirjoittaa artikkeli nuortenoulu-sivustolle, ryhmäytyä, järjestää joulutapahtuma nuorisotalolla, järjestää kevättapahtuma lapsille ulkona, jättää kehittämisidea Osbuun.” (V4)

Osa tavoitteista oli asetettu ryhmän tila huomioiden, esimerkiksi tavoitteena oli uusien jäsenten saaminen mukaan toimintaan. Eräässä vastauksessa oli yksioikoisesti ilmoitettu tavoitteeksi saada uudet jäsenet jäämään ryhmään (V2). Kyselyssä oli mahdollisuus vastata omin sanoin kysymykseen osallisuusryhmän tavoitteista. Teemoittelin vastaukset viiteen teemaan sisältöjen keskeisten aiheiden mukaan. Aktiivisesti monipuoliseen toimintaan pyrkivät ryhmät otsikoin nimellä aktiivinen toiminta ryhmänä, vaikuttaminen ja tapahtumien järjestäminen (1.), jonka alle sijoittui kahdeksan vastausta.

”Discoihin osallistuminen, uusien jäsenten saaminen (joka on jo tehty), uusi roll up, kaupunkikokous ja nuorten foorumi, lisäksi jotain muuta vielä, tapahtumaa tms. pientä.” (V7)

”Vakiintunut kokoustelu kerran kuussa. Ryhmän jäsenien aktiivisempi osallistuminen toiminnan sisällön suunnitteluun. Konkreettisia juttuja esim. (--) esittelyvideoiden tekeminen (--) ja syksyllä aloitteen tekemisen harjoittelu.” (V22)

Toiminnan ylläpitäminen ja ryhmän pysyminen kasassa (2.) nousi esille neljän vastaajan osallisuusryhmän tavoitteissa. Uusien jäsenten saaminen mukaan toimintaan (3.) oli nostettu keskeiseksi tavoitteeksi neljässä vastauksessa ja yhden osallisuusryhmän tavoitteeksi oli asetettu järjestää toimintaa (4.). Kolmessa vastauksessa osallisuusryhmä ei ollut asettanut minkäänlaisia tavoitteita toiminnalle (5.).

Puolet osallisuusryhmistä laatii toiminnalleen vuosisuunnitelman tai vuosikellon. Ne ryhmät, jotka laativat toimintasuunnitelman, kirjoittavat sen yhdessä osallisuusryhmän kanssa. Mukana

suunnittelussa ovat ryhmän lapset ja nuoret ohjaajan kanssa, eikä ilmoittanut, että ohjaajat tekisivät suunnitelman yksin. Toimintasuunnitelmat kirjataan eri paikkoihin, riippuen osallisuusryhmän totutuista tavoista. Työntekijöillä on käytössään osallisuustoiminnan omat verkkokanavat Teams-kanavalla, jotka ovat tarkoitettu ryhmän asiakirjojen ja kuvien säilyttämistä varten. Kaikilla osallisuusryhmien ohjaajilla sekä yksittäisillä muilla nuorisopalveluiden työntekijöillä on pääsy näihin tiedostoihin. Jokaisella osallisuusryhmällä on oma julkinen verkkosivu Nuortenoulu.fi-verkkosivukokonaisuuden alla, osana Osallistu ja vaikuta -kokonaisuutta. Osa osallisuusryhmistä julkaisee toimintasuunnitelman myös siellä, josta ne näkyvät julkisesti kaikille. Osa ryhmistä ei ole julkaissut toimintasuunnitelmaa, vaan se on käsitelty vain oman ryhmän sisällä. Joku ryhmä on jakanut toimintasuunnitelman ryhmän sisäisessä WhatsApp-ryhmässä tai kirjoittaa suunnitelman paperille ja säilyttää sitä nuorisotilalla. Puolet osallisuusryhmistä ei tee toimintasuunnitelmaa lainkaan.

Samoin kuin toimintasuunnitelman osalta, noin puolet ryhmistä laatii toimintakertomuksen toimintakauden lopussa. Niiden laatiminen ja julkaisu noudattelee samoja toimintatapoja, kuin suunnitelmissakin. Ne osallisuusryhmät, jotka eivät kertoneet tekevänsä toimintasuunnitelmaa, eivät myöskään laadi toimintakertomusta, yhtä poikkeusta lukuun ottamatta.

Yksi lasten ja nuorten osallisuusryhmätoiminnan päätavoite on nuorille itselleen tärkeisiin asioihin vaikuttaminen omalla alueellaan tai elinympäristössään. Kysyttäessä ohjaajilta, kuinka monta aloitetta (aloite, kannanotto, yhteys päättäjään tai asiaa edistävään virkamieheen, mielipidekirjoitus) osallisuusryhmä on tehnyt viimeisen kolmen vuoden aikana, vastaukset yllättivät. Hieman yli puolet vastaajista kertoi, että ryhmä ei ole tehnyt yhtään aloitetta tai heillä ei ollut tietoa, onko aloitteita tehty. Kuitenkin esimerkiksi vuosittain järjestettävään lasten ja nuorten kaupunkikokoukseen tulee jokaiselta osallisuusryhmältä vähintään yksi, usein kaksi ideaa, jotka ovat lähtöisin alueen lapsilta ja nuorilta. Itse kaupunkikokouksessa osalle ehdotuksista myönnetään määrärahaa äänestyksen perusteella ja osa viedään eteenpäin työstettäväksi asiantuntijatahojen kanssa. Näistä ne kehittämisideat, joita ei kaupunkikokouksessa äänestetty jatkoon, ovat kuitenkin lapsilta ja nuorilta saatuja valmiita ideoita, joita ei nähtävästi joko ole mielletty aloitteiksi, eikä niitä ei ole yritetty saada eteenpäin muuta tietä.

Useissa osallisuusryhmissä aloitteita oli kuitenkin tehty ja viety eteenpäin. Osa näistä oli kaupunkikokoukseen alueen lapsilta ja nuorilta tulleita ideoita, jotka on käsitelty kunkin vuoden kaupunkikokouksessa ja osa aloitteista oli muita. Aiheina olivat muun muassa kouluruokaan ja -ruokailuun liittyvä aloite, lähiympäristöön liittyviä aloitteita, jotka koskivat tien kunnostusta,

ajanviettoapaikkaa tai uimarannan kunnostusta sekä joukkoliikenteen kehittämiseen liittyviä aloitteita ja aloite huumeroska-astioista. Aloitteiden eteen päin toimittamisessa on hyödynnetty Oulun kaupungin osallistuvan budjetoinnin mahdollisuutta, sähköistä kuntalaisaloitepalvelua, aloitetta on pyritty viemään eteenpäin nuorisovaltuuston avustuksella tai viety aloite suoraan kohteeseen. useimmin aloite oli saatu toteutettua edellä mainitun lasten ja nuorten kaupunkikouksen kautta.

5.2 Osallisuusryhmän ohjaaminen

Osallisuusryhmissä on useimmiten kaksi ohjaajaa, ja ohjaajat itse ovat kokeneet sen mielekkääksi työskentelyn ja vastuunjaon jakamisen kannalta, mutta myös työssä jaksamisen kannalta. Kyselyyn vastanneista mukana olevista 13 ryhmästä viidessä osallisuusryhmässä on yksi työntekijä ja kahdeksassa kaksi ohjaajaa. Kahden ohjaajan ryhmissä työt ja vastuut jakautuvat useimmin aika tasaisesti ohjaajien kesken. Ainoastaan kolme vastaajaa koki tekevänsä selkeästi enemmän työtä osallisuusryhmän osalta, vaikka ryhmässä on kaksi ohjaajaa. Parityöskentelyä on monissa muissakin työryhmissä kuin osallisuusryhmätoiminnassa paljon, ja ohjaajat usein haluavatkin työskennellä toisen työntekijän kanssa, mikäli se on mahdollista. Toisessa ryhmähaastattelussa nousi esille ajatus, voisiko osallisuusryhmällä olla nimettynä yksi ohjaaja, ja hänellä varaohjaaja, jolloin samassa yksikössä työskentelevät eivät osallistuisi kaikkeen osallisuusryhmän toimintaan välttämättä yhdessä ja näin ollen tehtävä ei kuormittaisi yksikön muuta toimintaa. Käytännössä tällaista mallia on toteutettu tähänkin asti, eikä samasta yksiköstä kahden ohjaajan ole ollut välttämätöntä osallistua esimerkiksi ohjaajapalaveriin tai tapahtumiin, mikäli yksikössä ei ole ollut muuten mahdollista järjestää toimintaa. Osallisuusryhmien ohjaajien oma toive pääasiallisesti on ollut se, että mikäli se on mahdollista, ohjaajia olisi kaksi vastuunjaon, vuoropuhelun, kehittämisen ja yleensäkin ajatusten vaihdon osalta sellaisen henkilön kanssa, joka on hieman enemmän perehtynyt asiaan.

"(-- ei tätä ryhmää ole kiva vetää yksin, tässä on kuitenkin työnsarkaa, valmisteltavaa ja kaiken muun työn ohessa on työssä jaksamisenkin kannalta tärkeää, että on joku siinä vierellä kenen kanssa jakaa näitä asioita." (V16)

Kyselyn mukaan työntekijöillä on useimmin mahdollisuus vaikuttaa siihen, toimiiko hän osallisuusryhmän ohjaajana (n=12). Hieman alle kolmannes vastaajista ei kokenut, että heillä olisi vaikuttamismahdollisuuksia siihen, toimivatko osallisuusohjaajana. Suurimmalla osalla ryhmien ohjaajista on kiinnostusta kehittää osallisuusryhmän toimintaa ja ainoastaan kaksi henkilöä oli asiasta eri mieltä. Niillä osallisuusryhmän ohjaajilla, joilla on mahdollisuus vaikuttaa,

toimiiko osallisuusryhmän ohjaajana, on selkeästi enemmän myös kiinnostusta kehittää osallisuusryhmän toimintaa.

Osallisuusohjaajilta kysyttiin, onko heillä riittävästi aikaa ja mahdollisuus suunnitella ja valmistella osallisuusryhmänsä toimintaa. Lähes kaksi kolmannesta vastasi, että aikaa on riittävästi käytettävissä. Kolmannes vastasi, ettei näin ole. Ne ohjaajat, joilla on riittävästi aikaa ja mahdollisuus suunnitella ja valmistella osallisuusryhmän toimintaa (n=13) ovat pääosin myös kiinnostuneita kehittämään osallisuusryhmän toimintaa. Vaikka osa kyselyyn vastanneista osallisuusryhmän ohjaajista ilmoitti, että heillä ei ole riittävästi aikaa osallisuusryhmän toimintaa varten (n=7), heistäkin lähes kolme neljännestä on kiinnostunut osallisuusryhmätoiminnan kehittamisestä. Osallisuusryhmätoiminnan suunnitelmallisuus on tärkeää ja toiminnan mielekkyyden ja tavoitteisiin pääsemisen edellytys.

Kuvio 1. Osallisuusryhmän ohjaajalla on riittävästi aikaa ja mahdollisuus suunnitella ja valmistella osallisuusryhmän toimintaa.

Kehittämistyötä varten kerätyn aineiston perusteella osallisuusryhmätoiminnassa suunnitelmallisuuden tärkeys nousi esille niin ohjaajien, esihenkilöiden kuin osallisuustoimintaa koordinoivan osallisuusvalmentajan näkökulmasta. Osallisuusryhmien ohjaajien omat ammatilliset ta-

voitteet toiminnan osalta vaihtelevat ryhmän tavoitteista omaan ammatilliseen kasvuun. Kyselyyn vastaajilla oli mahdollisuus kertoa omin sanoin tavoitteistaan. Olen teemoitellut vastaukset koontivaiheessa neljään teemaan vastausten sisällöistä nousseiden aiheiden mukaan: 1. Oma kasvu osallisuusryhmän ohjaajana (n=2), 2. Toiminnan kehittäminen ja ryhmän toiminta (n=4), 3. Nuorten kasvu ja opettaminen osallisuuden ja vaikuttamisen mahdollisuuksista (n= 9) ja 4. Ei tavoitteita (n=3).

Enemmistö ohjaajien tavoitteista koski nuorten kasvua ja osallisuuden ja vaikuttamisen mahdollisuuksista opettamista. Vastauksissa nostettiin esille muun muassa lapsille ja nuorille tarjottava mahdollisuus päästä vaikuttamaan oman asuinalueensa asioihin sekä opettaa tekemään aloitteita sekä oppia päätöksenteon vaiheista. Yksi ohjaajista sanoi tavoitteenaan olevan tarjota nuorille mahdollisuus kuulua johonkin, sillä hänen mukaansa ”kaikkien ei tarvitse olla hullun aktiivisia, jollekin voi olla iso asia ihan vaan mukana oleminen (V7).” Oman ohjaajana olemisen keskeneräisyys ja kasvu osallisuusryhmän ohjaajana sekä ryhmän ja toiminnan kehittäminen nousi esille useissa vastauksissa.

”Tavoitteenani olisi, että ryhmää saisi motivoituttua enemmän ryhmän toimintaan ja sen suunnitteluun. On hankalaa saada toimiva ryhmä aikaan, kun vain osa on innokkaana mukana ja osa ei. Tuntuu, että näiden innokkaiden motivaatiota syö ajan myötä se, ettei koko ryhmä ole aktiivisesti mukana ja kiinnostunut yhdessä suunnittelemaan toimintaa. Haluaisin löytää keinoja, joilla ryhmän toiminnasta saisi houkuttelevamman nuorille.” (V19)

Kyselyyn vastanneista osallisuusryhmän ohjaajista hieman yli puolet ovat itse innostuneita osallisuusryhmätoiminnasta. Kolmannes ohjaajista eivät koe olevansa innostuneita ja kolme ei osannut sanoa ovatko innostuneita vai eivät. Ohjaajat, joilla itsellään on mahdollisuus vaikuttaa siihen, toimiiko hän osallisuusryhmän ohjaajana, eli hieman yli puolet vastaajista, ovat useimmiten myös itse innostuneita osallisuusryhmätoiminnasta.

Lähes kolme neljänestä niistä vastaajista, jotka kertoivat saavansa riittävästi koulutusta osallisuustoimintaan, ilmoittivat olevansa itse innostuneita osallisuusryhmätoiminnasta ja noin kolmannes vastaajista ei ole innostunut.

”(--)) ohjaajan asenteella on, tai yleensä sen yksikön asenteella, osallisuutta kohtaan valtava merkitys. Jos siellä on innostavia tyyppejä niin herranjestas, mitä sitä saa aikaiseksi. (--)) sit ku saa sen porukan innostumaan, niin se kantaa ihan minne vaan.” (H7, ryhmähaastattelussa.)

Kyselyn vastaamisen aikana osallisuusryhmää ohjaavat (n=19) haluavat kyselyn vastausten perusteella toimia osallisuusryhmän ohjaajana. 12 vastaajista oli täysin samaa mieltä tai osittain

samaa mieltä. Tällä hetkellä osallisuusryhmää ohjaavista vain kolme vastasi, että on täysin eri mieltä tai osittain eri mieltä väittämän "Haluan toimia osallisuusryhmän ohjaajana" kanssa. Neljä vastaajista ei osannut sanoa, haluavatko toimia tehtävässä. Kaikkien vastaajien (n=22) osalta halu toimia osallisuusryhmän ohjaajana noudatteli suhteellisesti aika lailla nykyään ryhmiä ohjaavien vastauksia.

Kuvio 2. Vastaajien halu toimia osallisuusryhmän ohjaajana.

Osallisuusryhmän ohjaajana eli niin sanottuna osallisuusohjaajana uusimmat ovat tehneet töitä osallisuusryhmän kanssa alle vuoden (n=5) ja pisimpään työskennelleet kahdeksan vuotta tai enemmän (n=2). Niiden vastaajien työkokemus, jotka haluavat toimia osallisuusryhmän ohjaajana (täysin samaa mieltä tai osittain samaa mieltä), ei juurikaan poikennut siitä, oliko vastaaja toiminut tehtävässä vasta vähän aikaa tai kauan. Kyselyyn vastanneista tasan puolet ovat työskennelleet osallisuusryhmän ohjaajana alle kolme vuotta ja puolet yli kolme vuotta.

Osallisuusryhmätoiminnasta tehdyn tutkimuksessa (Alanko 2013) kerrotaan, että lasten lisäksi myös aikuisilla toimijoilla on oikeus tietoon. Aikuisten rooli tiedon välittäjänä on keskeinen, myös osallisuustoimintaan, ja tässä tapauksessa osallisuusryhmään kannustamisessa. Tutkimuksen mukaan pahimmillaan aikuisten antama tieto, ollessaan puutteellista tai toisaalta liian valmiiksi koettua, voi estää lapsia ja nuoria lähtemästä mukaan osallisuusryhmän toimintaan tai toimimisen ryhmässä. Tutkimuksessa nostetaan esiin lasten ja nuorten yksilöllisyys ja erilaiset vahvuudet, jotka aikuisen tulee huomioida jakaessaan tietoa, jolloin tiedon laatu ja määrä

tulee suhteuttaa tapauskohtaisesti. Alanko (2013) pitää tärkeänä, ettei demokratiakasvatuksessa mitätöidä tiedollista puolta. Osallisuusryhmätoiminnassa tiedolla on keskeinen rooli, joka auttaa hahmottamaan, mistä toiminnassa voisi olla kyse. Alanko (mt.) painottaa konditionaalia 'voisi', koska osallisuus toteutuu lasten, nuorten ja aikuisten vuorovaikutuksessa. (Alanko 2013, 135–136.)

Alueellisten lasten ja nuorten osallisuusryhmien ohjaajille järjestetään säännöllisesti koulutusta, joihin ohjaajia kannustetaan osallistumaan. Koulutuksia pitää joko nuorisopalveluiden osallisuusvalmentaja yksin tai yhdessä osallisuuden kehittäjäopettajan kanssa, jolloin koulutuksissa on ohjaajien lisäksi koulujen oppilaskuntien ohjaavia opettajia. Jokainen uusi osallisuusryhmän ohjaaja myös perehdytetään toimintaan. Perehdytyksen osallisuusryhmätoiminnasta pitää osallisuusvalmentaja. Myös väistyvät osallisuusryhmien ohjaajat perehdyttävät uusia ohjaajia toimintaan käytännön asioissa. Osallisuusvalmentajan tehtävään kuuluu myös säännöllisten osallisuusohjaajapalaverien järjestäminen, jossa käydään läpi ajankohtaisia osallisuuteen liittyviä aiheita, osallisuusryhmien toiminnan sisältöä, suunnitellaan osallisuus- ja vaikuttamistee- maisia tapahtumia, kehitetään toimintaa, ohjaajat jakavat kokemuksiaan ja saavat vertaistukea muilta ohjaajilta. Nuorisopalveluiden osallisuusohjaajille suunnatut koulutuspäivät pitävät yleensä sisällään aiheita demokratiakasvatuksesta, osallisuusryhmätoiminnan kehittämistä sekä käytännön toiminnasta.

Kyselyyn vastanneista osallisuusryhmien ohjaajista selkeä enemmistö kokee saavansa tarpeeksi koulutusta osallisuustoimintaan. Myös osallisuusvalmentajalta saatu tuki koettiin lähes poikkeuksetta riittäväksi. Kysyttäessä osallisuusryhmän ohjaajilta, saavatko he riittävästi tukea osallisuusryhmätoimintaan omalta esihenkilöltään, vastaukset jakaantuivat siten, että prosentuaalisesti eniten vastauksia sai "en osaa sanoa". Syytä tälle ei kysytty. Tukea esihenkilöltä kertoo saavansa (Täysin samaa mieltä tai osittain samaa mieltä) hieman yli kolmannes vastaajista ja hieman alle kolmannes puolestaan kertoo, että ei ole sitä aina saanut (Täysin eri mieltä tai osittain eri mieltä). Osallisuusryhmien ohjaajat saavat vertaistukea osallisuusryhmätoimintaan muilta osallisuusohjaajilta tai nuorisotalon muilta ohjaajilta lähes poikkeuksetta. Ainoastaan yksi vastaajista kertoi, ettei saa vertaistukea.

Eroavaisuuksia koulujen ja nuorisotyön ammattilaisilla on nähtävissä työn palkkauksen osalta. Siinä missä opettaja saa korvauksen erityistehtävistä, kuuluu usein vastaavat tehtävänkuvat

nuoriso-ohjaajan työnkuvaan sisälle, eikä niistä yleensä makseta erikseen korvausta. Osallisuusryhmien ohjaajat eivät saa lisäkorvausta tehtävästään, koska senkin katsotaan kuuluvan kokonaistehtävänkuvaan.

”No ehkä opettajille on annettu sitä vastuuta ja korvausta siitä [osallisuustoiminnasta koululla], että heillä on tavallaan se osallisuustoiminta siihen heidän työnkuvaan rakennettu (--) Siinä on selkeä rakenne ja se malli mun mielestä kantaa ja tuo tulosta ja siinä on ehkä enempi sitä lasten vaikuttamista oman alueen asioihin ihan siinä arjessa.” (H2)

Osallisuusryhmien ohjaajien toiminta ryhmissä vaihtelee. Osa ohjaajista on todella paneutuneita asiaan, haluavat ottaa asioista selvää ja toteuttaa ryhmän kanssa aktiivisesti sellaista toimintaa, joka on ryhmän jäsenten näköistä. Haastatteluissa nousi esille joidenkin ryhmien osalta huoli siitä, keskittyvätkö ohjaajat osallisuusryhmien toimintaan. Yksi haastateltavista pohti, onko osallisuusryhmän vetäminen joillekin ohjaajista vain ”rasti ruutuun, että kunhan saadaan se kokous pidettyä” (H4) -tyyppisesti hoidettu tehtävä. Osallisuusryhmän ohjaaminen kuitenkin vaatii ohjaajalta enemmän kuin vain paikalle tulemisen. Ohjaajan tehtävään kuuluu ryhmän ja ryhmän kehitysvaiheen tuntemisen ja sen kautta vastuun jakaminen ryhmän jäsenille onnistuu, jolloin ryhmän jäsenet pääsevät enemmän sisälle ryhmän toimintaan. Osallisuusryhmien ohjaajat ovat koulutettuja harraste- tai nuoriso-ohjaajia, joille ryhmän kehityskulun soisi olevan selkeä tehtävä. Kyselyn ja haastattelujen perusteella sitä ei kuitenkaan voi pitää itsestäänselvyysnä. Ohjaajan tulisi osata seurata ryhmän tilaa, missä vaiheessa sen toiminta on ja sitä myöten löysätä ohjaksia ja antaa nuorille itselleen tilaa toteuttaa toimintaa. Jos ohjaaja ei päästä ohjaksista irti missään vaiheessa, vaan tiukasti ohjaa toimintaa koko ajan, voi nuoret jopa jäädä sen takia pois ryhmästä, jos eivät voi vaikuttaa ryhmänsä toimintaan millään tavalla. Osallisuusryhmän toiminnan tulisi olla nimensä mukaisesti osallisuustoimintaa, jolloin ryhmän jäsenten osallisuus tulisi ensisijaisesti toteutua. Jokainen ryhmä on omanalaisensa ja uusien jäsenten tullessa ryhmään, voi ryhmädynamiikkakin muuttua. Ryhmän toimintatavat on mietittävä silloin uudelleen ja kurssia suunnattava sellaiseksi, että se palvelee kulloisenkin ryhmän toimintaa parhaalla tavalla. Jos ohjaaja ei päästä ohjaksista irti missään vaiheessa, vaan vetää ryhmää itse haluamaansa suuntaan, voi ryhmän toiminta pahimmillaan muuttuakin kivireeksi, jota on raskas vetää. Ohjaajan jakaessa vastuuta ryhmänsä jäsenille, on hänen kuitenkin huolehdittava, että lapset ja nuoret tarvitsevat ohjausta täyttääkseen heille annetut tehtävät. Esimerkiksi puheenjohtajaksi valitaan joku ryhmän nuorista, jolloin nuori tulee opastaa siihen tehtävään, eikä oleteta, että puheenjohtaja on heti valmis tehtävään ilman koulutusta tai opastusta toimintaan.

5.3 Osallisuusryhmien alueet ja kouluyhteistyö

Jokaisen osallisuusryhmän toiminta-alueella on vähintään yksi alakoulu. Vähimmillään alakouluja on alueilla kaksi ja enimmillään jopa "seitsemän tai enemmän", sen ollessa suurin vastausvaihtoehto. Yläkouluja alueilla toimii selkeästi vähemmän ja hieman yli puolet osallisuusryhmien alueista ovat yhden yläkoulun alueita ja hieman alle puolet ovat kahden tai kolme yläkoulun alueita. Toisen asteen oppilaitoksia osallisuusryhmien alueella on harvemmin. Noin puolet ilmoittaa, että osallisuusryhmän alueella ei toimi lainkaan toisen asteen oppilaitosta ja noin puolet ilmoittaa, että niitä toimii alueella yksi tai kaksi.

Nykytilan kartoituskyselyn mukaan kolme neljänestä vastaajista kertoo, että osallisuusryhmässä ei ole edustusta kaikista alueen kouluista. Syitä tälle löytyy ohjaajien vastausten perusteella useimmiten välimatkoista tai toimimattomasta kouluyhteistyöstä, jossa opettajiin ei saada pidettyä yhteyttä. Koronan aikana, kun ryhmät eivät voineet tavata ja yhteyttä pidettiin verkon välityksellä, oli edustajia jossakin ryhmässä jopa totuttua paremmin. Lukioista ja ammatillisista oppilaitoksista ei edustajia ole useinkaan ollut, ja erityisesti sen jälkeen, kun virallinen nuorisovaltuusto aloitti toimintansa 2018. Yksi selitys vanhempien opiskelijoiden puuttumiseen oli ryhmän senhetkinen tilanne, jossa jo pitkään toiminnassa mukana olleet nuoret olivat lopettaneet muun muassa koulun vaihtamisen vuoksi.

"Opettajat eivät ole reagoineet kyselyihin osallisuusryhmäläisistä tai jäsen vaihtanut koulua." (V11)

"Kaikilta muilta kouluilta on jäseniä paitsi lukiolta. Lukiolaisia ei ole saatu innostettua mukaan toimintaan." (V8)

"Aiemmin on ollut, mutta jäseniä on jäänyt pois, joten siksi edustus on vaillinainen. Ammatilliselta puolelta ei ole edustusta ollutkaan." (V13)

Yli puolet kyselyyn vastanneista kertoo, että kouluyhteistyö omalla alueella ei ole toimivaa. Osallisuusryhmien ohjaajista, joiden alueella kouluyhteistyö ei ole toimivaa, 2/3 ei ole tavannut alueen kaikkien koulujen osallisuuden yhdysopettajia (kasvotusten tai verkossa), kolme vastaajaa ei tiedä alueensa koulujen osallisuuden yhdysopettajia. Kolme vastaajaa kertoo, että heidän mielestään opettajilla on kuitenkin selkeä näkemys työnjaosta osallisuusryhmätoiminnassa, vaikka se ei näykään kouluyhteistyön sujuvuutena. Riippumatta siitä, onko kouluyhteistyö sujuvaa omalla alueella, osallisuusryhmien ohjaajien käsityksen mukaan opettajilla ei kaiken kaikkiaan ole selkeää näkemystä työnjaosta osallisuusryhmätoiminnassa. Vastaajista kaksi kolmannesta vastaa näin. Alueilla olevissa kouluissakin on eroja.

Ne osallisuusryhmät, joiden alueella kouluyhteistyö on sujuvaa, ohjaajilla on myös tiedossa lähes poikkeuksetta koulujen osallisuuden yhdysopettajat ja reilu puolet ohjaajista on myös tavannut kaikki alueensa koulujen yhdysopettajat kasvotusten tai verkossa. Kaikista vastaajista kaksi ohjaajaa kertoo järjestäneensä oman alueen koulujen osallisuuden yhdysopettajille yhteisen tapaamisen tai palaverin osallisuusryhmän toiminnasta joko kasvotusten tai verkossa. Osallisuusryhmien ohjaajien jalkautuminen alueen kouluille ja kasvokkain tapaaminen opettajien kanssa on yksi merkittävä tapa yhteistyön sujumiseksi.

Osallisuusryhmätoiminnan näkyväksi tekeminen omilla alueilla on yksi toimintaa edistävä, ja sitä kautta lasten ja nuorten osallisuusryhmätoiminnan tuttuutta vahvistava tehtävä. Oulun kaupungin nuorisopalvelut on avannut nuorille suunnatun verkkosivuston Nuorten Oulu, jossa osallisuustoiminnalle on oma kokonaisuutensa Osallistu ja vaikuta (Oulun kaupungin nuorisopalvelut 2022). Jokaisella osallisuusryhmällä on sivustolla oma verkkosivunsa, jonne ryhmien kuulumiset tuodaan esille. Tällä on vastattu siihen, että osallisuusryhmien toiminnasta ei ole rakentunut kuvaa toiminnan ulkopuolisille lapsille, nuorille ja aikuisille.

5.4 Ryhmähaastattelut – kuva osallisuusryhmätoiminnasta

Osallisuusryhmätoiminnan kehittämistä varten tehdyn nykytilan kartoituksen ryhmähaastatteluihin osallistui yhteensä seitsemän osallisuuden asiantuntijatehtävissä tai esihenkilönä työskentelevää henkilöä. Heidän työssään lasten ja nuorten osallisuus ei lukeudu varsinaisesti haastateltavien vastuualueisiin, mutta nuorisotyössä se kuuluu olennaisena osana jokaisen tehtäväkokonaisuuden sisälle. Lasten ja nuorten osallisuusryhmätoiminta näyttäytyy haastateltavien työssä eri tavalla. Osallisuusryhmissä toiminta on edustuksellista osallisuutta, jossa näkökulma on tietyllä tavalla rajatumpi, kuin jos puhuttaisiin arjen osallisuudesta. Useimmat haastateltavista ovat mukana kaupungin järjestämissä osallisuustapahtumissa, joko toimijana tai osallistujana. Haastateltavista osa vie osallisuusasiaa eteenpäin hallinnon tasolla, useamman rooli on olla mahdollistajana, osan yhteys osallisuusryhmätoimintaan kulkee muiden työntekijöiden kautta tai yksittäisissä tapahtumissa.

Haastatteluissa kysyttiin mielikuvia osallisuusryhmätoiminnan toteutumisesta. Osallisuusryhmätoiminnan tavoitteisiin ei kaikkien haastateltavien mielestä päästä täysin tyydyttävällä tavalla ja toiminta on osan mielestä jopa liian edustuksellista. Tavoitteisiin pääsystä on haastateltavilla hyvinkin erilaisia näkemyksiä ja mielikuva osallisuusryhmätoiminnasta vaihtelee yllät-

tävän paljon haastateltujen henkilöiden välillä, riippuen missä tehtävässä haastateltava itse toimii. Yksi haastateltavista harmitteli, kuinka ennen alueellisia osallisuusryhmiä nuorisotiloilla oli ollut aktiivisia talotoimikuntia ja nuorten klubeja, joissa lapset ja nuoret päättivät muun muassa nuorisotalojen asioista. Haastattelussa annettiin ymmärtää, että osallisuusryhmien perustamisen vuoksi edellä mainituista toiminnoista oli pitänyt luopua. Osallisuusryhmätoiminta on kuitenkin yksi osallisuuden muoto monista, jonka tarkoituksena ei ole estää muita osallisuuden toimintamalleja toteutumasta, vaan päinvastoin tukea monipuolisia osallistumisen mahdollisuuksia.

Kaiken kaikkiaan haastateltavilla ei ollut täysin selkeää kuvaa siitä, mitä kaikkea osallisuusryhmissä tehdään. Kukaan haastateltavista ei vieraille osallisuusryhmien kokouksissa säännöllisesti, osa ei ole käynyt koskaan ja osa on piipahtanut joissakin yksittäisissä tapauksissa, esimerkiksi jonkun ryhmälle tuodun asian tiimoilta. Osalla oli yksityiskohtaisempia tietoja osallisuusryhmien toiminnasta, osalla ainoastaan mielikuvia.

5.5 Osallisuustapahtumien rooli osallisuusryhmien toiminnassa

Oulun kaupungin perusopetus- ja nuorisopalvelut on järjestänyt vuosittain toteutettavia osallisuustapahtumia lapsille ja nuorille. Suurimmat tapahtumista ovat vuosittain järjestettävät Nuorten foorumi sekä Lasten ja nuorten kaupunkikokous. Osallisuustapahtumat ovat kasvaneet vuosien mittaan suuremmiksi ja tällä hetkellä ne vaativat valmisteluineen osallisuusryhmätoiminnassa paljon aikaa. Kummassakin tapahtumassa osallisuusryhmien rooli on ollut alusta alkaen keskeinen. Mielikuvana osalla haastateltavista oli, että osallisuustapahtumat vievät niin paljon aikaa osallisuusryhmän omalta toiminnalta, että niiden ulkopuolelle ei jää aikaa toimia ryhmänä ja paneutua lähiympäristöön vaikuttamiseen. Mielekkyyttä sellaisen osallisuusryhmän toiminnassa ei nähty, jossa kaupunkikokous on ainoa asia, mitä ryhmässä työtetään koko vuoden aikana. Osan mielikuva taas oli päinvastainen, ja ryhmän aktiivisuutta paikallisessa toiminnassa nostettiin esille. Keskimääräinen ajatus kaikkien haastateltavien osalta oli, että ryhmien toiminnassa ja tavoitteisiin pääsemisessä on alueellisesti isoja eroja. Osa ryhmistä on aktiivisia ja tekevät yhteistyötä omilla alueillaan eri tahojen kanssa, kun osa puolestaan on lähes koko ajan vaikeuksissa saada ryhmää toimimaan, tai joissakin tapauksissa heillä on haasteita saada ryhmää ylipäätään kasaan.

Osallisuusryhmien ohjaajille tehdyn kyselyn ja ryhmähaastatteluissa yksittäisten joidenkin henkilöiden vastausten perusteella osallisuustapahtumat ovat kasvaneet jo niin isoiksi, että osan

osallisuusryhmien kaikki tarmo menee niiden toteuttamiseen. Osallisuustapahtumien tehtävänä on tarjota lapsille ja nuorille vaikuttamisen mahdollisuuksia sekä tuoda esille osallisuusryhmissä tehtävää työtä, mutta jos ryhmillä ei tapahtumien vuoksi jää aikaa tehdä työtä ryhmissä, on toimintatapoja syytä muuttaa.

”(--) mä näkisin, että se kaupunkikokous pitäisi ollakin semmonen niinku huipentuma, mutta se ei voi olla se ainut päämäärä. Mitä varten me kokoustetaan tai mietitään niitä asioita tai tulee se se vaikuttamisen ajatus, että jos me ajatellaan, että siellä kaupunkikokouksessakaan ei vaikka mee maalin ne omat esitykset, niin min-käläinen tunne sillä lapsella ja nuorella tulee siitä vaikuttamisesta ja siitä osallisuudesta, että se on vuoden tehnyt töitä ja sitten siellä joku sanoi, että ei me tämmöistä äänestetä eikä se pääse ees jatkoon tai jotakin muuta vastaavaa, että se voi myös olla aika latistavaakin jos se on pelkästään se.” (H3)

Lasten ja nuorten kaupunkikokousta varten perusajatuksena on, että kouluissa ja oppilaitoksissa mietittäisiin erilaisia kehittämisideoita alueille, joista paras idea valitaan kaupunkikokoukseen. Osallisuusryhmät voivat hyödyntää kaupunkikokouksen jälkeen näitä valmiiksi kerättyjä ideoita, jotka nousevat nimenomaan alueen lapsilta ja nuorilta. Kaikissa osallisuusryhmissä tätä mahdollisuutta ei ole osattu hyödyntää, ja pahimmassa tapauksessa ideat jäävät kokonaan hyödyntämättä. Seuraavana vuonna kaupunkikokousta varten kerätään uudet ideat. Jatkossa kaupunkikokousta varten kerättyjä ideoita tulee käsitellä huolellisemmin ja ideat voisi kerätä esimerkiksi alueen ideapankkiin, josta osallisuusryhmä voisi ammentaa aina jatkokehittäväksi uusia ideoita. Kaikkea toimimattomuutta ei toki voida laskea osallisuusryhmän syyksi, sillä ideoita ei välttämättä tule jokaiselta koululta, vaikka kaikki peruskoulut ohjeistetaankin miettimään kehittämisideoita kaupunkikokousta varten. Osa osallisuusryhmistä ei näin ollen saa alueidensa kouluilta välttämättä kuin yhden tai kaksi ideaa, tai pahimmillaan ei yhtään, vaikka kouluja olisi alueella useita.

Tässä on selkeä yhteys kehittämistyötä varten kerätyn aineiston pohjalta siihen, että osallisuusryhmätoimintaa ei enää tunneta kouluilla kovin hyvin. Kaupunkikokous on ollutkin osallisuusryhmien juhlapöytä, joka on näytösluonteisesti haluttu tehdä näyttäväksi. Viimeiset kolme vuotta juhlapöytä on jouduttu järjestämään verkossa, joka osaltaan on varmasti myös vaikuttanut asiaan. Syytä sille on ollut sekä koronassa että joidenkin ammattialojen lakoissa.

5.6 Osallisuusryhmätoiminnan tuttuus ja alueellisuuden näkyminen toiminnassa

Nuorisopalvelut ja etenkin nuorisotilat tekevät koulujen kanssa paljon yhteistyötä. Osallisuusryhmien ohjaajille tehdyn kyselyn sekä ryhmähaastattelujen perusteella alueellisen lasten ja nuorten osallisuusryhmätoiminnan tunnettuus on kuitenkin vähentynyt alueilla eli alueen kouluissa ja palvelukeskitymissä vuosien varrella. Alueissa on kuitenkin eroja. Osa haastatelluista on huomannut, että joillakin alueilla lasten ja nuorten parissa työskentelevillä ei ole lainkaan käsitystä koko osallisuusmallin olemassaolosta. Osallisuusryhmätoimintaa kuitenkin toteutetaan yhteistyössä koulujen kanssa, ja se on toiminnan elinehto, vaikka välillä yhteistyö onkin haastavaa. Kouluyhteistyön haasteet ja osallisuusryhmän tunnettuuden väheneminen ovat väistämättä yhteydessä toisiinsa.

Haastatteluissa nousi esille osallisuusryhmien erilaisuus eri alueilla. Osa koki, että koko osallisuusmalli polkee paikallaan, kun taas osa luetteli uudistuksia, joita vuosien varrella malliin on tuotu. Tämä vahvisti sitä, että toimintaa ei tunneta edes oman organisaation sisällä niin hyvin kuin aikaisemmin ja mielikuvista voitaisiin päästä esimerkiksi tutustumalla paremmin osallisuusryhmien toimintaan.

Osallisuusryhmien ohjaajat nostavat osallisuusryhmätoimintaa esille sekä omissa tiimipalaverissaan että eri yhteistyöryhmissä. Myös muut kuin ohjaajat vievät osallisuusryhmätoimintaa eteenpäin omissa verkostoissaan, ja esimerkiksi ohjaajien esihenkilöt ovat puhuneet osallisuusryhmätoiminnasta aluejohtotiimeissä, palvelukeskitymissä tai muissa yhteistyöpalavereissa, osallisuusvalmentaja, koordinaattorit ja suunnittelijat omissa verkostoissaan. Huomiota on kiinnitetty siihen, että osallisuusryhmätoiminnasta on pitänyt puhua kuulijoille, joiden on oletettu olevan tietoisia osallisuusryhmätoiminnasta ja lasten ja nuorten osallisuuden mallista yleensäkin. Lasten ja nuorten osallisuutta on pyritty viemään eteenpäin myös muun toiminnan kuin osallisuusryhmätoiminnan osalta. Ryhmähaastattelussa nousi esille, että osallisuusryhmätoiminnan olemassaolosta on jopa pitänyt muistuttaa, varsinkin jos yhteistyöpalavereissa on huomio kääntynyt yksinomaan koulujen toimintaan tai oppilaskuntien hallitusten toimintaan. Koulut, kuten myös nuorisopalvelut, ovat hyvin lähteneet miettimään erilaisia lasten ja nuorten osallisuutta lisääviä toimintoja ja se on nuorten osallisuuden ja vaikuttamisenkin kannalta erittäin positiivinen asia.

Kouluilla osallisuus on vahvistunut opetussuunnitelman uudistuksen myötä ja se näkyy koulujen arjessa. Tämä nousi positiivisesti esille myös haastatteluissa. Osallisuusmallin rakentamisen aikaan 2004, osallisuus ei ollut samalla tasolla ohjaavissa asiakirjoissa, suunnitelmissa tai käytännössä, ja osallisuusryhmätoiminta oli yksi nykymittapuun näkökulmasta harvoista konkreettisista toimenpiteistä Oulussa, jota toteutettiin käytännössä. Koulun nähdään nykyään olevan osallisuutta edistävä ja osallistuvaan kansalaisuuteen kasvattava instituutio, jossa oppilaiden tulisi voida saada kokemus osallisuudesta. Tämä on tuotu esille perusopetuslain uudistuksessa. Samalla koulut ovat saaneet uuden tehtävän, ja tämän myötä myös rajannut koulun autonomiata. (Perusopetuslaki 1998/628; Kiilakoski 2014, 41–42.)

Lasten ja nuorten osallisuus pienissä arkisissa tilanteissa sekä isommissa tilanteissa on nykyä päivää muun muassa nuorisotiloissa. Lasten ja nuorten osallisuutta tulee tarkastella myös koulujen ja nuorisotilojen osalta useasta eri näkökulmasta. Samalla nuorisotilalla voi saada osallisuuden kokemuksia useallakin eri tasolla, yksittäinen nuori voi kokea olevansa osa nuorisotilan porukkaa tai joku toinen ottaa osaa osallisuusryhmän toimintaan ja saa sieltä vaikuttamisen kokemuksia sekä osallisuuden tunteen ollessaan ryhmän jäsen, joka saa sanoa oman mielipiteensä asiaan. Lasten ja nuorten osallisuuden vahvistamista ei voi vastuuttaa ainoastaan osallisuusryhmien ohjaajille, vaan se on kaikkien nuorisotiloilla ja muissa nuorisopalveluiden yksiköissä työskentelevien henkilöiden vastuulla. Nuorisotyötä ei voi toteuttaa ilman osallisuutta.

Nuorisotyön ammattieettisissä ohjeissa (2020) nostetaan esille nuorisotyön vahvistava ote nuoren osallisuudessa lähiyhteisöön ja yhteiskuntaan. Tähän tarjotaan mahdollisuuksia Oulun kaupungin nuorisopalveluiden eri toiminnoissa ja yksiköissä, niin arkisissa kuin edustuksellisissa toiminnoissa. Nuorisotyö luo edellytyksiä nuorten osallisuudelle, itsenäiselle toimijuudelle, pelkojen voittamiselle ja unelmien toteuttamiselle, jossa työntekijät tunnistavat nuorten moninaisuuden, ja joiden kanssa he rakentavat ja kehittävät yhdessä turvallisia toimintaympäristöjä huomioiden myös yhteisöllisestä toiminnasta ulkopuolelle jäävät nuoret. (Nuorisotyön ammattieettiset ohjeet 2020.) Haastatteluissa nousikin esimerkkejä nuorisotiloilla tehtävästä työstä lasten ja nuorten omaehtoisen toiminnan tukemiseksi, joka on osallisuutta parhaimmillaan. Tällä vahvistetaan matalan kynnyksen osallisuutta sekä tarjotaan myös kertaluontoisia mahdollisuuksia sellaisille nuorille, jotka eivät halua tai voi sitoutua edustuksellisen osallisuuden ryhmään koko toimintakaudeksi. Osallisuus tarvitsee monenlaisia mahdollisuuksia toteutukseen ja on tärkeää, että niitä voidaan tarjota monipuolisesti nuorille.

”Osallisuus pitäisi olla juuri tämänkaltaisia juttuja, pieniä asioita niin siellä koulussa, siellä alueella, nuorisotalolla, että se ei ikään kuin menisi vaan jonkun ryhmän taakse. Sitten voi vaan yksittäiset lapsetkin pystyä kokemaan niitä osallisuuden kokemuksia.” (H3)

Lasten ja nuorten osallisuusryhmätoiminta on malli, jota tulisi toteuttaa oman alueen tarpeista lähtien. Oulu on laaja kaupunki, jossa alueet ovat erilaisia niin väestörakenteeltaan, ympäristöltään kuin toimintakulttuureiltaan. Osallisuusryhmätoiminnan malli on yksi esimerkki tavasta toteuttaa osallisuusryhmätoimintaa, ja toiminnassa mukana olevia työntekijöitä on kannustettu muokkaamaan toiminnasta oman näköistä, omalle alueelle sopivaa toteutusta.

6 OSALLISUUSRYHMÄTOIMINNAN KEHITTÄMINEN

6.1 Kehittämistyöpaja alueellisten osallisuusryhmien lapsille ja nuorille

Opinnäytetyöni kehittämistyön tavoitteena on kehittää olemassa olevasta osallisuusryhmätoiminnan mallista joustava ja nykypäivänä toimiva toimintamalli lasten ja nuorten osallisuuden ja vaikuttamisen sekä heidän äänensä kuulumiseksi niin alueellisesti kuin koko kaupungin laajuisesti Oulussa. Osana kehittämistyötä kutsuin osallisuusryhmien lapsia ja nuoria alueellisen lasten ja nuorten osallisuusryhmätoiminnan kehittämiseksi järjestettävään kehittämistyöpajaan. Työpajan sisällön suunnittelussa ja sen toteuttamisessa työparinani oli toinen nuorisopalvelujen työntekijä. Kaksituntinen työpaja järjestettiin 1.6.2022 Oulun kaupungin tiloissa Oulussa.

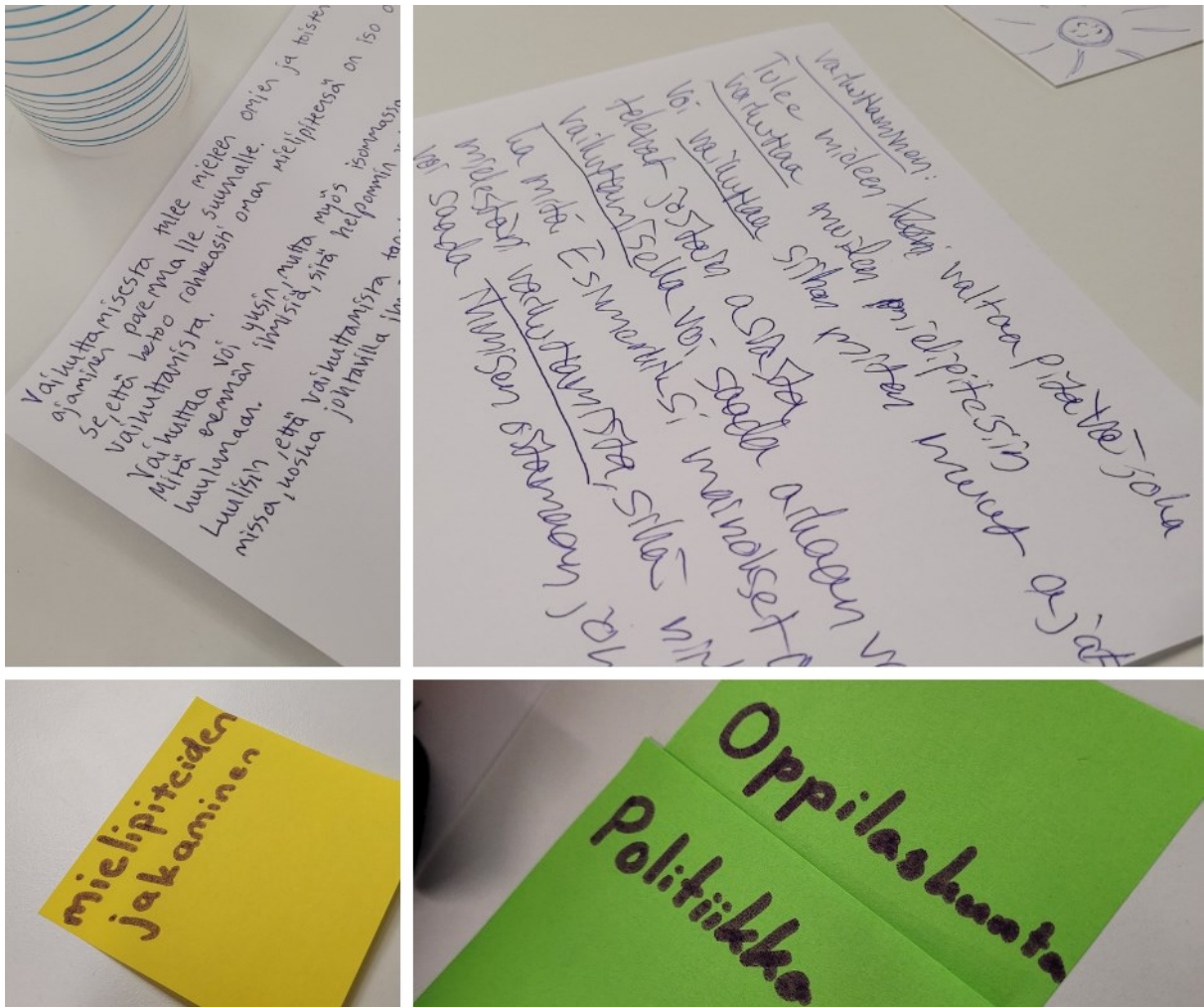
Työpajaan osallistuville annettiin ennakkotietona se, että kehittämistyöpajan tulokset ja aineistot dokumentoidaan osana kehittämistyötä. Osallistujia ei valokuvattu kehittämistyön aineistoksi työpajan aikana. Kaikki tutkimustyöhön liittyvät tiedoksiannot olivat kirjattuna kutsun mukana (Liite 3).

Osallistujilta pyydettiin nimi- ja yhteystiedot sekä huoltajan lupa työpajaan osallistumiseen kirjallisena, sillä oletuksena oli, että lähes kaikki osallistujat olisivat alaikäisiä. Luvat osallistua toimitettiin työpajan järjestäjälle sovittuun päivämäärään mennessä. Ilmoittautumistiedot hävitettiin työpajan päätyttyä. Kutsu työpajaan toimitettiin kaikkiin alueellisiin osallisuusryhmiin niiden ohjaajien kautta. Osallistujia ilmoittautui vasta toisen kutsukerran jälkeen, jossa muistutin ohjaajia välittämään kutsun omien ryhmiensä jäsenille. Osallisuusryhmiä on 15, joissa on mukana yhteensä yli sata lasta ja nuorta. Kehittämistyöpajaan ilmoittautui yhdeksän nuorta. Mielestäni osallistujia oli vähän verrattuna osallisuusryhmäläisten kokonaismäärään.

Työpajaan ilmoittautui yhdeksän osallistujaa, joista seitsemän saapui paikalle. Soitettuani pois-
saolijoiden osallisuusryhmän ohjaajille, heidän pois jäämiselleen oli perusteltu syy, mutta he eivät olleet ilmoittaneet siitä etukäteen työpajan järjestäjälle. Työpaja saatiin kuitenkin toteutettua hyvin myös seitsemällä osallistujalla, jotka kaikki olivat aktiivisesti mukana. Kehittämistyöpajan tavoitteena oli saada kerättyä nuorilta ajatuksia ja ideoita osallisuusryhmätoiminnan kehittämistä varten. Työpaja oli keskustelevalta ja mielestäni tavoitteet saavutettiin varsin hyvin, kun otetaan huomioon osallistujien vähäinen määrä.

6.2 Toiminta työpajassa

Työpajassa työskenteleminen aloitettiin lämmittelyharjoituksella, jonka tarkoituksena oli sekä viritellä ajatuksia jo hieman työpajan teemaan että tutustella työpajassa mukana oleviin nuoriin. Lämmittelyharjoituksen tarkoituksena on helpottaa työskentelyä siten, että ihan heti ei ole tarvetta päästä itse pääasiaan. Osallistujille annettiin ensimmäiseksi tehtäväksi miettiä, mitä heillä tulee mieleen sanasta vaikuttaminen. Nuoret saivat hiljaa itsekseen kirjoittaa paperille niin monta asiaa, kuin heillä tuli mieleen. Kirjaamisen jälkeen osallistujat jaettiin pienempiin ryhmiin, joissa he keskustelivat kirjaamistaan asioista ja yhdistelivät niitä. Kaikki kirjatut sanat kerättiin seinälle osallistujien nähtäville ja ne käytiin läpi keskustellen. Työpajan vetäjät myös avasivat nuorille osallisuuteen liittyvää termistöä, muun muassa miten vaikuttamista ja osallisuutta voidaan tarkastella eri näkökulmista.

Kuva 1: Kehittämistyöpajassa nuoret miettivät, mitä heillä tulee mieleen sanasta vaikuttaminen.

Vaikuttaminen-termi toi nuorille mieleen monentyyppisiä asioita. Olen teemoitellut ne seuraavanlaisiksi kokonaisuuksiksi aihepiirien mukaisesti.

Tiedolla vaikuttaminen (nuorten sanat:) asioista tiedottaminen, uutiset

Esiintyminen, tavoitteellinen vaikuttamistyö: esiintyminen, mielipiteiden jakaminen, mainokset, politiikka, tapahtumien järjestäminen, jossa saa itse vaikuttaa, some

Julkiset toimijat: nuorisopalvelut, vaalit, äänestäminen

Ryhmässä tai edustuksellisessa ryhmässä vaikuttaminen: oppilaskunta, osallisuusryhmä, yhteistyö, yksin tai ryhmässä vaikuttaminen ja ylipäänsä mahdollisuus vaikuttaa

Mielipiteen muodostaminen tai niihin vaikuttaminen: mielipiteisiin vaikuttaminen, oma mielipide, some

Työpajan seuraavassa tehtäväosiossa keskusteltiin siitä, mistä työpajaan osallistuvat nuoret itse haluaisivat saada tietoa vaikuttamisesta. Työpajaa suunniteltaessa me työpajan vetäjät listasimme omasta mielestämme keskeisiä viestintäkanavia ja tiedonlähteitä valmiiksi, joista kuvitelimme nuorten haluavan saada tietoa vaikuttamisesta. Jätimme nuorille kuitenkin mahdollisuuden täydentää listaa, jonka jälkeen saimmekin mukaan lisää vaihtoehtoja. Listan ollessa valmis, jokaisella työpajaan osallistuvalla oli jaettavanaan 10 pistettä, jotka sai jakaa parhaimmille viestintäkanaville valitsemallaan tavalla. Muokkasimme listan pisteiden mukaiseen järjestykseen. Lopuksi nuoret kertoivat, mistä edellä mainituista pakoista olivat itse saaneet tietoa vaikuttamisesta. Taulukon neljäs sarake kertoo, kuinka moni osallistujista oli saanut tietoa vaikuttamisesta kyseessä olevasta kanavasta. Esimerkiksi merkintä 5/7 tarkoittaa, että viisi vastaajaa seitsemästä on saanut nuorisotilalta tietoa vaikuttamisesta.

* Lisäyksenä alla olevaan taulukkoon nuoret täsmensivät kolmea kohtaa vielä erikseen. Koululta ja nuorisotilalta saatu tieto vaikuttamisesta on tullut nimenomaan aikuiselta työntekijältä. Tapahtumissa esimerkiksi haluttiin nostaa Oulussa vuosittain järjestettävä Nuorten foorumi, joka on vaikuttamisteemainen tapahtuma.

Viestintäkanava (työpajan vetäjien ehdotukset)	Nuorten omat lisäykset	Pistemäärä	Kuinka moni on saanut tietoa vaikuttamisesta näistä kanavista
Nuorisotila		18	*5/7
Some	TikTok, Instagram	11	7/7
Verkkosivut	Oulun kaupunki	10	7/7
Koulu		8	*5/7
Osallisuusryhmä		7	7/7
	Tapahtumat	5	*5/7
	Kirjat	4	1/7
	Kaverit	4	0/7
Oppilaskunnan hallitus		3	3/7

Taulukko 1. Mistä haluaisit saada tietoa vaikuttamisesta ja mistä olet saanut tietoa?

6.3 Nuoret haluaisivat osallisuusryhmätoimintaan vaikuttamisen kokemuksia

Alueelliset lasten ja nuorten osallisuusryhmät ovat vaikuttajaryhmiä, joissa pääpaino tulisi olla vaikuttamisessa. Nykytilan kartoitusta varten tehdyn kyselyn vastauksista päätellen vaikuttaminen ei nouse esille kaikkien osallisuusryhmien tapaamisissa. Kehittämistyöpajan kolmannessa teemaosiossa nuoret pohtivat sitä, mihin tai minkälaisiin asioihin he itse haluaisivat vaikuttaa. Kaikissa osallisuusryhmissä tulisi esittää ryhmän jäsenille sama kysymys jokaisen toimintakauden aikana.

Tehtävää varten kukin sai miettiä asioita ensin itse, jonka jälkeen niistä keskusteltiin pienryhmissä. Asiat kirjattiin ylös ja nuoret mieltivät niitä yhdessä lisää keskustellen lopuksi vielä koko ryhmän kanssa. Keskusteluissa nousi esille yleensäkin osallisuusryhmien jäsenten halu vaikuttaa erilaisiin asioihin. Olen teemoitellut nuorten keskusteluista nousseet aiheet siitä, mihin tai minkälaisiin asioihin he haluaisivat vaikuttaa, seuraavanlaisiksi kokonaisuuksiksi.

Koulumaailma: koulunkäynti, koulussa vaikuttaminen, koulun tilat

Joukkoliikenne: bussiyhteydet, joukkoliikenne (hinnat, linjat)

Mielenterveys ja hyvinvointi: mielenterveysapua nuorille, ihmisten henkinen hyvinvointi, ihmisten käytös

Paikallisuus: oman kotikaupungin kehittäminen, esimerkiksi puistoja

Arki, eläminen: enemmän tukea nuorille opiskeluun, töiden saaminen, eri alojen palkkaus

Globaalit teemat: uutiset, valeuutiset, vähävaraiset maat, esimerkiksi ruoka-avun antaminen, ympäristön puhtaus

Oikeudenmukaisuus, turvallisuus: vankeusrangaistuksien kesto, tyttöjen pahoinpitely, seksuaalirikokset (erityisesti naiset), seksuaalirikosten tuomiot, rasismi.

6.4 Osallisuusryhmien toiminta lasten ja nuorten näkökulmasta

Kehittämistyöpajaan osallistuvat nuoret ovat kaikki osallisuusryhmien jäseniä. Pyysimme osallistujia miettimään pienryhmissä, mitä hyviä asioita osallisuusryhmissä on sekä mitä kehitettävää niissä on heidän mielestään. Kehittämistyöpajan tulokset esiteltiin osallisuusryhmien ohjaajille osallisuusohjaajapalaverissa syksyllä 2022.

Hyvää tai erityisen toimivaa osallisuusryhmätoiminnassa on sen rento luonne ja hyvä ilmapiiri. Vaikuttamaan pääseminen nousi aiheena myös odotetusti esille. Osallisuusryhmän tapaamisissa saa yleensä aina jotain syötävää ja positiivista on, jos kokous- tai kokoontumistilat ovat lähellä. Hyvinä asioina nostettiin esille toiminnan sosiaalinen puoli, mahdollisuus tavata muita nuoria ja saa tutustua uusiin ihmisiin toiminnan myötä. Myös se, että kokoukset pidetään yleensä aina koulupäivän aikana, eikä näin ollen vie liikaa vapaa-aikaa, koettiin myönteisenä. Mukavat ohjaajat mainittiin useasti, ja leikkiminen ryhmän tapaamisissa oli hyvä asia. Leikkimistä eli ryhmän toiminnan näkökulmasta ryhmäyttämistä ei tosin tapahdu kaikissa ryhmissä, vaikka sen tärkeyttä on korostettu osallisuusryhmien ohjaajien koulutuksessa. Myös pitkien etäisyyksien takia etäosallistuminen esimerkiksi Teamsin kautta on ollut osalle hyvä uudistus. Tapahtumien järjestämisestä pidettiin ja yhteistyö eri tahojen kanssa nostettiin esille hyvänä asiana. Oma osallisuusryhmä koettiin parhaaksi ryhmäksi. ”[osallisuusryhmä] on vaan Best 😊.”

Kielteisinä asioina nostettiin esille osallistujien määrän vähyyys tai ikäjakauman epätasapainoinen jakaantuminen joissakin ryhmissä sekä osassa ryhmistä jäsenten passiivisuus ja sitoutumattomuus. Osa koki, ettei osallisuusryhmässä ole päässyt vaikuttamaan kovinkaan moneen asiaan ja kokouksia tai ylipäätään tilaisuuksia kertoa omia ideoitaan on liian harvoin. Osan mielestä

oman osallisuusryhmän kokoukset ovat liian totista touhua, joissa ei leikitä. Osassa ryhmistä ei tarjota nuorille välipalaa, joka koettiin puutteena. Osalle liian aikaisin ilmoitetut kokoukset olivat hankalia muistaa ja osalla oli harmillisen pitkä matka kokouksiin. Eräs nuori antoi kysymykseen suullisesti kommentin, joka itseäni jäi harmittamaan: ”Kokouksia on harvoin, koska ohjaajilla ei ole aikaa.” Nuorten kehittämistyöpajan tulokset on esitelty osallisuusryhmien ohjaajille lokakuun osallisuusohjaajapalaverissa.

6.5 Osallisuusryhmätoiminnan kehittämistyöpaja ammattilaisille

Osallisuusryhmätoiminnan kehittämistyöpaja pidettiin lokakuussa 2022. Kolmetuntiseen työpajaan oli kutsuttu mukaan osallisuustoiminnassa mukana olevia työntekijöitä, alueellisten lasten ja nuorten osallisuusryhmien ohjaajia sekä opettajia, joiden tehtävänkuvaan kuuluu oppilaskunnan ohjaaminen. Työpajaan oli kutsuttu yhteensä 16 osallistujaa, joista työpajaan osallistui yhdeksän henkilöä sekä työpajan fasilitaattori. Osallistuin itse työpajaan ollen siinä mukana kahdessa eri roolissa. Työpajan alustukseksi pidin puheenvuoron osallisuusryhmätoiminnasta, jonka jälkeen roolini oli olla yksi kehittämistyöpajaan osallistuvasta ryhmäläisistä. Työpajan alussa kerroin osallistujille omasta roolistani työpajassa, ja korostin olevani samassa osallistujan roolissa muiden kanssa. Tämän vuoksi työpajan fasilitoi ulkopuolinen henkilö.

Kehittämistyöpajan alustuksena nostin esille Oulussa toteutettavan osallisuusryhmätoiminnan taustaa sekä lähtökohtia ja tavoitteita toiminnan taustalla. Oululaista nuorisovaikuttamisen mallia lähdettiin ideoimaan vuonna 2004 silloisten epäkohtien ja tavoitteiden mukaisiksi. Oulussa koettiin, että lasten ja nuorten vaikutusmahdollisuudet olivat vajavaiset eikä heidän näkökulmansa tullut systemaattisesti esille asioista päätettäessä, minkä vuoksi koettiin, että merkittävä voimavara jäi hyödyntämättä Oulun kaupungin kehittämisessä ja demokratian lisäämisessä. (Oulun kaupungin nuorisoasiainlautakunta 2004 § 29.)

Sittemmin Oulun kaupunginhallitus teki päätöksen (KH §79/05.), jossa se hyväksyi oululaisen nuorisovaikuttamisen mallin ohjeellisena. Päätöksen mukaisesti vastuut nuorisovaikuttamisen mallista jakautuivat nuoriso- ja opetustoimien kesken. (Oulun kaupunginhallitus 2005, §79.) Työpajassa avasin vastuita tarkemmin, mitkä kuuluvat nuorisopalveluille ja mitä puolestaan kouluille. Alustuksen tarkoituksena oli lisätä työpajaan osallistuvien ymmärrystä osallisuusryhmätoiminnan lähtökohdista ja tavoitteista. Välitön palaute oli, että työpajaan osallistuville alustus oli ollut uutta tietoa, joka lisäsi heidän ymmärrystään toiminnasta ja sen taustoista.

6.6 Väittämiä osallisuustoiminnasta

Kehittämistyöpajan yhteinen osuus aloitettiin väittämällä. Väittämiksi oli valittu työpajaa varten kymmenen eri asiaa, jotka ovat nousseen nykytilan kartoitukseen kerätystä materiaalista eli keväällä 2022 tehtyjen kyselyn ja haastattelujen pohjalta. Jokaisella työpajan osallistujalla oli käytössään punainen ja vihreä kortti. Työskentelyohjeena oli, että jos henkilö on väittämän kanssa samaa mieltä, hän nostaa ylös vihreän kortin. Jos hän on väittämän kanssa eri mieltä, hän nostaa punaisen kortin. Väittämistä keskusteltiin jokaisen kohdalla erikseen.

Väittäjä 1: Lasten ja nuorten osallisuusryhmä on ryhmä siinä missä mikä tahansa muukin ryhmä. Ohjaamiseen ei tarvita erikoisosaamista.

Hieman yli puolet osallistujista oli samaa mieltä väittämän kanssa. Keskusteluissa nousi esille nuorisotyön ammattilaisen osaaminen, niin sanottu perusosaaminen, johon ryhmän ohjaaminen katsottiin kuuluvan. Väittämän kanssa eri mieltä olevan kommenttina oli se, että ryhmää ei voi vetää kuka tahansa, ilman mitään osaamista. Väittäjässä ei käynyt ilmi, kenestä puhuttiin ryhmän ohjaajana, kadun miehestä vai nuorisotyöntekijästä, joten asian saattoi ajatella eri tavalla. Ryhmän ohjaaminen ilman osallisuusaiheeseen liittyvää erityisosaamista nousi esille myös siinä, että ryhmän asiaan perehtyy toiminnan kautta ja osaaminen kasvaa ryhmän ohjaamisen ja kokemuksen myötä.

Väittäjä 2: Osallisuusryhmän ohjaaminen tulisi olla määräaikainen tehtävä, esimerkiksi 2–3 vuotta.

Kaikki yhdeksän työpajaan osallistuvaa olivat väittämän kanssa eri mieltä. Osallisuusryhmän toimintaan sisälle pääseminen vie oman aikansa ja jos tehtävällä olisi vaikkapa kahden vuoden määräaika, ei siinä ajassa vielä pääsisi aiheeseen sisälle kovinkaan syvällisesti. Keskustelussa nousi esille osallisuusryhmän ohjaamisesta innostuneet ohjaajat, joiden omaa halua ja kiinnostusta toimia tehtävässä tulisi kunnioittaa. Määräaikaista tehtävää ei kannatettu myöskään motivaation näkökulmasta; jos tietää, että tehtävässä toimii esimerkiksi kaksi vuotta, ei ehkä halua paneutua aiheeseen syvällisesti, kun tietää tehtävän päättyvän pian. Nykytilan kartoitusta varten tehdyissä haastatteluissa yksi haastateltavista nosti tehtävän määräaikaisuuden osalta esille, että ”välissä tuntu, että samat [ohjaajat] oli aika pitkään ja he ei mun mielestä saaneet siitä mitään, eikä he antaneet siihen mitään, niin silloin on aika vaihtaa.” (H2) Määräaikaisuudessa voisi siis olla puolensa, mutta se ei ole tarpeen, mikäli ohjaajat voivat muutenkin vaikuttaa siihen, toimivatko tehtävässä.

Väittämä 3: Osallisuusryhmän ohjaajat vaihtuvat omalla alueellani liian usein.

Osallistujien mielipide väittämästä jakaantui tasan puolesta ja vastaan. Ryhmissä onkin eroavaisuuksia, joissa osassa ohjaajat vaihtuvat todella tiheästi ja osassa ryhmistä sama ohjaaja on toiminut useamman vuoden.

Väittämä 4: Ryhmäyttäminen on toimivan ryhmän tai luokan edellytys.

Kaikki osallistujat olivat yhtä mieltä siitä, että ryhmäyttäminen on ryhmän toiminnan kannalta hyvä asia ja edellytys toimivalle ryhmälle, olkoonpa ryhmä alueellinen lasten ja nuorten osallisuusryhmä, oppilaskunnan hallitus, luokka tai muu ryhmä. Ryhmässä toimiminen on helpompaa, tunne ryhmään kuulumisesta vahvistuu ja oman mielipiteensäkin ehkä uskaltaa tuoda esille tutussa ryhmässä.

Väittämä 5: Lasten ja nuorten osallisuusryhmien nimi pitäisi muuttaa vaikuttajaryhmiksi.

Osallistujista enemmistö eli kuusi henkilöä oli väittämän kanssa samaa mieltä, kolme oli eri mieltä. Samaa mieltä oltiin muun muassa sen vuoksi, että vaikuttajaryhmä nimenä kertoo selkeämmin, mistä ryhmän toiminnassa on kyse. Yhtenä näkökulmana tuotiin esille, että vaikuttajaryhmään voi valikoitua ”tietyn tyyppisiä” nuoria: vahvoja, rohkeita ja sanavalmiita nuoria, jotka uskaltavat ottaa kantaa asioihin ja vaikuttaa. Näin ollen ryhmästä voi jättäytyä pois sellaisten nuoret, jotka vasta pohtivat vaikuttamista ja omaa rooliaan siinä, mutta eivät vielä koe lainkaan olevansa vaikuttajatyyppejä. Eli nimi itsessään voisi sulkea osan nuorista ulkopuolelle. Näkemys perusteltiin osallistujan omalla kokemuksella työssään, jossa nuorille on tarjolla erilaisia ryhmiä. Osallisuusryhmä-nimeä pidettiin myös pehmeämpänä, johon lasten ja nuorten olisi helpompi osallistua matalammalla kynnyksellä, ilman ennakkovaatimuksia.

Väittämä 6: Alueellinen osallisuusryhmätoiminta keskittyy käytännössä ainoastaan Kaupunkikokoukseen ja Nuorten foorumiin.

Hieman yli puolet olivat väittämän kanssa samaa mieltä. Osallisuusryhmän toiminnasta iso osa menee näiden kahden tapahtuman suunnitteluun ja valmisteluun, eikä aikaa jää osallisuusryhmissä niin sanotulle perustehtävälle eli oman alueen asioihin vaikuttamiselle, vaikka nuorilla olisi siihen intoa ja toive. Osallisuusryhmätoiminnan pääpaino pitäisi olla omissa tapaamisissa ja nuorten omien kiinnostuksen kohteiden eteenpäin viemisessä, tapahtumien ollessa perustyön lisänä.

Väittäjä 7: Osallisuusryhmätoiminta vie tilan nuorisotilojen talotoimikunnilta tai klubeilta tai koulujen oppilaskuntien hallitukselta.

Kaikki olivat väittäjän kanssa eri mieltä. Osallisuusryhmätoiminta ei vie tilaa muilta osallisuutta ja vaikuttamista edistäviltä toiminnoilta, vaan päinvastoin antavat lapsille ja nuorille enemmän mahdollisuuksia osallistua ja tukevat toinen toistensa toimintaa.

Väittäjä 8: Koulut eivät sitoudu alueelliseen lasten ja nuorten osallisuusryhmätoimintaan.

Enemmistö osallistujista oli eri mieltä väittäjän kanssa ja kokivat asian vaihtelevan paljonkin eri koulujen välillä. Osa kouluista on todella aktiivisia ja sitoutuneita osallisuusryhmätoimintaan. Osa kouluista puolestaan eivät ole lainkaan sitoutuneita. Joillakin alueilla on paljon kouluja, joissa osallisuusryhmätoimintaan suhtaudutaan hyvinkin vaihtelevasti.

Väittäjä 9: Alueellista lasten ja nuorten osallisuusryhmätoimintaa ei tunneta kouluilla kovinkaan hyvin tai lainkaan.

Väittäjän kanssa oltiin lähes yksimielisesti samaa mieltä. Keskustelussa syiksi nousi muun muassa sekä opetus- että nuorisopalvelujen henkilöstön vaihtuvuuden, toiminnassa mukana olevien opettajien perehdyttämisen puuttuminen edelliseltä tehtävää hoitaneelta opettajalta tai yleisesti tiedon puutteena, jolloin sitoutuminen jää helposti sen vuoksi, ettei oikein edes tiedetä, mistä on kyse. Keskusteluissa nousi esille osallisuusryhmätoiminnasta tiedottamisen tärkeyden kouluille, ei pelkästään oppilaskunnan ohjaaville opettajille, vaan koko opettajakunnalle rehtorit mukaan lukien.

Väittäjä 10: Alueellinen lasten ja nuorten osallisuusryhmätoiminta kaipaa päivittämistä, mutta on silti toimiva nuorisovaikuttamisen malli, jonka tulee jatkua periaatteiltaan samantyyppisenä.

Osallistajat olivat väittäjän kanssa samaa mieltä lähes yksimielisesti. Päivittämistä, tiedostusta ja asiaan perehtyneisyyttä peräänkuulutettiin keskustelussa.

6.7 Osallisuusryhmätoiminnan kehittämiskohteita

Työpajatyöskentelyn kehittämisosio toteutettiin niin sanottuna kahvilatyöskentelynä, jossa osallistajat jaettiin ryhmiin, ja he työskentelivät annetun aiheen mukaisesti. Sen jälkeen ryh-

mästä aina yksi jäi kertomaan ryhmän käsittelemästä aiheesta ja muut siirtyivät seuraaviin ryhmiin. Näin kierrettiin niin kauan, että kaikki osallistujat olivat käyneet kaikissa kolmessa ryhmässä.

Kehittämistyöpajaan käsiteltäviksi aiheiksi valittiin keväällä 2022 kerätyn aineiston perusteella nousseita kehittämiskohteita. Kaikki teemat osoittautuivat laajoiksi aihekokonaisuuksiksi, jotka pitivät eri toimia sisällään. Nykytilan kartoituksen ja kehittämistyöpajan myötä on noussut esille myös jatkokehittämideoita. Alla työpajaan nostettujen kehittämiskohteiden teemat.

1. Nuorisopalveluiden ja koulujen yhteistyö osallisuustoiminnassa
2. Alueellisuuden näkyminen
3. Muut vaikuttamisen tavat (muu kuin osallisuusryhmän toiminta)

Aiheet käytiin läpi KEEP-IMPROVE-START-STOP -menetelmän avulla, jossa keep-kohtaan nostettiin ne seikat, jotka annetun aiheen sisällä on erityisesti säilyttämisen arvoisia asioita. Improve-kohtaan nostettiin sellaisia asioita, jotka ovat aiheen sisällä olevia toimintoja tai seikkoja, mutta joita tulisi kehittää. Start-kohtaan nostettiin asioita, joita otsikon aiheessa olisi hyvä olla, mutta joita ei vielä ole toteutettu tai mietitty. Stop-kohtaan tulisi nostaa niitä asioita, jotka eivät ole toimivia, ja jotka olisi syytä lopettaa kokonaan. Lopuksi ryhmätöistä tehtiin yhteenveto ja keskusteltiin yhdessä koonneista. Kaikki ryhmien tuotosten koonnit löytyvät liitteestä (Liite 4).

Yksi kehittämisteemoista oli nuorisopalveluiden ja koulujen yhteistyö osallisuustoiminnassa. Nuorisopalvelut ja koulut tekevät paljon yhteistyötä ja sitä on tehty hyvin monipuolisesti ja onnistuneesti jo vuosia. Työpajassa mietittiin erityisesti osallisuutta ja erilaisia yhteistyötapoja, joissa lasten ja nuorten osallisuus on vahvasti läsnä. Työpajaan osallistuvia ei rajoitettu miettimään ainoastaan osallisuusryhmien toimintaa vaan kaikenlaista lasten ja nuorten osallisuutta. Olen nostanut osallisuusryhmätoiminnan kehittämiseen olennaisesti liittyvät seikat kehittämistyöhön. Osallisuusryhmätoimintaa pidetään hyvänä ja toimivina yhteistyömuotona, joka myös halutaan säilyttää.

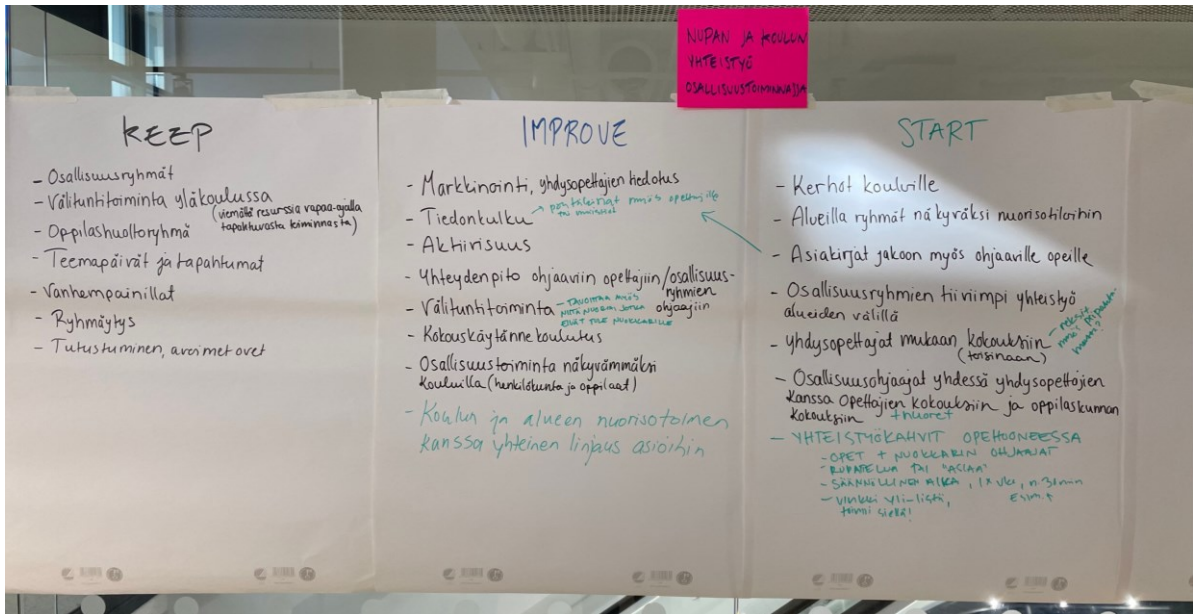
Yhteistyötä nuorisopalveluiden eri yksiköiden ja koulujen kanssa tehdään eri tavoin eri alueilla ja osa niistä kaipaa kehittämistä, jotta toiminnasta saataisiin toimivampaa. Niistä nostettiin esille osallisuusryhmätoiminnan markkinointi ja koulujen osallisuusryhmien yhdysopettajien

eli usein oppilaskuntien ohjaavien opettajien tiedottaminen osallisuusryhmiin liittyvissä asioissa. Myös tiedonkulku nostettiin esille; osallisuusryhmien pöytäkirjat tai muistiot tulisi toimittaa aina myös opettajille, jotta opettajat ovat tietoisia osallisuusryhmissä käsitellyistä asioista ja yleensäkin olisivat tietoisia osallisuusryhmätoiminnasta. Osallisuustoiminta tulisi saada näkyvämmäksi kouluilla, sekä henkilökunnan että oppilaiden keskuudessa. Yleisestikin aktiivisuus kaipaa kehittämistä ja osallisuusryhmätoiminta kaipaa aktiivisia tekijöitä toimiakseen.

Yksittäisenä kehittämiskohteena nousi kokouskäytännekoulutus, jota haluttiin kehitettävän kattavamaksi siten, että jokaisella osallisuusryhmän jäsenellä on mahdollisuus osallistua koulutukseen. Keskustelussa nousi esille myös osallisuusryhmien ohjaajien mahdollisuus kouluttaa omien ryhmiensä jäseniä, kun se usein on ollut osallisuusvalmentajan pitämä yhteinen koulutus ryhmien edustajille. Osallisuusryhmien ohjaajien yhteydenpito koulujen oppilaskuntia ohjaaviin opettajiin ja samoin koulujen yhteydenpito osallisuusryhmien ohjaajiin nostettiin kehitettävien asioiden listalle. Keskustelua nousi yleensäkin yhteydenpidosta ja sen tärkeydestä alueilla toimivien työntekijöiden välillä. Toimiva yhteydenpito on yksi merkittävä tekijä missä tahansa yhteistyössä, myös osallisuusryhmätoiminnassa.

Nuorisopalveluiden ja koulujen yhteistyössä olisi hyvä myös saada aloitettua joitakin uusia asioita osallisuustoiminnassa. Niitä joko ei ole lainkaan tai niitä on vain osassa kouluista tai nuorisotiloista. Osallisuusryhmien osalta nostettiin esille konkreettisia asioita, joilla saataisiin muun muassa parannettua tiedotusta osallisuusryhmien toiminnasta. Osallisuusohjaajat voisivat osallistua yhdessä yhdysopettajien kanssa opettajien ja oppilaskuntien kokouksiin, välillä osallisuusryhmien nuoriakin mukanaan. Alueilla tulisi saada osallisuusryhmät paremmin näkyväksi myös nuorisotiloilla. Osallisuusryhmien kesken toivottiin myös tiiviimpää yhteistyötä alueiden välillä.

Tämän aiheen, ”nuorisopalveluiden ja koulujen yhteistyö osallisuustoiminnassa”, sisällä ei noussut mitään sellaista, josta työpajaan osallistuneiden mielestä olisi syytä luopua.

Kuva 2: Kehittämisyöpäjä ammatillisille, jossa keskustelun jälkeen kirjattiin ylös teemaan liittyviä säilyttämisen, kehittämisen tai poistamisen arvoisia toimintoja.

Alueellisuuden näkyminen oli toinen kehittämiskohde työpajassa. Alueellisten lasten ja nuorten osallisuusryhmien toiminta halutaan pitää ryhmissä omannäköisenä ja siihen liittyen ryhmien halutaan saada vapaus toimia, ilman suorittamista. Nuorisotilojen erilaiset ryhmät koetaan tukevan nuorten osallisuutta eri tavoin, ja ne halutaan säilyttää.

Kehittämistä kaipaavina, mutta säilytettävänä asioina, nousi muun muassa Oulun nuorisovaltuusto ONEn kummitoiminta osallisuusryhmissä. Kummitoiminnan tarkoituksena on ollut, että nuorisovaltuuston jäsenet tuovat nuorisovaltuuston terveisiä osallisuusryhmiin, toimivat osallisuusryhmien tukena ja kummina, joka auttaa ja tsemppaa ryhmää vaikuttamistyössä.

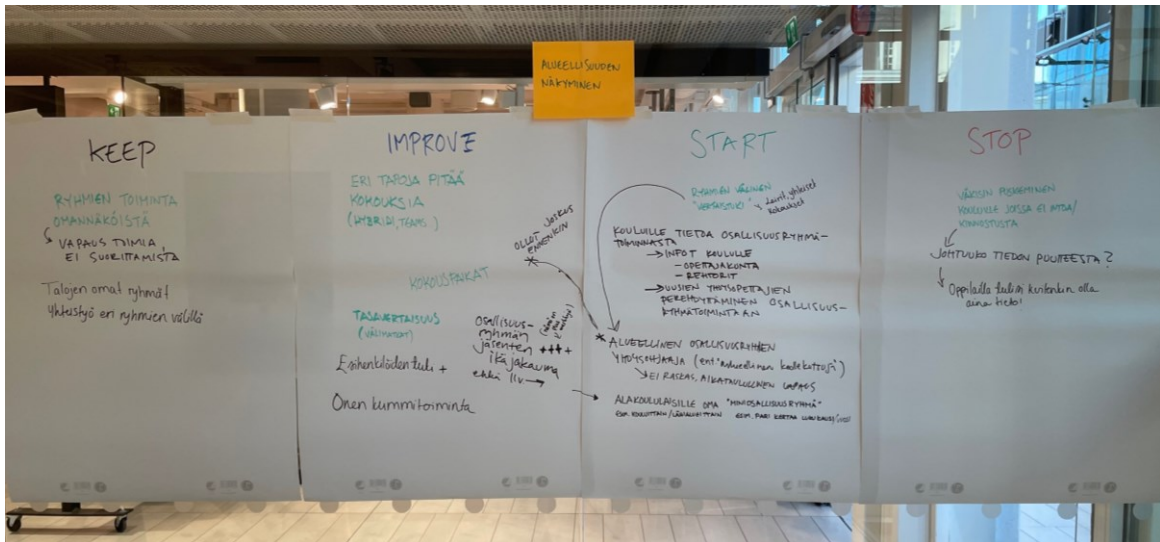
Työpajassa toivottiin, että osallisuusryhmien kokouspaikkoja voisi vaihdella ja kokeilla, aktivoisiko se toimintaa tai toisiko toiminnalle näkyvyyttä, josta useassa kohdassa on keskusteltu. Erilaisia tapoja pitää kokouksia, esimerkiksi hybridi- tai etäyhteydellä järjestettyjä kokouksia, on syytä kokeilla ja toteuttaa, jotta kauempaakin osallistuvat osallisuusryhmäläiset voisivat osallistua kokouksiin joka kerta. Tällä haluttiin korostaa kaikkien alueen lasten ja nuorten yhdenvertaisia mahdollisuuksia osallistua osallisuusryhmätoimintaan. Yhtenä esimerkkinä nostettiin idea, jossa osallisuusryhmän jäsenten osallistumisikää nostettaisiin viidennen luokan oppilaisiin nykyisen kolmannen luokan sijaan.

Esihenkilöiden tuki nousi kehitettävien asioiden listalle, jonka yhteydessä keskustelua herätti osallisuusryhmän toimintaan ja erityisesti sen suunnitteluun käytettävissä oleva aika. Osallisuusohjaajien epäselvä tehtävänk kuva ja siihen liittyvä ajankäyttö on noussut esille myös nykytilankartoitusta varten kerätyssä aineistossa. Alueellinen osallisuusryhmien yhdysohjaaja tai koollekutsuja haluttiin nostaa kehitettäväksi tehtäväksi, jolloin aiemmin toiminnassa ollut tehtävänk kuva nostettaisiin jälleen aktiiviseksi toiminnaksi. Tämän avulla osallisuusryhmien alueellisuutta voitaisiin kehittää.

Alueellisuutta lisääviä toimintoja, joita haluttaisiin aloittaa, oli ryhmien välinen vertaistuki, leirit ja yhteiset kokoukset sekä alueellinen osallisuusryhmien yhdysohjaaja tai koollekutsuja, jonka tehtävä tulisi käynnistää uudelleen.

Toisena aloitettavana asiana työpajassa ideoitiin alakouluikäisten oma ”miniosallisuusryhmä”, esimerkiksi kouluittain tai lähialueittain, joka voisi kokoontua pari kertaa lukukaudessa. Tätä voisi kehittää eteenpäin esimerkiksi pilottialueilla. Lisäksi kouluille tulisi saada tietoa osallisuusryhmätoiminnasta; infot opettajille ja rehtoreille sekä uusien yhdysopettajien perehdyttäminen osallisuusryhmätoimintaan nähtiin tärkeänä.

Mietittäessä, mitä asioita on syytä lopettaa, nousi osallisuusryhmätoiminnan väkisin puskeminen kouluille, joissa ei ole intoa tai kiinnostusta sitä kohtaan. Tämä herätti kuitenkin keskustelua siitä, johtuuko innottomuus kuitenkin vain tiedon puutteesta. Keskustelussa nousi oppilaan oikeus tietoon, jota koulu tai innoton yhteyshenkilö koululla ei saa estää. Oppilailla tulisi kuitenkin aina olla tieto eri mahdollisuuksista.

Kuva 3: Kehittämistyöpaja ammattilaisille, jossa keskustelun jälkeen kirjattiin ylös teemaan liittyviä säilyttämisen, kehittämisen tai poistamisen arvoisia toimintoja.

Kehittämistyöpajassa haluttiin nostaa esille myös muitakin vaikuttamisen tapoja, kuin pelkäs- tään osallisuusryhmätoiminta. Nuorisotilojen klubit, talotoimikunnat, avoimet talokokoukset ja muu nuorten toiminta haluttiin ehdottomasti säilyttää edelleen. Erilaisten ryhmien välinen yhteistyö, sekä nuorisotiloilla että kouluilla haluttiin säilyvän. Lasten ja nuorten omaehtoinen toi- minta, nuorilta nuorille, on osallisuutta parhaimmillaan. Tämä toteutuu eri alueilla vaihtele- vasti, jonka vuoksi se nousi esille sekä säilytettävien että aloitettavien asioiden kohdalla.

Kehitettäviä asioita oli erilaisten ryhmien välinen yhteistyö, joka nousi esille myös säilytettä- vien asioiden kohdalla. Vuosittaiset osallisuuteen ja vaikuttamiseen liittyvät tapahtumat, Kau- punkikokous ja Nuorten foorumi ovat hyviä tapahtumia, joita tulee edelleen kehittää. Vähäi- selle käytölle jäänyt idealaatikko, joka löytyy Nuorten Oulu -verkkosivuilta kaipaa kehittä- mistä. Ideaatikon tavoitteena on osallistaa oululaisia lapsia ja nuoria tuomaan omia kehittä- misideoitaan osallisuusryhmien ja nuorisovaltuuston käsiteltäviksi. (Oulun kaupungin nuoriso- palvelut 2022b.) Sosiaalisen median kanavien sisältöjen kehittäminen nuorten kanssa nostettiin myös kehittämiskohteeksi.

Osallisuusryhmien kokoukset ovat koulu-aikaa nuorille ja työ-aikaa ohjaajille, johon tulisi olla molemmilla oikeastikin aikaa käytettävissä. Osallisuusryhmätoiminnan ohjaamiseen ja toimin- nan suunnitteluun tarvittavan työajan määrittely nostettiin tärkeäksi asiaksi, joka kaipaa kehit- tämistä. Muun muassa osallisuusryhmätoiminnan suunnittelu-aika koettiin osin riittämättö- mäksi. Nykytilan kartoitusta varten kerätyssä aineistossa tosin nousi esille, että suurin osa osal- lisuusryhmien ohjaajista, kuten nuorisotiloilla muutkin eri vastuutehtävät jakautuvat ohjaajille

yleensä heidän oman kiinnostuksensa mukaan ja he pääosin voivat itse vaikuttaa siihen, kuka tekee mitäkin tehtävää.

Kehittämistä vaativat myös suuralueilla toimivat yhteistyöpalaverit tai alueen yhteistyön eri mahdollisuudet, joita pidettiin kuitenkin tärkeinä. Nuoria usein toivotaan mukaan alueellisiin yhteistyötoimintoihin, mutta sitten kun he rohkenevat osallistua mukaan, heille sysätään liikaa odotuksia tai vastuuta heti alussa, jolloin nuori pahimmassa tapauksessa jättää tulematta paikalle toista kertaa. Keskusteluissa nousi esille, että nuoria ei aina välttämättä osata ottaa mukaan kovinkaan innostavalla tavalla. Nuorten vaikuttamiseen liittyviä toimintoja, joita voitaisiin käynnistää, olivat muun muassa aloitusleirit ja kummipäätäjät osallisuusryhmille ja osallisuusryhmäinfot kouluilla sekä nuorten tuottama sisältö sosiaaliseen mediaan.

Asioita, joita haluttiin lopetettavan, nousi vain kaksi. Kiire halutaan pois ohjaajilta, riippumatta siitä, että joskus aikataulut ja deadlinet toimivat myös kannustimena. Myös ohjaajien yksin tekeminen koettiin asiana, jonka haluttiin loppuvan.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytteeni kehittämistyön tavoitteena on ollut kehittää Oulussa toimivaa alueellista lasten ja nuorten osallisuusryhmätoimintamallia aktiivisesti toimivaksi nuorisovaikuttamisen malliksi. Mallin tehtävänä on saada lasten ja nuorten vaikuttaminen ja ääni kuuluville niin alueellisesti kuin kaupungin päätöksenteon valmisteluun.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (2021) esittelemät osallisuuden osa-alueet toteutuvat osallisuusryhmätoimintamallissa silloin, kun toiminta on saatu kunnolla toimimaan. Osallisuus omassa elämässä täyttyy siltä osin, että osallisuusryhmien jäsenillä on itsellään mahdollisuus vaikuttaa siihen, osallistuvatko osallisuusryhmän toimintaan. Osallisuus yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa toteutuu lasten ja nuorten mahdollisuudessa vaikuttaa itselleen tärkeäksi kokemiinsa asioihin osallisuusryhmien kautta. Tuen saaminen kuuluu tähän osallisuuden osa-alueeseen. Osallisuusryhmä on nimensä mukaisesti ryhmä, joka hyvin toimiessaan mahdollistaa myös lasten ja nuorten osallisuuden yhteisestä hyvästä, jossa avautuu mahdollisuus yhdessä tekemiseen ja yhteisestä hyvästä nauttimiseen sekä toiminnasta saatavaan arvostukseen ja kiitokseen. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2021.)

7.1 Osallisuusryhmän toiminta vaatii suunnitelmallisuutta

Osallisuusryhmätoiminnassa on ollut useamman vuoden mittainen ajanjakso, jolloin ryhmien toimintasuunnitelmia ja -kertomuksia ei olla kaikissa ryhmissä laadittu, koska niitä ei olla erityisesti vaadittu. Kehittämistyötä varten kerätyssä aineistossa osallisuusryhmätoiminnan suunnitelmallisuuden tärkeys nousi esille niin ohjaajien, esihenkilöiden kuin osallisuustoimintaa koordinoivan näkökulmasta. Toiminnan kannalta toimintasuunnitelmat toimintakauden alussa, toimintakertomukset kauden lopussa sekä ryhmän ja ohjaajan tekemä itsearviointi ovat toiminnan suunnitelmallisuuden ja laadukkaan työn olennaisia työvälineitä. Suunnitelmallisella työskentelyllä voidaan päästä paremmin toiminnalle ja ryhmien itselleen asettamiin tavoitteisiin.

Toimintasuunnitelmien laatiminen on otettu takaisin mukaan osallisuusryhmien toimintaan ja kaikkien ryhmien odotetaan kirjoittavan omat toimintasuunnitelmansa sekä toimintakertomukset toimintavuoden osalta. Tämä toimintamuutos on otettu käyttöön syksyllä 2022 ja toiminnan käynnistäneet osallisuusryhmät ovat laatineet omat toimintasuunnitelmansa.

Nykytilan kartoituksessa nousi esille, että kaikilla osallisuusryhmillä on oma jäsenistä valittu puheenjohtaja, mutta silti lähes kaikissa ryhmissä kokouksen vetää työntekijä. Osallisuusryhmän tapaamisten ennakkovalmistelut tulisi huomioida jatkossa osallisuusryhmän ohjaajan ja puheenjohtajan tai puheenjohtajiston kesken tehtävän kokousvalmistelun, jossa puheenjohtajalle tulee tutuksi tulevan kokouksen sisältö, jolloin hän voi todella johtaa kokousta eli toimia hänelle valtuutetussa tehtävässään. Osallisuusryhmätoiminnan suunnitelmallisuuden vahvistaminen näkyy toiminnan valmistelussa etukäteen, johon myös kokousvalmistelu ja esityslistan laatiminen tai asialistaan tutustuminen vastaa. Osallisuusryhmä on kuitenkin kuin mikä tahansa ryhmä, joka kehittyy yksittäisistä lapsista ja nuorista toimivaksi ryhmäksi ajan ja tavoitteellisen ryhmän ohjaamisen avulla.

Työn suunnitelmallisuuteen vastaa myös osallisuusryhmän ohjaajan tehtävänkuvan tarkempi laatiminen sekä ajankäytön määrittely. Osallisuusohjaajan tehtävänkuvan selkeyttäminen on tärkeää, mutta ohjaajalla on itsellään myös vastuu huolehtia omasta ajankäytöstään, sekä huolehtia kokonaistyötehtäviään suunnitellessa, että myös osallisuusryhmän toiminnan suunnittelulle ja valmistelulle varattu aika myös käytetään siihen. Vastataksemme tähän kehittämistoimenpiteeseen, osallisuusryhmien ohjaajat ovat aloittaneet alustavaa tehtävänkuvan määrittelyä koulutuspäivän aikana lokakuussa 2022. Osallisuusohjaajan tehtävänkuvan määrittelyssä oli ohjeena kirjata kaikki osa-alueet, joita osallisuusryhmän ohjaajan tehtäviin kuuluu ja kuinka paljon aikaa tehtävän toteuttaminen vaatii. Osallisuusohjaajan tehtävät eivät välttämättä jakaudu tasaisesti vuoden jokaiselle viikolle, mutta määrittelyä varten tehtävässä tuli arvioida myös tuntimäärä. Tehtävänkuvien määrittelyn valmistuttua, ne vahvistetaan yhdessä ohjaajien esihenkilöiden kanssa ja tarvittaessa vielä muokataan.

Ohjaajien luonnosvaiheessa olevista tehtävistä voidaan jo nyt todeta, että osallisuusohjaajan tehtävät ovat moninaiset ja niiden huomioiminen työntekijän kokonaistyömäärässä on erittäin tärkeää. Osallisuusryhmien ohjaajat kommentoivat työajan suhteen, että se on haastavaa määrittellä, mutta laskelmien ja arvioiden pohjalta on saatu tuntimääriä kuitenkin jo haarukoitua. Tuntimäärät vaihtelevat ja eri ryhmien arvioissa on jopa kuuden tunnin eroja, kuinka paljon työaikaa kuluu tehtävän suorittamiseen kuukaudessa. Tunnit eivät myöskään jakaudu tasaisesti joka viikolle.

Osallisuusohjaajien tehtäviin kuuluu muun muassa yhteydenpito kouluihin ja ryhmään eri kanavissa, tiedottaminen, osallisuustoiminnan markkinointi, jäsenten rekrytointi sekä muut yhteistyökuviot. Osallisuusryhmien kokoukset, niiden koolle kutsuminen, valmistelu ja toteutus,

nuorten ohjaaminen ja tukeminen sekä kasvokkain että viestittelemällä, pöytäkirjan viimeistely ja lähettäminen, materiaalien hankinta. Ryhmäytyksien käytännön asioiden hoito ryhmäläisten kanssa sekä kokouskäytänteet. Erilaiset tapahtumat, niiden järjestäminen ja toteutus ja nuorten koulutukset. Ohjaajapalaverit ja ohjaajien koulutukset, osallisuuteen ja vaikuttamisen keinoihin perehtyminen, selvitystyö, taustatyö, ja niiden opettaminen nuorille. Nämä tehtävät on poimittu osallisuusryhmien ohjaajien alustavasta osallisuusohjaajien tehtävänkuvan määrittelystä, joita ei ole vahvistettu, ja joita työskentään edelleen ohjaajien kanssa.

7.2 Osallisuusryhmätoiminnassa tulee vahvistaa alueellisuutta

Tällä hetkellä alueellisuus näkyy vain harvan osallisuusryhmän arjessa ja käytänteissä. Nykytilan kartoitusta varten kerätty aineisto sekä oma käytännön kokemukseni puhuvat kuitenkin sen puolesta, että joillakin alueilla osallisuusryhmien ohjaajat toteuttavat osallisuusryhmätoimintansa oman alueensa näköisenä, nuorten tarpeet huomioiden. Osa ryhmistä puolestaan ei ole ottanut askeleita toiminnan alueelliseen kehittämiseen vaan toteuttaa toimintaa lähes pilkulleen alkuperäisen malliesimerkin mukaisesti. Se on hyvä, jos se toimii sellaisenaan, mutta harmillista, jos esimerkkimallia ei ole uskallettu kehittää, vaikka se ei omalla alueella toimitakaan. Alueilla näkyy myös työn toimintakulttuureissa eroja, joka ilahduttavasti näkyy joillakin alueilla ohjaajien rohkeutena tuoda omia ideoitaan esille toiminnan kehittämisessä sekä toteuttaa niitä omannäköisekseen. Osallisuusryhmissä on siis eroja, ja alueelliseen kehittämiseen tulee kannustaa entistä vahvemmin. Yksi lasten ja nuorten osallisuusryhmätoiminnan päätavoite on nuorille tärkeisiin asioihin vaikuttaminen erityisesti omalla alueellaan tai elinympäristössään. Kehittämistyön tavoitteena tämän osalta siis on, että alueiden erilaisuus ja omaleimaisuus tunnustetaan ja toimintaa kehitetään omalle alueelle paremmin toimivaksi.

Osallisuusryhmätoiminnan alueellisuus on noussut esille myös työpajassa, joka toteutettiin osana kehittämistyötä. Alueellisten lasten ja nuorten osallisuusryhmien toiminta halutaan pitää omannäköisenä ja siihen liittyen ryhmien halutaan saada vapaus toimia, ilman suorittamista. Tämä korostaa sitä tavoitetta, jossa osallisuusryhmien toimintaa vietäisiin rohkeasti alueellisemmaksi ja alueelta nousevien erityispiirteiden huomioiminen toiminnassa myös toteutuisi käytännössä.

Osallisuusryhmätoiminnassa kokeiltiin joitakin vuosia sitten alueellisen toiminnan yhteyshenkilöä, jonka tehtävään kuului oman alueensa (pohjoinen, eteläinen, keskinen tai itäinen) osallisuusohjaajien koolle kutsuminen, yhteyshenkilönä toimiminen muiden vastaavien ohjaajien

kanssa sekä toiminnan aktivoiminen alueellaan. Tehtävästä ei haluttu liian työllistävää, mutta silloin kuitenkin koettiin tehtävän olevan osallisuusryhmätoimintaa alueella edistävää. Tutkiesani arkistoja, en löytänyt selkeää syytä sille, miksi tehtäviä ei ole jatkettu lyhyen kokeilun jälkeen, mutta yhtenä selittävänä tekijänä voisin pitää osallisuustoimintaa koordinoivien työntekijöiden vaihtumisen juuri niinä vuosina, kun yhteyshenkilöiden tehtävänkuvat olivat vasta muotoutumassa. Opinnäytetyötäni varten keräämäni aineiston ja sen analysoinnin myötä näen, että osallisuuden alueellisille yhteyshenkilöille on tarve, ja tehtävät käynnistetään uudelleen. Niille on selkeä tarve ja niiden avulla edistetään sekä ryhmien toiminnan alueellisuutta ja yhteistyötä ryhmien kesken että myös vastataan osallisuusohjaajien vartaistuen vahvistamiseen.

Ammattilaisille pidetyssä kehittämistyöpajassa nousi kehittämiskohteeksi alueellisuutta lisäävät toiminnot, joita haluttaisiin aloittaa tai kehittää niiltä osin, joissa kokeilua on tehty. Näistä konkreettisia toimia ovat ryhmien ohjaajien välinen vertaistuki sekä osallisuusryhmien yhteiset leirit ja kokoukset.

7.3 Koulujen ja nuorisopalveluiden yhteistyötä pitää vahvistaa osallisuusryhmätoiminnassa

Nykytilan kartoituskyselyn mukaan kolme neljännestä vastaajista kertoo, että osallisuusryhmässä ei ole edustusta kaikista alueen kouluista. Yhtenä syynä tälle pidetään toimimatonta kouluyhteistyötä. Yli puolet kyselyyn vastanneista kertoi, ettei kouluyhteistyö omalla alueella ole toimivaa. Kehittämistyöpajaan osallistuneet ammattilaiset olivat lähes yksimielisesti sitä mieltä, että alueellista lasten ja nuorten osallisuusryhmätoimintaa ei tunneta kouluilla kovinkaan hyvin tai lainkaan. Jos osallisuusryhmätoimintaa ei tunneta, siihen ei voi myöskään sitoutua. Työpajassa käydyssä keskustelussa syiksi ounasteltiin muun muassa sekä opetus- että nuorisopalvelujen henkilöstön vaihtuvuutta, toiminnassa mukana olevien opettajien perehdyttämisen puuttumista aiemmin tehtävää hoitaneelta opettajalta tai yleisesti tiedon puutetta, jolloin sitoutuminen jää yksinkertaisesti sen vuoksi, ettei oikein tiedetä, mistä on kyse. Osallisuusryhmätoiminnasta tiedottaminen ja toimintamallin tunnettuus on ensiarvoisen tärkeää.

Kehittämistyön varrella on keskustelussa noussut esille, että osallisuusryhmätoiminnan väkisin puskeminen pitäisi lopettaa niiden koulujen osalta, joissa ei ole intoa tai kiinnostusta osallisuusryhmän toimintaa kohtaan. Toisaalta keskustelussa on nostettu esille, johtuuko innottomuus kuitenkin vain tiedon puutteesta. Jokaisella nuorella, tai koulun näkökulmasta oppilaalla, on

oikeus tietoon, jota koulu tai innoton yhteyshenkilö koululla tai nuorisopalveluissa ei saa estää. Nuorilla tulisi aina olla tietoa eri mahdollisuuksista.

Kehittämistyö tämän osalta vaatii jatkokehittämistä. Kuitenkin on selvää, että osallisuusryhmätoiminnan tunnettuuden ja mallin toiminnan kannalta on välttämätöntä valmistella kampanja, ja jalkautua kaikille kouluille pitämään info osallisuusryhmätoiminnasta. Kampanjaa varten suunnitellaan työpaja, jossa on mukana osallisuusryhmien nuoria ja ohjaajia, oppilaskunnan ohjaavia opettajia sekä kummankin ammattiryhmän esihenkilöitä. Tällaisella kokoonpanolla on mahdollista laatia käytännössä toimiva kampanja, joka vastaa sille asetettavaan tavoitteeseen eli osallisuusryhmätoiminnan tunnetuksi tekemisen. Toimintamallihan on alun perin suunniteltu ja yhdessä sovittu toteutettavaksi perusopetus- ja nuorisopalveluiden yhteistyönä.

Osallisuusryhmätoiminta kattaa mallina suuren määrän lapsia ja nuoria Oulun kaupungin toimialueella. Toimintamallia sekä muuta lasten ja nuorten osallisuustoimintaa varten tulisi perustaa ohjausryhmä, jossa voitaisiin linjata perusopetus- ja nuorisopalveluiden yhteiset tavoitteet ja toiminnat, jotka alueilla toteutetaan. Ohjausryhmässä tulisi olla mukana sekä nuorisopalveluiden että koulun edustajia. Nykyinen Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalveluiden osallisuuden tiimi on osallisuusryhmätoimintaan nähden liian laeva ja kaupungin yleisten linjojen työryhmä. Uuden osallisuuden ohjausryhmän tulisi rakentua siten, että se voi linjata selkeästi osallisuuden suhteen tehtäviä konkreettisia käytänteitä ja toimintoja perusopetus- ja nuorisopalveluissa, erityisesti kouluilla ja nuorisotiloilla niin yksiköittäin kuin yhteistyössäkin. Alueellisuus tulisi taata myös huomioimalla ohjausryhmän rakenne siten, että edustajia olisi ryhmässä kaikilta alueilta, toki ei kaikista yksiköistä, ja jäsenenä olisi henkilöitä, joilla on mandaatti viedä asioita toimeenpantavaksi. Tarkoituksena kuitenkin olisi, että linjaukset toteutettaisiin kaikilla alueilla eli viestin tulisi kulkea alueille ja palvelukeskittyisiin, jossa mietitään, kuinka jalkauttaa asioita yleensäkin omalle alueelleen ottaen huomioon alueiden erityispiirteet.

7.4 Osallisuusryhmien perustehtävää tulee kirkastaa

Osallisuusryhmätoimintaan kuuluu vuosittain järjestettäviä osallisuustapahtumia, joista kaksi suurinta ovat keväisin järjestettävä Lasten ja nuorten kaupunkikokous ja syksyisin toteutettava Nuorten foorumi. Osallisuustapahtumat ovat kasvaneet joidenkin osallisuusryhmien toiminnassa niin suureen rooliin, että ryhmän koko toiminta pyörii näiden tapahtumien ympärillä. Pahimmillaan jollakin osallisuusryhmällä ei tunnu jäävän aikaa perustehtävälle eli oman alueen

asioihin vaikuttamiselle, vaikka ryhmän nuorilla olisi siihen intoa ja toive. Osallisuusryhmätöinnän pääpaino pitäisi olla omissa tapaamisissa ja nuorten omien kiinnostuksen kohteiden eteenpäin viemisessä, tapahtumien ollessa perustyön lisänä. Osallisuustapahtumien tehtävänä on vahvistaa ja tukea osallisuusryhmien tehtävää, mutta jos ryhmillä ei tapahtumien vuoksi jää aikaa muuhun, on toimintatapoja selkeästi syytä muuttaa.

Johtopäätöksenä tästä voidaan siis pitää, että tapahtumat, jotka ovat tapahtumina hyviä, vievät liikaa toiminta-aikaresurssia joidenkin alueellisten osallisuusryhmien toiminnasta. Samalla kun osallisuustapahtumia kehitetään jatkossa, osallisuusryhmien perustehtävää tulee kirkastaa. Osallisuusryhmien ohjaajien koulutusta järjestetään säännöllisesti ja ammatillinen lisäkoulutautuminen kuuluu osallisuusryhmätöinnassa mukana olevien työntekijöiden tehtävänkuviiin. Samaan kokonaisuuteen kuuluu ryhmiä ohjaavien työntekijöiden tehtävänkuvan määrittely sekä tehtävään käytettävän työajan määrittelemine siten, että sillä turvataan ohjaamiseen tarvittava suunnitteluaika sekä ryhmän toiminta. Näillä kehittämistoimenpiteillä perustehtävä kirkastuu ja osallisuustapahtumat osataan resursoida toiminnassa siten, että ne eivät vie osallisuusryhmien toiminnasta liian suurta osaa.

7.5 Jatkokehittäminen

Osallisuusryhmätöinnän tavoitteet tulee olla selkeät toiminnan onnistuneen toteutumisen vuoksi. Kaikkien osallisuusryhmien ohjaajien, ryhmien jäsenten sekä muun toiminnassa mukana, joko suoraan tai välillisesti, olevien työntekijöiden tulee ymmärtää, miksi osallisuusryhmätöimintää toteutetaan. Toimintamallia tulee kehittää jatkuvasti. Kehittämistyötä varten kerätyn aineiston ja sen analysoinnin perusteella kehittämistoimia suunnataan seuraaviin osioihin.

Alueellisuus osallisuusryhmien toiminnassa. Osallisuusryhmien toimintaa viedään rohkeasti alueellisemmaksi ja alueelta nousevien erityispiirteiden huomioiminen toiminnassa pyritään toteuttamaan käytännössä. Alueellisuuden kehittäminen on aloitettu kokoamalla alueiden erityispiirteitä ja työ jatkuu osallisuusryhmien ja niiden ohjaajien kanssa.

Osallisuusohjaajan tehtävänkuvan tarkentaminen. Osallisuusryhmätöinnän suunnitelmallisuuteen vastaa myös osallisuusryhmän ohjaajan tehtävänkuvan tarkempi laatiminen sekä ajankäytön määrittely. Osallisuusohjaajien tehtävänkuvan määrittely on aloitettu ohjaajien kanssa. Tehtävänkuvien määrittelyyn valmistuttua, ne vahvistetaan ja tarvittaessa muokataan ohjaajien esihenkilöiden kanssa.

Koulujen kanssa tehtävä yhteistyö. Osallisuusryhmätoiminnan tunnettuuden ja mallin toiminnan vuoksi valmistellaan kampanja ja jalkaudutaan kouluille pitämään info osallisuusryhmätoiminnasta. Kampanjaa varten suunnitellaan työpaja, jossa on mukana osallisuusryhmätoimintaan olennaisesti liittyviä henkilöitä, kuten osallisuusryhmien nuoria ja ohjaajia, oppilaskunnan ohjaavia opettajia sekä kummankin ammattiryhmän esihenkilöitä. Työpajassa laaditaan käytännössä toimiva kampanja, joka vastaa sille asetettavaan tavoitteeseen eli osallisuusryhmätoiminnan tunnetuksi tekemisen. Kehittämistehtävälle varataan tavoiteaikatauluksi kevät 2023.

Osallisuustapahtumien kehittäminen. Suurimmat osallisuustapahtumista ovat vuosittain järjestettävät Nuorten foorumi sekä Lasten ja nuorten kaupunkikokous. Tapahtumat ovat kasvaneet vuosien mittaan suuremmiksi ja tällä hetkellä ne vaativat valmisteluineen osallisuusryhmätoiminnassa paljon aikaa. Osallisuustapahtumien tehtävänä on tarjota lapsille ja nuorille konkreettisia vaikuttamisen mahdollisuuksia sekä tuoda toiminnan ulkopuolella oleville nähtäväksi osallisuusryhmissä tehtävää työtä, mutta jos ryhmillä itsellään ei tapahtumien vuoksi jää aikaa tehdä työtä ryhmissä, on toimintatapoja syytä muuttaa. Osallisuustapahtumien kehittämistyön tavoiteaikataulu on vuosi 2023.

Erilaisten osallisuusmallien kokeilua. Osallisuusryhmätoiminnan rinnalla tehdään erilaisia kokeiluja osallisuustoiminnan osalta. Esimerkiksi lasten osallisuusryhmä alakouluikäisille, miniosallisuusryhmä, tai koko eteläisen Oulun alueellinen vaikuttajaryhmä, jossa voisi olla edustajina koko eteläisen Oulun koulujen edustajat tai joku muu kokeilu. Tavoiteaikataulu kokeilulle syksystä 2023 alkaen.

Nykytilan kartoitusta varten kerätyn aineiston kokoamisvaiheessa nousi esille paljon yksittäisiä toimenpiteitä, joilla jo yksinään voidaan kehittää toimintamallia paremmin toimivaksi. Aineistosta nousseiden toimintojen osalta tein päätöksen ottaa kehittämistoimenpiteitä välittömästi käyttöön niiltä osin, kuin se on ollut tarkoituksenmukaista ja mahdollista. En nähnyt järkeväksi jäädä odottamaan mitään tiettyä ajankohtaa, jolloin esittelisin ja käynnistäisin kaikki toimenpiteet yhdellä kertaa.

8 POHDINTA

Alueellinen lasten ja nuorten osallisuusryhmätoiminta pitää sisällään valtavan potentiaalın erilaiselle ja eritasoiselle vaikuttamiselle. Malli itsessään on pysynyt rakenteeltaan samanlaisena päällisin puolin, mutta vuosien varrella toiminnassa on kehitetty ja kokeiltu rohkeasti uusia asioita ja joitakin on jätetty pois eri syistä riippuen. Osa kokeiluista on jäänyt elämään niin yksittäisten osallisuusryhmien toiminnassa kuin koko toimintamallissa. Esimerkiksi Nuorten foorumi -tapahtuma on aloitettu kokeiluna ja on tällä hetkellä toinen suurista vuosittain järjestettävistä osallisuustapahtumista. Kokeiluissa on myös se hyvä puoli, että jos jokin asia ei toimi, sitä ei kannata sellaisenaan jatkaa, vaan sitä voidaan kokeilla toteuttaa toisella tapaa. Samaa näen osallisuusryhmän toiminnassakin. Kokeiluja on vuosien varrella tehty ja on viisautta myöntää, jos jokin asia ei toimi, ja lähteä kokeilemaan jotakin muuta.

Vaikka en ole halunnut korostaa koronapandemiaa osallisuusmallin nykytilan kartoituksessa, ei sitä voi täysin sivuuttaakaan. Otin tarkastelussa huomioon korona-ajan siten, että pyysin vastaajia huomioimaan, että kyselyssä nykytilalla tarkoitettiin noin kolmea vuotta taaksepäin kyselyn ajankohtaan asti eli mukaan halusin ottaa myös ajan ennen koronapandemiaa, joka alkoi vuoden 2020 alussa. Koronapandemialla on ollut vaikutusta myös osallisuusryhmien toimintaan, sillä viimeisen kolmen vuoden aikana toimintaa on jouduttu joko perumaan tai siirtämään toteutettavaksi etäyhteyksin. Sama on koskenut ryhmien toiminnan lisäksi osallisuustapahtumia. Nyt koronapandemian pahimman vaiheen laannuttua kuitenkin ollaan palaamassa, ja on jo palattukin, niin sanottuun normaaliin eli aikaan ennen pandemiaa. Joidenkin ryhmien osalta pandemian pakottamia etäyhteyksiä onkin ollut syytä jatkaa, jotta esimerkiksi laajalta alueelta ja kauempaa osallistuvien jäsenten osallistuminen voidaan toteuttaa tasavertaisesti.

Osallisuusryhmätoiminnan malli kaipaa nostetta nyt enemmän kuin koskaan. Malli on mielestäni loistava, jolle asetetut tavoitteet ovat edelleen relevantteja. Osallisuusryhmien toimintaa tulisi kehittää useammallakin tasolla, jotta ryhmät olisivat tavoitteellisia ja toimivia ja todella edistäisivät lasten ja nuorten vaikuttamismahdollisuuksia. Osallisuusryhmätoimintamallin ei kuitenkaan tarvitse olla jokaisella alueella samanlainen, ja nimenomaan alueellisuuteen toimintaa tulee vahvasti kehittää. Osallisuusryhmien ohjaajat ovat jo aloittaneet tämän suuntaisen työn, jossa he miettivät oman alueensa erityispiirteitä ja tuovat niitä yhteiseen keskusteluun sekä oman osallisuusryhmänsä kehittämiseen. Ohjaajiin tulee valaa rohkeutta entisestään, jotta he päästävät oman nuorisotyön ammattilaisuutensa esille ja pystyvät ammentamaan lasten ja

nuorten kanssa niistä lähtökohdista ainekset onnistuneeseen osallisuusryhmätoimintaan juuri heidän omilla alueillaan. Osallisuusryhmien ohjaajien omalla asenteella osallisuusryhmätoimintaa kohtaan on suuri vaikutus ryhmän toimintaan, sen toimivuuteen ja yhteistyöhön. Jos ohjaajalla on vahvasti negatiivinen asenne tehtävää kohtaan, se välittyy myös ryhmään sekä muuttaa yhteistyön tekemisen pakkopullaksi, johon ei mielellään ryhdytä, ja jonka prioriteetti painuu työtehtävissä koko ajan alemmas. Kielteinen asenne voi myös vahvistua, mikäli ohjaajalla ei ole mahdollisuutta kieltäytyä tehtävästä. Niissä ryhmissä, joissa ohjaajat ovat itse innostuneita, ryhmän toimintakin tuntuu olevan aktiivista ja ryhmän jäsenet saavat toisistaan positiivista intoa tehdä ja kokeilla uusia asioita. Ohjaajilla tulisi olla mahdollisuus vaikuttaa siihen, toimivatko he osallisuusryhmän ohjaajana. Näin tapahtuukin monessa ryhmässä, mutta ei kaikissa. Osallisuusohjaajan määräaikainen tehtävä ei saanut kannatusta kehittämistyöpajassa, eikä tehtävän hoitamista ole syytä jättää keinotekoisena aikamääritellyn jakson sisällä hoidettavaksi tehtäväksi. Osallisuusryhmän ohjaajan tehtävään voidaan kasvaa toiminnan ja kouluttautumisen myötä.

Osallisuusryhmien ohjaajien työtehtävien selkeyttämisen tarve siten, että toimintaan varattu resurssi myös käytetään ja hyödynnetään osallisuusryhmätoimintaan, on noussut selkeästi esille nykytilan kartoituksen ja kehittämistyön aikana. Se on yksi kehittämistehtävistä, joka oli syytä aloittaa heti, jotta sen tuloksia päästäisiin myös toteuttamaan käytännössä. Tehtävänkuvan ja ajankäytön selkeyttäminen sekä ohjaajan omat vaikuttamismahdollisuudet siihen, toimiiko osallisuusohjaajana ovat merkittäviä tekijöitä toiminnan sujumisen kannalta. Tehtävään motivoitunut ja siitä innostunut työntekijä vaikuttaa myös ryhmän toimintaan ja sen jäseniin myönteisellä tavalla.

Lasten ja nuorten osallisuusryhmätoiminta on nimenä ja terminä vuosien kuluessa vakiintunut, eikä osallisuusryhmä-termiä tarvitse enää kovinkaan usein avata kuulijoille, ainakaan Oulussa. Osallisuusryhmät ovat vaikuttajaryhmiä, mikä on selkeästi noussut omassa kehittämistehtävässäkin esille, ja joka on saattanut jopa unohtua välillä, esimerkiksi tapahtumien järjestäjän roolin ollessa vahvempi. Vaikuttaja -termi kuitenkin herättää tiettyjä mielikuvia ”valmiista vaikuttajista”, joksi kuitenkin harvempi lapsi tai nuori itsensä kokee. Kehittämistyötä vasta suunnitellussa itse olin vahvasti sitä mieltä, että osallisuusryhmän nimi olisi syytä muuttaa vaikuttajaryhmäksi, koska se kertoo heti kättelyssä ryhmän tehtävästä. Tutkimus- ja kehittämistyön edetessä olen kuitenkin taipuvainen pitämään osallisuusryhmää vaikuttajaryhmää parempana terminä. Kuten kehittämistyöhön osallistuvien, nuorten kanssa työskentelevien kokemuksista olen

saanut ymmärtää, käytännössä vaikuttaja-termi on niin vahva, että se voi jopa rajata osan nuorista toiminnan ulkopuolelle.

Haastatteluissa osa nosti esille koulujen parantuneen osallisuusotteen, ja kuinka se on joillakin alueilla mennyt lasten ja nuorten alueellisen osallisuusryhmätoiminnan ohi. Itse näen kouluissa tehtävän työn oppilaiden osallisuuden huomioimiseksi ja sen vahvistamiseksi ainoastaan positiivisena asiana. Nuorisopalveluiden ja koulujen osallisuustoimintaa ei pitäisi vertailla keskenään, saati kilpailla siitä, kumpi tuottaa toimivampaa mallia, sillä kysehän kaikessa lapsille ja nuorille tehtävässä osallisuustyössä on nimenomaan lasten ja nuorten osallisuus, ei työntekijöiden tai eri toimijoiden meriitit. Itse näen asian niin, että on ainoastaan myönteinen asia, että koulut ovat parantaneet lasten ja nuorten osallisuutta kouluilla. Samoin on toimittu nuorisopalveluissa, jossa eri yksiköissä osallisuus on entistä vahvemmin esillä kaikessa työssä, mitä tehdään.

Osallisuusryhmätoimintaa toteutetaan mallissa nuorisopalvelujen ja koulujen yhteistyönä, tai ainakin pitäisi toteuttaa. Joillakin alueilla koulut eivät ole enää mukana mallissa niin vahvasti kuin mallin alkuaikoina ja se näkyy suoraan mallin toteutuksessa. Kouluilla on ensiarvoisen tärkeä rooli osallisuusmallin onnistumisessa käytännössä, ja malli myös tukee koulujen tekemää osallisuustyötä ja demokratiakasvatusta, jolloin se pitäisi olla tärkeää myös kouluille. Osallisuusmallia toteutetaan yhteistyössä, jossa koululla on mallin toteutuksessa omat vastuunsa ja nuorisopalveluilla omansa. Jatkokehittämistoimenpiteenä onkin toteuttaa koulukampanja, jossa avataan osallisuusmallin perusteet ja tavoitteet opettajille, joilla on tärkeä rooli viedä osallisuusmallia eteenpäin omalla koulullaan, jakaa tietoa osallisuusmallista opettajakunnassa sekä innostaa oppilaita mukaan osallisuusryhmien toimintaan. Ilman yhteistyötä malli ei toimi.

Osallisuusvalmentajan tehtävässä on suuri vastuu osallisuusryhmätoiminnan koordinoinnissa ja mallin kehittämisessä. Osallisuusvalmentaja ei kuitenkaan voi saada yksin kaikkia muutoksia aikaan. Osallisuusryhmätoiminnan kehittämiseen tarvitaan niin osallisuusryhmien ohjaajia kuin niiden jäseniä eli lapsia ja nuoria. Kehittämistyön myötä syntyneiden muutosten toimeenpanemiseen tarvitaan myös esihenkilöitä, joiden tehtävänä on arvioida käytettävissä olevien resurssien mahdollisuudet mahdollisissa muutoksissa. Osallisuusryhmätoiminnan kehittäminen ja toteuttaminen vaatii verkostoitumista, yhteistyötä eri toimijoiden kanssa sekä organisaation johdon tuen toiminnalle. Toiminnan tavoitteena kuitenkin on oululaisten lasten ja nuorten osallisuuden mahdollistaminen ja vaikuttamismahdollisuuksien vahvistaminen.

LÄHTEET

- Alanko, Anu 2013. Osallisuusryhmä demokratiakasvatuksen tilana – tapaustutkimus lasten ja nuorten osallisuusryhmien toiminnasta Oulussa. Väitöskirjatutkimus, Oulun yliopisto. Viitattu 15.12.2021. <http://urn.fi/urn:isbn:9789526203072>
- Gretschel, Anu 2008. Nuori – ei asiakkaaksi, vaan vaikuttamaan nuorisotyön keinoin. Teoksessa Hoikkala, Tommi & Sell, Anna (Toim.) 2008. Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet, 243–262. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 1997. Tutki ja kirjoita. 18. painos, 2013. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Junttila-Vitikka, Pirjo 2016. Nuortenideat.fi-palvelun lähtökohdat, 4–6. Teoksessa Junttila-Vitikka, Pirjo & Peitso, Virpi. Sinä olet demokratiakasvattaja. Opas demokratiakasvatukseen, 1. painos. Oikeusministeriö, Opetus- ja kulttuuriministeriö, Koordinaatti. Viitattu 30.1.2022. https://www.koordinaatti.fi/sites/default/files/2020-01/opas-demokratiakasvatukseen_1.pdf
- Jyrkämä, Jyrki 2022. Toimintatutkimus. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 30.1.2022. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/tutkimusasetelma/toimintatutkimus/>
- Kiilakoski, Tomi 2007. Johdanto: lapset ja nuoret kuntalaisena. Teoksessa Gretschel, Anu & Kiilakoski, Tomi (toim.) 2007. Lasten ja nuorten kunta, 8–23. Nuorisotutkimusseura, Humanistinen ammattikorkeakoulu ja Opetushallituksen Nuorten osallisuushanke. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura
- Kiilakoski, Tomi 2014. Koulu on enemmän. Nuorisotyön ja koulun yhteistyön käytännöt, mahdollisuudet ja ongelmat. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 107, 2016. Painettu kirja 2014. Viitattu 9.11.2022 https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/koulu_on_enemman.pdf
- Kuntalaki (410/2015). Viitattu 5.1.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150410#O2L5>
- Meriluoto, Taina & Litmanen, Tapio 2019. Pelastaako osallistaminen demokratian. Teoksessa Taina Meriluoto & Tapio Litmanen (toim.) 2019. Osallistu! Pelastaako osallistaminen demokratian, 7–28. Tampere: Vastapaino.
- Nuoret ja osallisuus 2022. Osallisuuden osaamiskeskus. Viitattu 30.1.2022 <https://nuoretjaosallisuus.fi/tietoa-osallisuudesta/>
- Nuorisolaki (2016/1285) Viitattu 5.1.2022 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20161285#L6P24>
- Nuorisotyön ammattieettiset ohjeet 2020. Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi & Nuoriso- ja Liikunta-alan asiantuntijat ry:n (Nuoli). Viitattu 5.11.2022. <https://nuorisoala.fi/palvelut/tyokaluja-nuorisoalalle/nuorisotyon-ammattieettiset-ohjeet/>

- Oikeusministeriö 2010. Valtioneuvoston periaatepäätös demokratian edistämisestä Suomessa. Oikeusministeriön julkaisu Mietintöjä ja lausuntoja 17/2010. Viitattu 29.1.2022. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/76228/omml_17_2010_periaatepaatos_demokratian_edistamisesta_suomessa.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Ojasalo, Katri & Moilanen, Teemu & Ritalahti, Jarmo 2018. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. 3.–5. painos, 2018. Helsinki: Sanoma Pro Oy
- Osallisuus – Suomen Unicefin lapsiystävällinen kunta malli, 2022. Viitattu 6.1.2022. <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>
- Oulun kaupungin nuorisoasiainlautakunta 2004 § 29. Lasten ja nuorten osallistumisen ja vaikutusmahdollisuuksien edistäminen Oulun kaupungissa.
- Oulun kaupungin nuorisopalvelut 2019. Nuorisotyön perussuunnitelma, yhteiskunnallinen nuorisotyö. Viitattu 16.1.2022. <https://www.ouka.fi/documents/78453/17050249/Yhteiskunnallinen+nuorisoty%C3%B6+2019.pdf/265cd33a-847f-43ba-8744-8884f9c2608e>
- Oulun kaupungin nuorisopalvelut 2019b. Nuorisotyö Oulussa. Viitattu 30.10.2022. <https://www.ouka.fi/oulu/nuoret/nuorisoty-o-oulussa>
- Oulun kaupungin nuorisopalvelut 2022. Nuortenoulu.fi-verkkosivusto. Osallistu ja vaikuta. Viitattu 4.11.2022. <https://www.nuortenoulu.fi/osallistu-ja-vaikuta/>
- Oulun kaupungin nuorisopalvelut 2022b. Nuortenoulu.fi-verkkosivusto. Idealaatikko. Viitattu 9.10.2022. <https://www.nuortenoulu.fi/idealaatikko/>
- Oulun kaupungin perusopetuksen opetussuunnitelma 2014. Oulun kaupungin paikalliset linjaukset. Oppilaiden osallisuus. Viitattu 27.9.2022. <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/opetussuunnitelma/20650/perusopetus%2Ftiedot/tekstikappale/770860>
- Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalvelut 2020. Oulu oivaltaa - sivistysohjelma 2023–2026. Viitattu 30.10.2022. <https://www.ouka.fi/ouluoivaltaa>
- Oulun kaupunginhallitus 2005. Päätös 31.1.2005 § 79. Lasten ja nuorten osallistumisen ja vaikutusmahdollisuuksien edistäminen Oulun kaupungissa.
- Oulun kaupunki 2022a. Tilastoja Oulusta. Viitattu 17.10.2022. <https://www.ouka.fi/oulu/oulu-tietoa/tilastoja-oulusta>
- Oulun kaupunki 2022b. Lapsiystävällinen Oulu. Viitattu 28.10.2022. <http://www.ouka.fi/lapsiystavallinen-kunta>
- Oulun kaupunki 2022c. Oulun Kaupunkistrategia 2030. Viitattu 2.11.2022. <https://www.ouka.fi/documents/52058/29767354/KaupunkistrategiaOulu2030.pdf/7f68f04d-a60d-4b1e-843c-a85de771d723>
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 104/011/2014. Perusopetuksen arvope-
rusta. Viitattu 27.9.2022. <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/perusopetus/419550/tekstikappale/426525>
- Perusopetuslaki (628/1998) Viitattu 7.1.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>

- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 28.10.2022 https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_3.html
- Selin, Anni & Maunu, Antti & Kannussaari, Kim & Heinonen, Laura (toim.) 2015. Ryhmäilmiö. Ryhmän ohjaajan käsikirja. Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry 2015. Toinen, täydennetty painos. Viitattu 6.11.2022. https://ehyt.fi/wp-content/uploads/2020/06/Ryhmailmio_opas_verkko.pdf
- Suomen perustuslaki (1999/731). Viitattu 5.1.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=perustuslaki#L2P6>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtaminen. Osallisuuden edistäminen. Viitattu 30.1.2022 <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021. Osallisuuden osa-alueet ja osallisuuden edistämisen periaatteet. Viitattu 24.4.2022. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuuden-osa-alueet-ja-osallisuuden-edistamisen-periaatteet>
- Unicef – lapsiystävällinen kunta 2022. Lapsiystävällinenkunta.fi -verkkosivusto. Viitattu 28.10.2022. <https://www.lapsiystavallinenkunta.fi/lapsiystavallinen-kunta-mallintyovaiheet/toimintasuunnitelma-maarittaa-tavoitteet-ja-toimenpiteet>
- Vaalit.fi 2022. Viitattu 17.10.2022. <https://vaalit.fi/aanioikeus>
- YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista, 1989. Viitattu 6.1.2022. https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf

LIITTEET

Liite 1. Saatekirje nykytilan kartoituskyselyyn sekä kysely

Liite 2: Haastattelurunko kahteen ryhmähaastatteluun (puolistrukturoitu haastattelu)

Liite 3. Suostumus tutkimukseen ja kutsu alueellisen lasten ja nuorten osallisuusryhmätoiminnan kehittämistyöpajaan

Liite 4. Taulukot ammattilaisille järjestetyn kehittämistyöpajan koonneista

Liite 1: Saatekirje nykytilan kartoituskyselyyn sekä kysely

Hei osallisuusryhmän ohjaaja, nykyinen tai aiemmin tehtävässä toiminut!

Tämän kyselyn tarkoituksena on kartoittaa osallisuusryhmätoiminnan nykytila sellaisena kuin se tällä hetkellä toimii. Nykytilalla tässä kartoituksessa tarkoitetaan noin kolmea vuotta taaksepäin tähän päivään asti eli mukana on myös aika ennen koronapandemiaa.

Nykytilan kartoituksessa ei ole tarkoituksena vielä varsinaisesti kehittää toimintaa, jonka vuoksi näissä kysymyksissä ei ole avointa vastaustilaa osallisuusryhmätoiminnan ideoinnille, palautteelle tai toivomuksille. Niille on mahdollisuus kehittämistoiminnan aikana, joka toteutetaan nykytilan kartoituksen jälkeen.

Kyselyyn vastaamiseen menee arviolta noin 15 minuuttia. Kysely on avoinna 2. – 17.3.2022. Kyselyyn pääset vastaamaan tästä linkistä: <https://forms.office.com/r/drKpG4Rp9k>

Kaikki vastaukset käsitellään luottamuksella ja vastauksia käsittelee sellaisenaan ainoastaan kyselyn laatija eli Noora Mäkinen. Kyselyssä kysytään osallisuusryhmän nimeä, koska ryhmien toiminta on erilaista eri alueilla ja kehittämistyö kohdistetaan tarpeen mukaisesti. Kysely täytetään työntekijäkohtaisesti eli yhden osallisuusryhmän osalta tulee olemaan enemmän kuin yksi vastaus.

Teen kehittämistoiminnasta opinnäytetyön Humakin yhteisöpedagogi (YAMK) tutkintooni. Opinnäytetyössäni voidaan julkaista osia kehittämistyön varrella olevista aineistoista, mutta aina siten, että kukaan toimintaan osallistunut tai kyselyyn vastannut henkilö ei ole tunnistettavissa. Opinnäytetyö julkaistaan avoimessa Theseus-verkkotietokannassa.

Jos sinulla tulee kysyttävää kyselystä, kehittämistoiminnasta tai opinnäytetyöstäni, voit olla minuun yhteydessä!

Terv.

Noora Mäkinen, Osallisuusvalmentaja

Oulun kaupunki, Sivistys- ja kulttuuripalvelut, nuorisopalvelut

noora.makinen@ouka.fi

p. 044 703 8314

Osallisuusryhmätoiminnan **nykytilan** kartoitus 2022

Tämän kyselyn tarkoituksena on kartoittaa osallisuusryhmätoiminnan nykytila sellaisena kuin se tällä hetkellä toimii. **Nykytilalla tässä kartoituksessa tarkoitetaan noin kolmea vuotta taaksepäin tähän päivään asti** eli mukana on myös aika ennen koronapandemiaa.

Nykytilan kartoituksessa ei ole tarkoituksena vielä varsinaisesti kehittää toimintaa, jonka vuoksi näissä kysymyksissä ei ole avointa vastaustilaa osallisuusryhmätoiminnan ideoinnille, palautteelle tai toivomuksille. Niille on mahdollisuus kehittämistoiminnan aikana, joka toteutetaan nykytilan kartoituksen jälkeen. **Kysely on avoinna 2. - 17.3.2022.**

Lisätietoja kartoituksesta: Noora Mäkinen noora.makinen@ouka.fi p. 044 703 8314

Osa 1

1.Osallisuusryhmäsi nimi? Vastaus vaaditaan. Yksirivinen teksti.

Kirjoita vastaus

2.Toimitko tällä hetkellä osallisuusryhmän ohjaajana? Vastaus vaaditaan. Yksi vaihtoehto.

Kyllä

En

3.Kuinka kauan olet ollut osallisuusryhmän/-ryhmien ohjaajana? (Tai olit, jos et enää ole)Vastaus vaaditaan. Yksi vaihtoehto.

Alle 1 vuoden

1-2 vuotta

3-4 vuotta

5-7 vuotta

8 vuotta tai enemmän

4.Kuinka monta ohjaajaa osallisuusryhmälläsi on (tai oli silloin kun olit ohjaajana)? Vastaus vaaditaan. Yksi vaihtoehto.

1

2

3

Osa 2

Osallisuusryhmä ja sen jäsenet

Tässä osiossa kartoitetaan osallisuusryhmän toimintaa ja osallistujia

5.Kuinka kauan nuoret ovat keskimäärin mukana osallisuusryhmässä? Vastaus vaaditaan. Monirivinen teksti.

Kirjoita vastaus

6. Millä tavalla ryhmän jäsenet ovat valikoituneet ryhmään? (Onko kouluilla oppilaat valinneet edustajan, opettaja nimennyt itse, nuoret hakeutuneet koulun tai nuorisotilan kautta tms.) Jos sinulla ei ole tietoa, merkitse esim. viivalla tai "ei tietoa". Vastaus vaaditaan. Monirivinen teksti.

Kirjoita vastaus

7. Ohjaajan näkökulmasta, ovatko ryhmän jäsenet mielellään mukana toiminnassa? Vastaus vaaditaan. Yksi vaihtoehto.

Kyllä

Ei

Vaihtelee ryhmän jäsenten välillä paljonkin

8. Voitko osallisuusryhmän ohjaajana vaikuttaa siihen, miten lapset ja nuoret valikoituvat osallisuusryhmään? Vastaus vaaditaan. Yksi vaihtoehto.

Kyllä

En

9. Kuinka monta lasta ja nuorta on osallisuusryhmässäsi tällä hetkellä? Vastaus vaaditaan. Yksirivinen teksti.

Kirjoita vastaus

10. Kuinka monta lasta ja nuorta osallistuu toimintaan aktiivisesti? Vastaus vaaditaan. Yksirivinen teksti.

Kirjoita vastaus

11. Millä luokka-asteella osallisuusryhmäsi jäsenet ovat? (voit valita useamman vaihtoehdon) Vastaus vaaditaan. Monivalinta.

1-3 lk

4-6 lk

7 lk

8-9 lk

lukiossa

ammattillisessa oppilaitoksessa

12. Missä osallisuusryhmän kokoukset pidetään? Vastaus vaaditaan. Yksi vaihtoehto.

Aina nuorisotilalla

Aina yhdellä tietyllä koululla

Eri kouluilla vaihtelevasti

Eri paikoissa vaihtelevasti

13. Uskotko, että koulun ja osallisuusryhmän tapaamispaikan välimatkalla on merkitystä osallistumisinnokkuuteen? Vastaus vaaditaan. Yksi vaihtoehto.

Kyllä

En

Osa 3

Osallisuusryhmän ohjaajat

Tässä osiossa kartoitetaan osallisuusryhmän nykytilaa ohjaajien osalta

14. Jos ryhmällänne on enemmän kuin yksi ohjaaja, jakautuvatko tehtävät ja vastuut tasaisesti ohjaajien kesken? Vastaus vaaditaan. Yksi vaihtoehto.

Työt ja vastuut jakautuvat aika tasaisesti ohjaajien kesken

Minä teen selkeästi enemmän työtä osallisuusryhmän osalta

Minä teen selkeästi vähemmän työtä osallisuusryhmän osalta

15. Mitkä ovat omat ammatilliset tavoitteesi osallisuusryhmätoiminnalle? Vastaus vaaditaan. Monirivinen teksti.

Kirjoita vastaus

16. Alla on erilaisia väittämiä. Valitse kunkin väittämän osalta, oletko asiasta samaa vai eri mieltä. Vastaus vaaditaan. Likert.

	1 = Täysin eri mieltä	2 = Osittain eri mieltä	3 = En osaa sanoa	4 = Osittain samaa mieltä	5 = Täysin samaa mieltä
Minulla on mahdollisuus vaikuttaa siihen, toiminko osallisuusryhmän ohjaajana.					
Minulla on kiinnostusta kehittää osallisuusryhmän toimintaa.					
Minulla on riittävästi aikaa ja mahdollisuus suunnitella ja valmistella osallisuusryhmän toimintaa.					
Osallisuusohjaajat vaihtuvat ryhmässäni liian usein.					
Olen innostunut osallisuusryhmätoiminnasta.					
Saan riittävästi koulutusta osallisuustoimintaan.					
Saan riittävästi tukea osallisuusryhmätoimintaan osallisuusvalmentajalta.					
Saan riittävästi tukea osallisuusryhmätoimintaan omalta esihenkilöltäni.					
Saan vertaistukea osallisuusryhmätoimintaan muilta osallisuusohjaajilta tai nuorisotalon muilta ohjaajilta.					
Teen osallisuusryhmäni kanssa yhteistyötä alueeni					

muiden osallisuusryhmien kanssa.					
Teen aktiivisesti osallisuusryhmäni toimintaa näkyväksi alueellamme.					
Haluan toimia osallisuusryhmän ohjaajana.					

Osa 4

Osallisuusryhmän toiminta

Tässä osiossa kartoitetaan osallisuusryhmän nykytilaa ryhmän toiminnan osalta

17.Kokoontuuko osallisuusryhmä koulupäivän aikana vai jäsenten vapaa-ajalla? Vastaus vaaditaan. Yksi vaihtoehto.

Koulupäivän aikana

Nuorten vapaa-ajalla

18.Kuinka kauan yksi osallisuusryhmän kokous keskimäärin kestää?Vastaus vaaditaan. Yksi vaihtoehto.

puoli tuntia – tunti

n. 1,5 tuntia

n. 2 tuntia

Enemmän kuin 2 tuntia

19.Kuka ohjaa/johtaa/vetää osallisuusryhmän tapaamista? Vastaus vaaditaan. Yksi vaihtoehto.

Puheenjohtaja

Osallisuusryhmän ohjaajat yhdessä

Toinen ohjaajista / Osallisuusryhmän ainoa ohjaaja

Joku muu ryhmän jäsenistä

20.Kuinka usein osallisuusryhmällä on toimintaa? Vastaus vaaditaan. Yksi vaihtoehto.

Kerran viikossa

Joka toinen viikko

Kerran kuukaudessa

Noin viiden viikon välein

Harvemmin kuin viiden viikon välein

21.Minkälaista toimintaa osallisuusryhmällä on? Vastaus vaaditaan. Monirivinen teksti.

Kirjoita vastaus

22.Kuka valmistelee osallisuusryhmien tapaamisten sisällöt? Vastaus vaaditaan. Yksi vaihtoehto.

Lapset ja nuoret

Ohjaaja(t)

Ei kukaan, asioita mietitään paikan päällä siinä hetkessä

23. Kuinka monta aloitetta (aloite, kannanotto, yhteys päättäjään/asiaa edistävään virkamieheen, mielipidekirjoitus) osallisuusryhmä on tehnyt viimeisen kolmen vuoden aikana? Vastaus vaaditaan. Yksi vaihtoehto.

Osallisuusryhmä ei ole tehnyt aloitteita

1-2 aloitetta

Useita aloitteita

En tiedä / tietoa ei löydy

24. Minkälaisia aloitteita osallisuusryhmä on tehnyt? Jos aloitteita ei ole tehty, merkitse viiva tai ”ei tehty”. Vastaus vaaditaan. Monirivinen teksti.

Kirjoita vastaus

25. Mitä tavoitteita osallisuusryhmällä on tänä toimintavuonna? Vastaus vaaditaan. Monirivinen teksti.

Kirjoita vastaus

26. Laatiiko osallisuusryhmä itselleen toimintasuunnitelman tai vuosikellon toimintavuoden alussa? Vastaus vaaditaan. Yksi vaihtoehto.

Kyllä

Ei

27. Jos osallisuusryhmä laatii toimintasuunnitelman, mihin se kirjataan? Monirivinen teksti.

Kirjoita vastaus

28. Laatiiko osallisuusryhmä itselleen toimintakertomukset toimintavuoden lopussa? Vastaus vaaditaan. Yksi vaihtoehto.

Kyllä

Ei

29. Jos osallisuusryhmä laatii toimintakertomuksen, mihin se kirjataan? Monirivinen teksti.

Kirjoita vastaus

30. Minkä verran osallisuusryhmän ryhmäytymiseen käytetään aikaa? Yksi vaihtoehto.

Yksi ryhmäytystuokio toiminnan alussa

Ryhmäytystä tehdään useammassa tapaamisessa

Ei ryhmäytystä / Ryhmäytys ei ole osallisuusryhmätoiminnassa mielestäni tarpeellista

31. Onko osallisuusryhmä käynyt leirillä viimeisen kolmen vuoden aikana, ennen koronaa? (Yksin tai muiden osallisuusryhmien kanssa yhdessä) Yksi vaihtoehto.

Kyllä

Ei

32.Markkinoitkeko osallisuusryhmän toimintaa kouluilla/nuorisotilalla silloin, kun haette uusia jäseniä ryhmään?Yksi vaihtoehto.

Kyllä

Ei

Osa 5

Kouluyhteistyö

Tässä osiossa kartoitetaan osallisuusryhmän nykytilaa kouluyhteistyön osalta.

33.Kuinka monta alakoulua toimii osallisuusryhmäsi alueella? Huom! Laske yhtenäis-peruskoulun alaluokat ja yläluokat omiksi kouluikseen. (Merkitse vain lukumäärä, ei koulujen nimiä.)Vastaus vaaditaan. Yksirivinen teksti.

Kirjoita vastaus

34.Kuinka monta yläkoulua toimii osallisuusryhmäsi alueella? Huom! Laske yhtenäis-peruskoulun alaluokat ja yläluokat omiksi kouluikseen. (Merkitse vain lukumäärä, ei koulujen nimiä.) Vastaus vaaditaan. Yksirivinen teksti.

Kirjoita vastaus

35.Kuinka monta toisen asteen oppilaitosta (lukiot, ammatilliset oppilaitokset) toimii osallisuusryhmäsi alueella? (Merkitse vain lukumäärä, ei koulujen nimiä.)Vastaus vaaditaan. Yksirivinen teksti.

Kirjoita vastaus

Z

36.Onko kaikista alueesi kouluista edustajia osallisuusryhmässäsi? Vastaus vaaditaan. Yksi vaihtoehto.

Kyllä

Ei

37.Jos vastasit, että edustusta ei ole kaikilta kouluilta, miksi ei ole? Monirivinen teksti.

Kirjoita vastaus

38.Onko alueesi koulujen osallisuuden yhdysopettajat tiedossasi? Yksi vaihtoehto.

Kyllä

Ei

39.Onko kouluyhteistyö mielestäsi sujuvaa? Yksi vaihtoehto.

Kyllä

Ei

40.Oletko tavannut alueesi osallisuuden yhdysopettajat (kasvotusten tai verkossa, esim. teamsissa)? Yksi vaihtoehto.

Kyllä

En

41.Oletko järjestänyt oman alueesi osallisuuden yhdysopettajille yhteisen tapaamisen/
palaverin osallisuusryhmän toiminnasta? (Kasvotusten tai verkossa, esim. teamsissa)
Yksi vaihtoehto.

Kyllä
En

42.Onko sinun mielestäsi opettajilla selkeä näkemys työnjaosta osallisuusryhmätoimin-
nassa? Yksi vaihtoehto.

Kyllä
Ei

43.Kiitos vastauksistasi! Osallisuusryhmätoiminnan alkukartoituksen koonti tehdään
kevään 2022 aikana. Yksirivinen teksti.

Kirjoita vastaus

Lisää uusi

Arvioitu vastausaika: **11** minuuttia

Vastausprosentti liittyy suoraan kyselyn pituuteen. Kyselyn lyhentäminen saattaa kannustaa lähettämään lisää vastauksia.

Selvä

Liite 2: Haastattelurunko kahteen ryhmähaastatteluun (puolistrukturoitu haastattelu)

Tutkimuksen kuvaus: Kiitos kun tulitte ryhmähaastatteluun! Tämä haastattelu on osa alueellisen osallisuusryhmätoiminnan nykytilan kartoitusta, jota hyödynnetään toiminnan kehittämissä. Tällä haastattelulla on tarkoitus kerätä tietoa siitä, miten osallisuusryhmätoiminta näyttäytyy teille (--) ja millä tavalla (--) toimivat henkilöt käyttävät osallisuusryhmätoimintaan työaikaa, miten lasten ja nuorten osallisuus- ja vaikuttamismahdollisuudet näyttäytyvät muuten alueilla tehtävässä työssä. Oikeita tai vääriä vastauksia ei ole olemassa, eikä teitä haastatteluun osallistuvia arvioida millään tavalla vastaustenne perusteella.

Haastatteluun on varattu aikaa noin kaksi tuntia ja teemme haastattelun kiireettä keskustellen. Jos jokin kysymys tuntuu vaikealta tai ette ymmärrä sitä, kertokaa siitä, niin pyrin olemaan selkeämpi. Jos ette halua tai osaa vastata johonkin kysymykseen, voitte sanoa siitä. Voitte pyytää haastatteluun pienen tauon, jos teistä on sille tarvetta.

Tämä haastattelu käydään Teamsilla ja se tallennetaan, koska en pysty kirjoittamaan kaikkea ylös samalla kun te puhutte. Käytän apuna myös Teamsin automaattista litterointia, joka helpottaa aineiston läpikäymistä haastattelun jälkeen. Litteroinnissa puheemme kirjoitetaan ylös tallenteen perusteella. Tallenteet jäävät keskustelualueelle, mutta niitä ei pääse tarkastelemaan meidän lisäksi kukaan muu. Varsinaista tutkimusta eli aineiston käsittelyä varten teille annetaan tunnistetiedot. 1. Teidän omia nimiänne ei käytetä missään vaiheessa aineiston analysointia. Tutkimusraportissa ja sitä myöten opinnäytetyössäni voidaan käyttää otteita haastattelusta. Niiden yhteydessä käytetään vain tunnistetietoja, ei sellaisia tietoja, joista voisi päätellä kuka olet.

Haastattelukysymykset ryhmähaastatteluun 1:

1. Kertokaa itsestänne (--)
 - a. Kuinka kauan olet toiminut (--) ?
 - b. Kuinka (--) tällä hetkellä?
 - c. Oletko ollut itse mukana osallisuusryhmien kokouksissa tai muuten mukana (--) ?

2. Osallisuusryhmätoiminnan tavoitteena on tuoda lasten ja nuorten ääni esiin päätöksenteossa ja alueellisten palvelujen ja itse alueiden kehittämisessä. Ryhmissä lapsilla ja nuorilla on mahdollisuus muun muassa vaikuttaa itselleen tärkeiksi kokemiinsa asioihin, tuoda oma mielipiteensä esille, mutta myös harjoitella sosiaalisia taitoja osana ryhmää. Minkälainen mielikuva teillä on (--), toteutuvatko nämä tavoitteet (--) osallisuusryhmissä?
3. Millä tavalla lasten ja nuorten osallisuusryhmätoiminta on mielestänne muuttunut vuosien varrella? (onko muuttunut?)
4. Millä muulla tavalla lasten ja nuorten osallisuuteen tai vaikuttamiseen tehdään töitä (--)?
 - a. Onko yleisesti lasten ja nuorten osallisuus- ja vaikuttamistyölle asetettu tavoitteita (--)?
5. Kuinka tavoitteellista osallisuusryhmätoiminta mielestänne on (--)?
 - a. Onko teillä (--) tietoa, esim. mitä tavoitteita osallisuusryhmillä on tänä toimintavuonna?
6. Mitä muita ryhmiä (--) toimii, joita ohjaajat vetävät?
7. (--) kuinka paljon työaika ohjaajat voivat käyttää osallisuusryhmätoimintaan omasta työajastaan?
8. Onko osallisuusryhmien ohjaajilla tarpeeksi aikaa suunnitella ja toteuttaa osallisuusryhmin toimintaa?
9. Minkä verran osallisuusryhmää ohjaavat pyytävät (--) apua tai tukea osallisuusryhmien toiminnan suunnitteluun tai toteutukseen?
 - a. Minkälaisissa osallisuusryhmää koskevissa asioissa tukeanne kaivataan?
 - b. Kuinka paljon osallisuusryhmien ohjaajat tekevät yhteistyötä alueen muiden osallisuusryhmien tai ohjaajien kanssa? (yhteistyötä kehoitetaan tekemään)
10. Kuinka paljon osallisuusryhmien ohjaajat jakavat tietoa toiminnasta muille työntekijöille nuorisotilalla tai tiimissä (tai muualla)?
11. Laatiiko osallisuusryhmä itselleen toimintasuunnitelman tai vuosikellon toimintavuoden alussa ja toimintakertomuksen lopussa?
 - a. Jos kyllä, mihin se kirjataan?
 - b. Jos kyllä, oletteko tutustuneet niihin?
12. Ovatko ohjaajat motivoituneita tekemään osallisuusryhmien kanssa työtä?
 - a. Minkälainen vaihtuvuus ohjaajilla on (--) toimivissa osallisuusryhmissä?
13. Onko ohjaajilla mahdollisuus vaikuttaa siihen, toimivatko he osallisuusryhmän ohjaajana?
 - a. Mitkä seikat vaikuttavat valintaan?

Jos jää aikaa:

14. Oletteko itse kiinnostuneita kehittämään osallisuusryhmätoimintaa?

Haastattelukysymykset ryhmähaastatteluun 2:

1. Kertokaa itsestänne, mitä (--).
2. Minkälaista työtä teet tällä hetkellä osallisuuden parissa?
 - a. Mikä on kohderyhmä työssäsi?
 - b. (--) osallisuuden ja vaikuttamisen parissa?

- c. (--) ?
3. Alueellisen lasten ja nuorten osallisuusryhmätoiminnan tavoitteena on tuoda lasten ja nuorten ääni esiin päätöksenteossa ja alueellisten palvelujen ja itse alueiden kehittämisessä. Oulussa toimii 15 osallisuusryhmää, joissa lapsilla ja nuorilla on mahdollisuus muun muassa vaikuttaa itselleen tärkeiksi kokemiinsa asioihin, tuoda oma mielipiteensä esille, mutta myös harjoitella sosiaalisia taitoja osana ryhmää. Millä tavalla lasten ja nuorten osallisuusryhmätoiminta näyttäytyy (--)? (näyttäytyykö?)
 4. Millä tavalla lasten ja nuorten osallisuusryhmätoiminta on mielestänne muuttunut vuosien varrella? (onko muuttunut?)
 5. Millä (muulla) tavalla te teette omassa työssänne töitä lasten ja nuorten osallisuuteen tai vaikuttamiseen liittyen?
 6. Onko omassa työssänne asetettu lasten ja nuorten osallisuus- ja vaikuttamistyölle omia tavoitteita?
 7. Kuinka suuri osuus työajastanne menee osallisuus- ja vaikuttamistyöhön?
 - a. Ja siitä, kuinka paljon nimenomaan lasten ja nuorten osallisuus- ja vaikuttamistyöhön?
 - b. Korostuuko työssänne tietty kohderyhmä?
 8. Koetteko, että lasten ja nuorten osallisuus ja vaikuttaminen tarvitsisi enemmän työtä tai työntekijöitä tällä hetkellä?
 9. Minkä verran teiltä pyydetään tukea tai ohjausta kuntalaisten/lasten ja nuorten osallisuuden ja vaikuttamisen toteuttamiseen liittyen?
 - a. onko teillä esimerkkejä?
 10. Missä foorumeissa kerrotte/esittelette osallisuustyöhön liittyvää työtänne tai sen tuloksia?
 11. Onko teidän tekemällemme osallisuustyölle asetettu vuosittaiset tavoitteet?
 - a. Jos kyllä, kuka ne asettaa?
 - b. Laaditteko osallisuustoiminnan osalta toimintasuunnitelman tai vuosikellon toimintavuoden alussa ja toimintakertomuksen lopussa?
 - c. Jos kyllä, mihin ne kirjataan?
 - d. Mitkä seikat vaikuttavat valintaan?

Osallisuusryhmätoiminnan kehittämisestä jatkossa: Osallisuusryhmätoiminnan kehittämistyö jatkuu siten, että teen myös toisen ryhmähaastattelun nyt keväällä. Kehittämistyöpajoja järjestetään sekä työntekijöille että lapsille ja nuorille omansa. Pyrin toteuttamaan nuorten työpaikan vielä toukokuussa, ja ammattilaisille alkusyksystä. Yksi kokoava jatkokehittämistyöpaja pidetään tarvittaessa vielä myöhemmin syksyllä, jonka jälkeen keskitytään käymään materiaalia läpi kaikkina. Tavoitteena on saada valmista toimintamallia aikaiseksi viimeistään keväällä 2023, jonka jälkeen toimintamallia voitaisiin alkaa ottaa käyttöön.

Lopuksi: Kiitos teille haastattelusta! Jäikö teille jotain kysyttävää tai haluatteko vielä tarkennusta johonkin asiaan?

Liite 3: Suostumus tutkimukseen ja kutsu alueellisen lasten ja nuorten osallisuusryhmätoiminnan kehittämistyöpajaan

Hei!

Kutsun osallisuusryhmien lapsia ja nuoria alueellisen lasten ja nuorten osallisuusryhmätoiminnan kehittämiseksi järjestettävään **kehittämistyöpajaan**. Tavoitteena on kehittää joustava toimintamalli lasten ja nuorten vaikuttamiseen ja äänen kuulumiseen alueellisesti ja koko kaupungin laajuisesti päätöksenteossa Oulussa.

Kehittämistyöpaja toteutetaan keskiviikkona 1.6.2022. Työpaja on tarkoitettu osallisuusryhmien lapsille ja nuorille. Syksyllä 2022 järjestetään työpajat ammattilaisille, jossa myös kehitetään alueellisen osallisuusryhmätoiminnan mallia. Työpajan kesto on 3 tuntia, joka sisältää lounaan. Työpajaan otetaan mukaan 12 osallistujaa.

Työpaja järjestetään **1.6.2022 klo 14–17 Oulu10 tiloissa**, (os. Saaristonkatu 8), 2. kerroksessa. Kulku Oulu10:n pääoven kautta. Työpajaan kuuluva ruokailu on keskustan McDonald'silla, jonne kuljetaan yhdessä. Ateria on maksuton työpajaan osallistuville lapsille ja nuorille.

Kehittämistyöpajojen tuotokset, (esim. kirjalliset) dokumentoidaan. Osallistujia ei kuvata työpajan aikana. Jos työpajaan osallistuvien osalta nousee esille sellaisia tunnistetietoja, joista osallistuja on tunnistettavissa, ne hävitetään välittömästi työpajan jälkeen. Työpajojen dokumentoitu aineisto tallennetaan työntekijän omalle koneelle.

Osallistujien nimi- ja yhteystiedot sekä huoltajan lupa työpajaan osallistumiseen pyydetään kirjallisena. Lupa toimitetaan joko osallistujan oman osallisuusryhmän ohjaajan kautta tai skannattuna sähköpostilla suoraan opinnäytetyön tekijälle Noora Mäkiselle. Ilmoittautumistiedot hävitetään välittömästi työpajan päätyttyä.

Kehittämistoiminnasta tehdään opinnäytetyö Humanistisen ammattikorkeakoulun yhteisöpedagogi (YAMK) tutkintoon. Opinnäytetyössä voidaan julkaista osia kehittämistyön varrella olevista aineistoista, mutta aina siten, että kukaan toimintaan osallistunut ei ole tunnistettavissa. Opinnäytetyö julkaistaan avoimessa Theseus-verkkotietokannassa.

Ystävällisin terveisin

Noora Mäkinen

Osallisuusvalmentaja, Oulun kaupungin nuorisopalvelut

Yhteisöpedagogi (YAMK) -opiskelija, Humanistinen ammattikorkeakoulu, Humak

noora.makinen@ouka.fi, p. 044 703 8314

Opinnäytetyön ohjaaja (Humak), Kimmo Lind kimmo.lind@humak.fi

Tutkimuksen nimi: Alueellisen lasten ja nuorten osallisuusryhmätoiminnan kehittäminen

Tutkimuksen toteuttaja: Humanistinen ammattikorkeakoulu, Noora Mäkinen p. 044 703 8314 noora.makinen@ouka.fi / noora.makinen@humak.fi Opinnäytetyön ohjaaja: Humanistinen ammattikorkeakoulu Kimmo Lind, kimmo.lind@humak.fi

Minua (lapsi/nuori) on pyydetty osallistumaan yllä mainittuun tutkimukseen, jonka tarkoituksena on Alueellisen lasten ja nuorten osallisuusryhmätoiminnan kehittäminen. Tutkimus tarkoittaa minun osaltani osallistumista yhteen kehittämistyöpajaan.

Olen saanut tutkimustiedotteen ja ymmärtänyt sen. Tiedotteesta olen saanut riittävän selvityksen tutkimuksesta, sen tarkoituksesta ja toteutuksesta, oikeuksistani sekä tutkimuksen mahdollisesti liittyvistä hyödyistä ja riskeistä. Minulla on ollut mahdollisuus esittää kysymyksiä ja olen saanut riittävän vastauksen kaikkiin tutkimusta koskeviin kysymyksiini.

Olen saanut tiedot tutkimukseen mahdollisesti liittyvästä henkilötietojen keräämisestä, käsittelystä ja luovuttamisesta ja minun on ollut mahdollista tutustua tutkimukseen liittyvään tietosuojaselosteeseen.

Osallistun tutkimukseen vapaaehtoisesti. Minua ei ole painostettu eikä houkuteltu osallistumaan tutkimukseen.

Minulla on ollut riittävästi aikaa harkita osallistumistani tutkimukseen.

Ymmärrän, että osallistumiseni on vapaaehtoista ja että voin peruuttaa tämän suostumukseni koska tahansa syytä ilmoittamatta. Olen tietoinen siitä, että mikäli keskeytän tutkimuksen tai peruutan suostumukseni, minusta keskeyttämiseen ja suostumuksen peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja ja näytteitä voidaan käyttää osana tutkimusaineistoa.

Allekirjoituksellani (huoltajan allekirjoitus) vahvistan osallistumiseni tähän tutkimukseen eli tässä tapauksessa kehittämistyöpajaan (sivu 3).

Jos tutkimukseen liittyvien henkilötietojen käsittelyperusteena on suostumus, vahvistan allekirjoituksellani suostumukseni myös henkilötietojeni käsittelyyn. Minulla on oikeus peruuttaa suostumukseni tietosuojaselosteessa kuvatulla tavalla.

Lupa osallistua kehittämistyöpajaan

Työpaja järjestetään keskiviikkona 1.6.2022 klo 14–17 Oulu10 tiloissa, os. Saaristonkatu 8, 2. kerroksessa. Huom! Jos työpajan järjestäjän on hyvä tietää osallistujasta jotain, laitattehan siitä tiedon lisätietoja-kohtaan.

Kehittämistyöpajaan otetaan 12 lasta ja nuorta.

Annan lapselleni luvan osallistua kehittämistyöpajaan 1.6.2022 klo 14–17.

Lapsen/nuoren nimi: _____

Osallisuusryhmä: _____

Huoltajan nimi: _____

Huoltajan puhelinnumero ja sähköposti: _____

Mahdollinen lisätieto työpajan järjestäjälle: _____

Huoltajan allekirjoitus: _____

Palauta lupa allekirjoitettuna 25.5. mennessä oman osallisuusryhmän ohjaajalle tai suoraan työpajan vetäjälle Noora Mäkiselle skannattuna: noora.makinen@ouka.fi

Liite 4. Taulukot ammattilaisille järjestetyn kehittämistyöpajan koonneista

Alueellisen osallisuustoiminnan kehittämistyöpaja, koonnit

Ryhmätyöskentelyn koonti / Alueellisuuden näkyminen

Keep	Improve	Start	Stop
Ryhmien toiminta omannäköistä	Eri tapoja pitää kokouksia (hybridi, teams...)	Ryhmien välinen vertaistuki (esim. leirit, yhteiset kokoukset)	Väkisin puskeminen kouluille, joissa ei intoa tai kiinnostusta
Vapaus toimia, ei suorittamista	Kokouspaikat	Kouluille tietoa osallisuusryhmätoiminnasta -> infot koululle, opettajakunta + reksit -> uusien yhdysopettajien perehdyttäminen osallisuusryhmätoimintaan	➔ Johtuuko tiedon puutteesta? -> oppilailla tulisi kuitenkin aina olla tieto!
Talojen omat ryhmät	Tasavertaisuus (välimatkat)	Alueellinen osallisuusryhmien yhdysohjaaja (ent. alueellinen koollekutsuja), ei raskas -> aikataullinen vapaus	
Yhteistyö eri ryhmien välillä	Esihenkilöiden tuki +	Alakoululaisille oma "minosallisuusryhmä" (esim. kouluittain tai lähialueittain, pari kertaa lukukausi tai vuosi)	
	ONEn kummitoiminta		
	Alueellinen osallisuusryhmien yhdysohjaaja tai koollekutsuja		

	Osallisuusryhmän jäsenten ikäjakauma ehkä 11 vuodesta ylöspäin +++		
--	--	--	--

Nuorisopalveluiden ja koulujen yhteistyö osallisuustoiminnassa

Keep	Improve	Start	Stop
Osallisuusryhmät	Markkinointi	Kerhot kouluille	Ei asioita
Vanhempainillat	Koulun ja alueen nuorisotoimen kanssa yhteinen linjaus asioihin (esim. säännöt koulussa ja nuoristalolla)	Osallisuusohjaajat yhdessä yhdysopettajien kanssa opettajien kokouksiin ja oppilaskunnan kokouksiin + nuoret	
Oppilashuolto-ryhmä	Tiedonkulku (osallisuusryhmien pöytäkirjat tai muistiot myös opettajille)	Asiakirjat jakoon myös ohjaaville opettajille	
Teemapäivät	Aktiivisuus	Osallisuusryhmien tiiviimpi yhteistyö alueiden välillä	
Tapahtumat	Yhteydenpito ohjaaviin opettajiin ja osallisuusryhmien ohjaajiin	Yhdysopettajat mukaan kokouksiin (toisinaan) -reksit myös piiptamaan?	
Välituntitoiminta yläkouluissa (vieraamättä resurssia vapaa-ajalla tapahtuvasta toiminnasta)	Välituntitoiminta (taivoittaa myös niitä nuoria, jotka eivät tule nuorisotilalle)	Yhteistykähvit opettajienhuoneessa (opettajat ja nuorisohjaajat, rupattelua ja asiaa, säännöllinen aika, esim. 1Xvko, 30 min. Tämä vinkki Yli-listä, jossa toimii)	

Ryhmäytys	Kokouskäytännekoulu- tus		
Tutustuminen	Osallisuustoiminta nä- kyvämmäksi kouluilla (henkilökunta ja oppi- laat)	Alueilla (osallisuus)ryhmät näky- väksi nuorisotiloihin	
Avoimet ovet	Yhdysopettajien tiedo- tus		

Muut vaikuttamisen tavat (muu kuin osallisuusryhmätoiminta)

Keep	Improve	Start	Stop
Nuorisotilan klu- bit, talotoimi- kunnat ja muu nuorten toiminta	Ryhmien välinen yhteistyö	Aloitusleirit ryhmille	Kiire pois ohjaajilta (joskus DL myös kannus- tin)
Talokokoukset (avoimet)	Osallisuusryhmätoiminnan oh- jaamiseen ja toiminnan suun- nitteluun tarvittavan työajan määrittely	Kummipäätäjät osalli- suusryhmille	Yksin te- keminen
Ryhmien välinen yhteistyö	Nuorten foorumi	INFOt kouluilla	
Koulun ryhmät mm. ympäristö- raati, kv-tiimi ja kv-agentit, oppi- laskunnan halli- tus, tukioppilas-	Idealaatikko NuortenOulussa (<a href="http://www.nuortenoulu.fi/idealaa-
tikko">www.nuortenoulu.fi/idealaa- tikko)	SOME: oppilaille ja nuok- karin tai osallisuusryhmän nuorille tehtäväksi, osallis- tetaan nuoria	

ja kummioppi- lastoiminta			
Lasten ja nuorten omaehtoinen toiminta -> nuorilta nuorille -> osallisuutta -> sekä kee että start (vaihtelee alueittain)	Suuralueen yhteistyöpalaverit tai alueen yhteistyön eri mahdollisuudet -> nuoria toivotaan mukaan, mutta heille sätään liikkaa odotuksia tai vastuuta heti alussa -> ei osata välttämättä ottaa nuoria mukaan	Lasten ja nuorten omaehtoinen toiminta -> esim. alakouluikäisten keppari-kerho tai roolipelikerho, jossa nuoret ohjaavat ja opettavat muista nuoria. Nuoriso-ohjaajat tulkena ja valvomassa, mutta vain taustalla (Sekä start että keep) -> voi olla aiheelltaan myös "vaikuttaminen"	
	KummiONElainen (osallisuusryhmillä on oma kummi nuori-sovaltuustosta)		
	Some (nuorten omat sisällöt ja ideat)		
	Osallisuusryhmä on kouluai- kaa		
	Osallisuusryhmä on myös työ- aikaa		
	Kaupunkikokous		
	Tarpeeksi suunnittelu-aikaa oh- jaajille		
	#sohova		